

: ZA STAROU PRAHU :

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

Ročník XXXVII. (VIII.)

číslo 1 / 2007

JE PRAŽSKÝ HORIZONT ZLATONOSNOU ŘEKOU?

Jaro, které v době uzávěrky tohoto čísla Věstníku právě končí, bych směle nazvala jarem nezvykle vážných ataků na horizont historické Prahy. Vše začalo vyhlášením výsledků soutěže na Národní knihovnu na samém začátku března. Co je však oválné oko, líně mžourající nad stromy Letné, proti družce pyšných věží v Holešovicích, z nichž dvě si hodlají panovačně podmanit celou pražskou kotlinu a směle soupeřit výškou s Pražským hradem?

Zástupce developera tohoto stavebního záměru nám řekl v Klubu hrdě: „Ano. Nic nezastíráme, chceme být nejvyšší. Byty vysoko nad horizontem jsou nejdražší a je po nich poptávka. Jsme podnikatelé, obchodníci, naším cílem je vytvořit nejlepší zboží a co nejlépe jej prodat.“

Takže upřímnost za upřímnost: Praha není Klondike, kde si ti první, nejrychlejší a nejdrzejší mohli kdysi vykolíkovat nejlukrativnější claim a začít v něm rýžovat zlato. Po prvních, jak víme z Aljašky, by přišli totiž zákonitě druzí, třetí, padesátí...

„No a co my s tím?“ odpověděl by s nechápavým údivem developer, kdyby byl takto náš rozhovor pokračoval, „v té době už bychom měli v Holešovicích dávno vyrýžováno.“

Přátelé, neznáte někdo účinný lék, který sráží zlatou horečku na přijatelných 36 stupňů (metrů)?

Kateřina Bečková

DOMÁCÍ RADA KLUBU ZA STAROU PRAHU PRO ROK 2007:

PhDr. Kateřina Bečková – *předsedkyně*

Ing. arch. Martin Krise, Bc. Karel Ksandr – *místopředsedové*

Mgr. Richard Biegel (jednatel), Ing. Zbyněk Bureš (správce fotoarchivu), JUDr. Zdeněk Dušek,

Mgr. Stanislav Holeš, Ing. arch. Josef Hyzler (čestný předseda), Ing. Václav Jandáček,

Doc. Ing. arch. František Kašička, Mgr. Blanka Kynčlová (správce knihovny), PhDr. Kristýna

Ledererová-Kolajová, Bc. Ivan Minář, Mgr. Kateřina Samojská, Ing. arch. Michal Sborwitz,

Ing. arch. Miloš Solař, Doc. PhDr. Josef Štulc, Prof. PhDr. Rostislav Švácha, PhDr. Helga Turková,

Mgr. Radmila Veselá, Ing. arch. Jan Veselý (archivář) – *členové*

Marek Foltýn, Mgr. Martin Micka – *revizoři*

Jednání Domácí rady Klubu, která se konají vždy jednou za čtrnáct dní (sudý týden v roce) ve středu od 17.30 hod. v Juditině věži, jsou přístupná členům Klubu.

HOVORY O PRAZE V ZÁŘÍ AŽ PROSINCI 2007

HOVORY O PRAZE

354.

24. září 2007

Mgr. Eva Žižková

*Kostel sv. Vojtěcha v Novém Městě pražském a hudba 2. poloviny
19. století*

355.

22. října 2007

Radan Lášek

Zaniklá pevnostní linie z let 1936–1938 v okolí Prahy

356.

26. listopadu 2007

Doc. PhDr. Václav Huňáček, CSc.

*Významné osobnosti a důležité události v Praze
22. pokračování*

Prosincové Hovory o Praze odpadají z technických důvodů.

Uvádějí: PhDr. Helga Turková, členka Domácí rady Klubu, a Ing. arch. Josef Hyzler, emeritní předseda Klubu.

Hovory o Praze se konají vždy v pondělí v 18 hodin v přednáškovém sále hlavní budovy Národního muzea, v přízemí vzadu, Václavské náměstí 68, Praha 1.

Stanice metra Muzeum, trasa A, C.

ZA STAROU PRAHU

VĚSTNÍK KLUBU ZA STAROU PRAHU

ročník XXXVII. (VIII.), číslo 1/2007

založeno 1910, přerušeno 1954, obnoveno 2000

Redakce: PhDr. Kateřina Bečková

ve spolupráci s členy Domácí rady Klubu Za starou Prahu

Grafická úprava: Pavel Bosák

Číslo 1/2007 mělo redakční uzávěrku 31. 5. 2007.

Číslo 2/2007 vyjde v říjnu 2007.

Vydání časopisu bylo podpořeno finančním příspěvkem Ministerstva kultury ČR.

OBSAH

PAMÁTKOVÉ KAUZY

Komikem proti své vůli. K působení Mgr. Kněžinka v čele magistrátní památkové péče (<i>Kateřina Bečková</i>)	4
Mrakodrapy v Holešovicích (<i>Richard Biegel</i>)	6
Seminář o dostavbě Pankrácké pláně konaný v březnu 2007 a co se dělo dál (<i>dokumenty</i>)	11
Dědictví po primátech a přerostlé tesáky socialismu (<i>Martin Krise</i>)	18
Živočich na Letné (<i>Kateřina Bečková</i>)	19
Hotel Národní/Mikulandská (<i>Václav Jandáček</i>)	23
Studentská iniciativa ke kostelu sv. Michaela (<i>informace + dokument</i>)	25

NÁZOR

Knihovna na Letné (<i>Václav Jandáček</i>)	26
Urbanismus pátý přes devátý (<i>Martin Krise</i>)	28

VZPOMÍNKY

Malá Strana v mém mládí (<i>Vladimír Denkstein</i>)	30
--	----

ČLENSKÉ INFORMACE

Zápis z valného shromáždění Klubu Za starou Prahu dne 17. 3. 2007	36
Práce na restaurování přízemí Juditiny věže – stav na počátku května 2007 (<i>Václav Jandáček</i>)	40

ZAJÍMAVOSTI

Archeologické nálezy v Praze prezentované na místě (in situ). II. část. Procházka Hradčany, Malou Stranou a částí Starého Města (<i>Milan Jančo</i>)	41
Lvi v pražských ulicích (<i>Stanislav Srnský</i>)	47

INFORMACE

Zdeněk Šesták: Jak žil Žižkov před sto lety (<i>recenze knihy</i>)	54
Smíchov. Město za Újezdskou branou. K výstavě v Muzeu hlavního města Prahy (<i>Jan Jungmann</i>)	55

Časopis je zasílán členům Klubu zdarma v rámci členského příspěvku.
Zájemci, kteří nejsou členy Klubu, si mohou časopis koupit za cenu 50 Kč v návštěvních hodinách
v kanceláři Klubu nebo v knihkupectvích: Fišer (Kaprova 10) a Academia (Václavské nám. 34).
Mohou si též časopis předplatit za cenu 50 Kč za výtisk (včetně poštovního a balného).

Adresa kanceláře Klubu Za starou Prahu: Mostecká 1, 118 00 Praha 1

Návštěvní hodiny: vždy ve středu 15–17.30 hod.

Telefon: 257 530 599

E-mail: kzsp@mail.cz

Internetové stránky: www.zastarouprahu.cz

Čtete a přispívejte do diskusního fóra na internetových stránkách Klubu!

Členství v Klubu Za starou Prahu je otevřené, členský příspěvek pro rok 2007 je stanoven v hodnotě 150 Kč
(studenti, důchodci) a 250 Kč ostatní.

KOMIKEM PROTI SVĚ VŮLI

K PŮSOBENÍ MGR. KNĚŽÍNKA V ČELE MAGISTRÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČE

V bilančním Věstníku, který jsme vydali před necelými dvěma lety (č. 3/2005) jsme ve většině článků kritizovali způsob, jakým probíhá posuzování památkové přípustnosti stavebních záměrů v Praze, a to zejména v působnosti magistrátního odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu, řízeného Mgr. Janem Kněžínkem, tedy výkonné složky státní památkové péče.

Mnozí jsme se s jmenovaným ředitelem odboru setkali při různých příležitostech (jednání v komisích, poradních sborech, soutěžních porotách, účast v diskusních pořadech v rozhlasu či televizi, na konferencích a společenských akcích), vyslechli jsme řadu jeho mediálních vystoupení, a to vše dohromady nám vytvořilo obraz člověka, který je na první pohled bodrý, žoviální, přívětivý, nechce si zbytečně vytvářet nepřátele a hrodit spory, ale pro výkon rozhodovacích pravomocí v oblasti památkové péče, které podepisuje vlastním jménem a vlastní rukou, je to zoufale málo. Úsudek a hierarchie hodnot Mgr. Kněžínka se často podobá prostému laickému názoru nedotčenému nejzákladnější teoretickou výbavou oboru památková péče či znalostí jednoduchých zákonitostí kulturního vývoje. Velmi nízkou míru kultivovanosti vykazuje i jeho ústní projev, řada načatých vět bez dokončené myšlenky je nepochybně oříškem i pro stříhače super krátkých šotů televizního zpravodajství. Absence pevných hodnotových a etických pilířů a z ní plynoucí snadná ovlivnitelnost a manipulativnost rozhodování ve prospěch sporných a kontroverzních záměrů jsou pak pro investory a developery nečekanou, ale o to vítanější výhodou.

Po zvážení situace se Klub Za starou Prahu rozhodl veřejně na výše naznačený problém poukázat. Učinil tak stanoviskem, které zde uvádíme v nezkrácené verzi.

STANOVISKO

k neudržitelné situaci ve vedení Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy, reprezentovaného Mgr. Janem Kněžínkem

МОТТО:

„Stanovisko Národního památkového ústavu neznamená nic. Vůbec nic.“ (Mgr. Jan Kněžínek, ředitel Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy pro Lidové noviny, 4. 4. 2007)

„Památkáři nejsou bozi a historici umění nejsou ti, kteří by měli říci, jak asi město bude vypadat za deset, za sto let. Nejsou to lidi, kteří by měli říci tohleto jo, tohleto ne. Je otázka, kdo má větší cit k tomu městu – památkář, anebo architekt, který se tam realizuje?“ (Mgr. Jan Kněžínek, ředitel Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy v pořadu Praha na Rozcestí, cyklus Fenomén, ČT 1, 8. 2. 2007)

Klub Za starou Prahu sleduje se vzrůstajícím znepokojením nízkou kulturní úroveň a problematický odborný

obsah četných mediálních vystoupení Mgr. Jana Kněžínka, ředitele Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hlav. města Prahy. Vědomí, že jde o reprezentanta města, které se před celým světem pyšní kvalitou své kulturní nabídky, v níž primární roli hraje památkové bohatství a jeho ochrana, je skutečností velmi zarážející a čím dál více nepochopitelnou.

Dva výše uvedené výroky Mgr. Kněžínka bohužel velmi přesně ilustrují situaci, do které se památková péče v Praze dostala. Názor Národního památkového ústavu je Kněžínkovým odborem často zcela ignorován. Rozhodnutí odboru se stále častěji přiklání k názorům developerů, resp. architektů a teoretiků, kteří je zastupují a kteří zároveň tvoří většinu v Kněžínkově poradním sboru (tzv. Sboru expertů). Role tohoto sboru v současném „systému“ pražské památkové péče je přitom klíčová. Jeho pozice ani personální složení nemají žádnou oporu v památkovém zákoně, a závisejí tak zcela na rozhodnutí ředitele odboru. Přesto je sbor v současné době hlavním rozhodujícím fórem, na jehož vyjádření někdy čeká se svým stanoviskem i ředitel pražské pobočky Národního památkového ústavu.

Po zkušenosti z mnoha zásadních památkových případů je Klub Za starou Prahu bohužel nucen konstatovat tyto závažné a alarmující skutečnosti:

1. Výše uvedené výroky velmi přesně charakterizují vztah Mgr. Jana Kněžínka k Národnímu památkovému ústavu i k památkové péči obecně. Během let vytvořil Mgr. Kněžínek ze svého odboru úřad, který si je svou suverenitou natolik jist, že se svou přezíravostí vůči odborné složce památkové péče nesnaží nijak skrývat. Výroky, v nichž degraduje odborníky z Národního památkového ústavu na nedůležité zhotovitele zbytečných vyjádření a historiky umění na otravné kibice s irelevantními názory, jsou nejen za hranicí elementární slušnosti, ale zejména v naprostém rozporu s duchem i literou platné legislativy o památkové péči.

2. Svévolnému počínání Kněžínkova odboru v oblasti památkové péče v Praze bohužel napomáhá i slabá pozice ředitele pražského odborného pracoviště NPÚ PhDr. Michaela Zachaře, který zjevně nedokáže být magistrátu rovnocenným partnerem a vyjádřit či obhájit jednoznačný názor svého pracoviště. V nejdůležitějších pražských kauzách poslední doby (např. dostavba mrakodrapů na Pankráci, devastiční přestavba augustiniánského kláštera u sv. Tomáše na hotel či novostavba hotelu na nároží Mikulandská/Národní) dokonce s odborným vyjádřením svého ústavu čeká až na názor magistrátního odboru

Klub: Odvolejte Kněžínka, je diletant

MARTINA KLAPALOVÁ

PRAHA Ředitel památkového a kulturního odboru pražského magistrátu Jan Kněžínka je podle ochránců památek z Klubu za starou Prahu diletant. Uvádějí to ve stanovisku klubu, který jeho členové právě zaslali pražským zastupitelům a ministru kultury. Požadují v něm Kněžínka-vo odvolání.

„Praha je natolik mimořádné město, že si diletanta, který svou neodbornost již ani neskrývá, v čele odboru reprezentujícího celou pražskou kulturu nezaslouží. Jedním příkladem vážné situace je Kněžínkovo odvolání a proměna odboru v instituci, která bude hájit skutečné kulturní a památkové zájmy Prahy.“ avádí se ve stanovisku klubu.

Kněžínka na otázku, zda je, či není diletant, odpovídal agentuře ČTK: „Na to se nedá reagovat.“ Svůj odbor hájí 23 svých referentů označil za vysoce odborné pracovníky památkové péče. Radní pro kulturu Milan Richter včera ale LN sdělil, že uvěřuje o tom, že na odborního zručnosti nechá péče a cestovního ruchu nechá péče a cestovního ruchu. Odvolat ředitele odboru může navíc jenom městská rada se souhlasem ředitele magistrátu.

Ředitelkou, která iniciovala poselství Kněžínkovi odvolání, je Radka Běčková. „Během let vytvořil Kněžínka ze svého odboru úřad, který je si svou výškou pro LN ze 4. dubna letošního roku, který se týkal vyhlášení Národního památkového ústavu k nové bodové Národní knihovny od Jana Kaplického. Kněžínka tyto vyhlášení bagatelizoval tvrzením, že „stanovisko Národního památkového ústavu neznamena nic, vůbec nic.“ Podle Klubu za starou Prahu tento výrok ilustruje situaci, do níž se památková péče v Praze dostala. „Během let vytvořil Kněžínka ze svého odboru úřad, který je si svou

sověrností namokl jist, že se svou přezíravostí vůči odborné složce památkové péče nesmali nížší skrývat.“ avádí se ve stanovisku klubu.

Praha podle některých expertů má tři zejména dvojkolejnosti rozhodování. Ale o to, že památkáři vytvářejí odborní stanoviska. Povolovací „kvalita“ zatím ale dělí Kněžínkovi úředníci. Jejich stanoviska se často s těmi odbornými neshodují. Při expertní samitě, že jednokolejnost by byla ještě horší.

LN, 28. 4. 2007

Klub Za starou Prahu chce jiného ředitele pražských památkářů

PRAHA (ok, ČTK) – Ředitel památkového a kulturního odboru pražského magistrátu Jan Kněžínka je podle ochránců památek z Klubu za starou Prahu člověk, který nemá pro tuto práci dostatečnou odbornost. Klub požaduje, aby byl Kněžínka odvolán. Magistrátní památkový a kulturní odbor by se podle stanoviska měl proměnit v úřad, který bude hájit skutečné kulturní a památkové zájmy Prahy.

Ochránci památek: Kněžínek ven!

Klub Za starou Prahu žádá, aby byl odvolán šéf památkářů na magistrátu

Praha (ČTK, roe) – Diletant, který svou neodbornost ani neskrývá. Takový je podle Klubu Za starou Prahu Jan Kněžínka (na stínkách), ředitel památkového odboru pražského magistrátu.

„Kněžínka vytvořil z odboru natolik autoritativní úřad, že ve svých stanoviskách otevřeně přezírá názory Národního památkového ústavu.“ vysvětluje jednatel klubu Richard Biegel.

„Role tohoto sboru je v současné době klíčová.“ vysvětluje Biegel.

Podle Kněžínky je však poradní sbor ústřední odborníkem instituce a své zájmy v rámci Národního památkového ústavu.

Klub však požaduje, aby byl Kněžínka odvolán. Magistrátní památkový a kulturní odbor by se podle stanoviska měl proměnit v úřad, který bude hájit skutečné zájmy pražských památek. „Zatím jsem dopis se žádostí o odvolání pana Kněžínky od klubu nedostal. Uvěřit se s nimi rád sejdou a zjistím, co jim v památkové péči vadí.“ uvedl radní pro kulturu Milan Richter.

„Není to pravda. Mělo být státní. Ve více než devadesáti pěti procentech případů se s Národním památkovým ústavem shodujeme.“ hájí se Kněžínka a výtku klubu, že

„Šef památkářů s tím vlak nesouhlasí.“ Není to pravda. Mělo být státní. Ve více než devadesáti pěti procentech případů se s Národním památkovým ústavem shodujeme.“ hájí se Kněžínka a výtku klubu, že

MF DNES, 28. 4. 2007

a jeho poradního orgánu, tzv. Sboru expertů. Výsledkem je pak absurdní situace, v níž o klíčových památkových kauzách nerozhodují k tomu určení památkoví odborníci NPÚ, ale právě tento nesystémový a účelově sestavený poradní sbor, v němž mají hlavní slovo osoby svou profesí architektů či poradců úzce spjaté s činností konkrétních developerských firem a s konkrétními, často památkářsky kontroverzními, stavebními akcemi na památkově chráněných územích města Prahy.

3. Popsaná situace vede často v rozhodování magistrátního odboru k ignoranci památkových zásad, pravidel a metodických pokynů odborné složky památkové péče a tím i k běžnému povolování záměrů slučitelných s památkovou ochranou jen výjimečně (např. vybourání vnitřních konstrukcí a novostavba za historickou fasádou, půdní vestavby do historických krovů, podzemní garáže v archeologickém terénu, naddimenzované a výškové stavby narušující chráněnou střešní krajinu). Četná rozhodnutí magistrátního odboru kultury a památkové péče se tak zdají být vedena ideou, že historickému městu k zachování jeho identity postačí jen udržovat opravené a barevně vyvedené fasády.

Na základě výše uvedených skutečností vyzýváme vedení města a jeho zastupitele, aby v uvedené záležitosti

zjednali rychlou a účinnou nápravu. Praha je natolik mimořádné město, že si diletanta, který svou neodbornost již ani neskrývá, v čele magistrátního odboru reprezentujícího celou pražskou kulturu nezaslouží. Jedním řešením této vážné situace je odvolání Mgr. Jana Kněžínky z funkce a následně důsledná proměna OKP v instituci, která bude hájit skutečné kulturní a památkové zájmy Prahy.

Na stanovisko, které bylo médiím rozesláno 27. dubna 2007, reagovala okamžitě ČTK. Ještě týž den byl také Mgr. Jan Kněžínka hostem pořadu Interview ČT 24, který si mohou zájemci na internetu přehrát z televizního archivu (<http://www.ct24.cz/vysilani/?id=152149&datum=2007-04-27&porad=>), což všem vřele pro názornou ilustraci našeho stanoviska doporučujeme. Další den, tj. v sobotu 28. 4., pak bylo stanovisko citováno ve třech denících.

Za měsíc, dne 29. května se autorka tohoto textu a jednatel Klubu setkali nad textem stanoviska s radním pro kulturu Hlav. města Prahy Ing. Milanem Richterem. Schůzka byla vedena v přátelském duchu a jejím výsledkem byla nabídka přímého kontaktu pro sporné a kontroverzní situace.

Kateřina Bečková

MRAKODRAPY V HOLEŠOVICÍCH

Na počátku jara byl developerskou společností J&T veřejně prezentován projekt dvou dvaadvacetičetipatrových domů na místě loni zbořené továrny Tesla vedle Libeňského mostu. V maximální variantě by jejich výška (cca 150 metrů) téměř dvakrát převýšila stávající dominanty u Libeňského mostu, tedy budovy Kovo a Lighthouse, a střechy budovy by dokonce dosahovaly větší nadmořské výše než špičky věží katedrály sv. Víta na hradčanském návrší.

Pokud by navržené holešovické mrakodrapy byly realizovány, staly by se novými dominantami celé pražské kotliny a změnily by měřítko nejen Holešovic, ale i pražských historických čtvrtí: holešovický poloostrov se totiž nachází přesně uprostřed pomyslného pražského amfiteátru a obě dnešní holešovické dominanty jsou součástí nejdůležitějších panoramatických pohledů ze Strahova i z Petřína.

Holešovice jsou poslední pražskou centrální industriální čtvrtí, která zůstávala stranou bouřlivého stavebního rozvoje, jenž postihl v 90. letech například

Smíchov nebo Karlín. Nezájem investorů o Holešovice byl zřejmě způsoben polohou v záplavové oblasti a také tím, že nesousedí přímo s historickým centrem města. Urbanistické předpoklady Holešovic přitom byly a jsou mimořádné: čtvrt' se nachází na průsečíku severojižní a východozápadní osy města, pravidelný šachovnicový rastr domovních bloků a velkoryse rozvržené ulice přímo vybízejí k dostavbě četných prouků a volná plocha bubenského nádraží je ideálním místem pro centrum celé čtvrti. Potenciál místa pak byl zjevný nejen z aktuálních souvislostí, ale i z his-

torických studií, které již v meziválečném období do Holešovic situovaly paralelní pražské centrum.

Dlouhodobý stavební „spánek“ Holešovic byl výbornou příležitostí pro vypracování a schválení regulativů, které by koordinovaný rozvoj čtvrti umožnily. Místo toho však přišla situace dobře známá z jiných pražských historických předměstí: silní investoři začali náhodně skupovat parcely a areály, do kterých posléze situovali velké projekty s ambicí vytvoření lokálních dominant a živých center. První takový developerský projekt, dům Lightouse u Libeňského mostu, svou hmotovou kompozicí ještě navázal na protější Kovo ze 60. let. Podle původních představ Útvaru rozvoje města měla být takto vytvořená „brána“ jediným výškovým akcentem Holešovic, jehož horní kóta (cca 60 metrů) se nachází na nejvyšší možné hraně, za kterou by domy již vstupovaly do panoramatických pohledů z Hradčan, Petřína a Malé Strany. Další projekty už takto promyšlenou kompozici neměly a vzhledem k absenci regulativů se mohlo například stát, že součástí přestavěného holešovického pivovaru se v nejbližší době stane osmnáctipodlažní výšková budova.

Mrakodrapy firmy J&T jsou prozatím nejradikálnějším projektem, který se v současných Holešovicích zrodil. Publikované vizualizace mají zmíněných 42 pater a výšku cca 150 m, přičemž dle slov zástupce developera jsou možné i varianty o něco nižší (32 a 22 pater). Tento postup připomíná častou strategii, kdy se představí naddimenzovaná stavba, aby bylo možno

posléze „ukrajovat“ na výslednou výšku, která by při úvodním projednávání prošla jen stěží. Novinkou je však to, že se při tomto „licitování“ poprvé operuje se stavbami, které mají neskrývanou ambici zcela změnit reliéf vnitřního města.

Je zjevné, že Praha stojí na zásadní křižovatce. Jestliže v případě mrakodrapů na Pankráci by se jednalo o narušení panoramatu města, pak v Holešovicích se výškovými stavbami již rozbíjí město jako takové. Obdobné projekty přitom nejsou jen doménou Prahy: příklady Londýna nebo nedaleké Vídně ukazují, že fenomén výškových staveb v centrech měst se vrátil s intenzitou srovnatelnou s poslední „zlatou érou“ výškových staveb v 60. letech 20. století. Svým způsobem se vrátila i tehdejší dobová rétorika, neboť dnes stejně jako tehdy je mrakodrap vydáván za symbol moderní doby a úspěchu a jeho odpůrci jsou často označováni za nepřátele současné architektury a moderní doby vůbec. Jistý rozdíl tu však přece jen je: tam, kde se v 60. letech možná jednalo o naivní modernistickou víru, jde dnes o cynický ekonomický pragmatismus.

Vzhledem k závažnosti problému je mimořádně alarmující, že opravdová diskuse o vhodnosti, či nevhodnosti holešovických mrakodrapů vlastně vůbec neprobíhá. Zdá se, že pole zcela ovládla marketingová propaganda, založená právě na prezentaci výškových staveb jako symbolu nového života zachraňujícího údajně skomírající města. Média se spokojila s publikováním líbivých vizualizací, které o zasazení sta-

*Zákres mrakodrapů v Holešovicích do panoramatu Prahy ze Strahovské cesty.
Foto Martin Micka, 2007, zákres KZSP*

veb do obrazu města neříkají vůbec nic. Reakce města je vlažná nebo vůbec žádná a celá situace má nepříjemný nádech kampaně, která má připravit bezproblémové přijetí „produktu“, u nějž se konzument nebude ptát, zda jej potřebuje, ale v jakém množství a barvě mu bude naservírován. Netřeba zdůrazňovat, že přistoupit na podobnou hru znamená vědomě rezignovat na urbanistické souvislosti Prahy jako města, kde architektura jakoby akcentuje pozoruhodnou dramatickou terénní modelaci a kde díky nespočetným působivým panoramatickým pohledům souvisí všechno se vším.

Panoramatické kvality města jsou jednou z hodnot, které jej přivedly na seznam UNESCO. Vzhledem k předloženému projektu mrakodrapů je tak na místě zamyslet se nad tím, jaká je vlastně současná ochrana tohoto jedinečného urbanistického celku. Historické jádro Prahy je prohlášeno za Pražskou památkovou rezervaci a zapsáno na Seznam památek světového kulturního dědictví UNESCO. Kolem něj je stanoveno ochranné pásmo (do nějž mimochodem spadají i Holešovice), jehož hlavním účelem je ochrana krajinných a urbanistických souvislostí rezervace. Ve značné části tohoto pásma navíc platí zákaz výškových staveb (jehož hranice zasahuje jen část Holešovic a paradoxně probíhá právě prostředkem pozemku pro plánované mrakodrapy). Holešovice samy mají jako všechny pražské čtvrti platný územní plán, který – jak vyplývá z jeho doplňkové zprávy – zde s výstavbou dalších výškových staveb nepočítá. Tento plán však zároveň nemá závazné maximální výškové kóty, což v praxi znamená, že jeho šalamounský systém koeficientů zástavby zde umožňuje postavit navrhované blokově uspořádané šestipatrové domy stejně jako úzké vysoké mrakodrapy, které obsáhnou stejný počet obchodních nebo obytných ploch.

Nad dodržováním územního plánu by měl bdít Útvar rozvoje města, tedy instituce, jež by obdobný účelový výklad územního plánu umožnit neměla. Systematické oslabování kdysi nezávislého útvaru však vedlo k jeho postupné marginalizaci a naprosté závislosti na politických rozhodnutích Rady zastupitelstva Magistrátu (viz bilanční Věstník 3/2005), což vede k tomu, že názory útvaru jsou buď přehlíženy, nebo je mu de facto znemožněno jasně se v obdobně sporných kauzách vyslovit. Z řečeného bohužel vyplývá, že v současné době prakticky neexistuje žádný závazný regulativ, který by výškovým stavbám alespoň na části dané holešovické parcely zabránil. Jedinou složkou, která

může během případného projednávání mrakodrapů účinněji zasáhnout, je pak pouze památková péče, která – jak ukázal případ Pankráce – bohužel není při ochraně panoramatických kvalit památkové rezervace vzhledem ke své dvojkolejnosti zrovna zárukou pevného postoje.

Způsobů, jak tuto zjevně krizovou situaci řešit, je více. Nejjednodušší by pochopitelně bylo zpracování regulačního plánu, který by výškové kóty stanovil. Skutečnost, že takový plán přes očekávaný bouřlivý rozvoj Holešovic neexistuje, bohužel naznačuje, že jako jinde v Praze, ani zde možná nejsou pevnější pravidla hry vítána. Druhou možností je posunutí území se zákazem výškových staveb na celé Holešovice. Tento krok by ale předpokládal, že by město Praha mělo jasnou urbanistickou strategii, která jeho urbanistické souvislosti automaticky zohlední. Zástupci města se však v posledních letech chovají spíše naopak, přičemž jejich náhodná podpora jednotlivých investičních akcí svědčí více o jejich možné vnitřní provázanosti s příslušnými developery než o zájmu na smysluplném rozvoji města. Třetí možnost, tedy vyhlášení závazných regulativů pro Pražskou památkovou rezervaci a její ochranné pásmo, se pak vzhledem k postojům Magistrátu jeví jako zcela iluzorní. Z trochou nadsázky lze říci, že na tomto poli lze spíše očekávat iniciativu ochranné pásmo zmenšit nebo rovnou zrušit.

Neexistence pevných regulí, urbanistické vize ani jejího nezávislého garanta je v případě Prahy nejen alarmující, ale zejména zcela absurdní. Jen málo evropských měst si dokázalo zachovat historické panorama tak málo narušené. S Prahou by v tomto směru byl srovnatelný snad jen Řím nebo Florencie, přičemž ani tam snad nejsou krajinné urbanisticko-architektonické kvality tak zjevné a snadno pojmenovatelné jako v Praze. Velmi nebezpečná je skutečnost, že většina médií i diskutérů vlastně přistoupila na zmíněné demagogické chápání výškových staveb jako apoštolů modernity a nového života. Kvalita nebo „modernost“ žádné stavby přitom pochopitelně nespočívá v její dvojnásobné velikosti vůči okolí, ale naopak v její schopnosti se do něj chytře začlenit. Ochrana panoramatu a městské urbanistické kompozice tak není v žádném rozporu se vznikem nové současné architektury, naopak, lze říci, že nezbytnou součástí kvality každé nové stavby musí být i její schopnost respektovat měřítko daného místa.

Vše zatím nasvědčuje tomu, že soubor o holešovické mrakodrapy bude pro Prahu rozhodující. Budou-li stavby v této výšce realizovány, není cesty zpět. Praha se v takovém případě zařadí mezi tuctová města, jejichž silueta se mění s příchodem každého nového ambicióznějšího developera. Stále ještě je čas tuhle neblahou výhybkou otočit. Moc jej však už nezbyvá.

Richard Biegel

*Zákres plánovaných mrakodrapů v Holešovicích do snímků z Petřína a Vrtbovské zahrady.
Foto Martin Míčka, 2007, zákres KZSP*

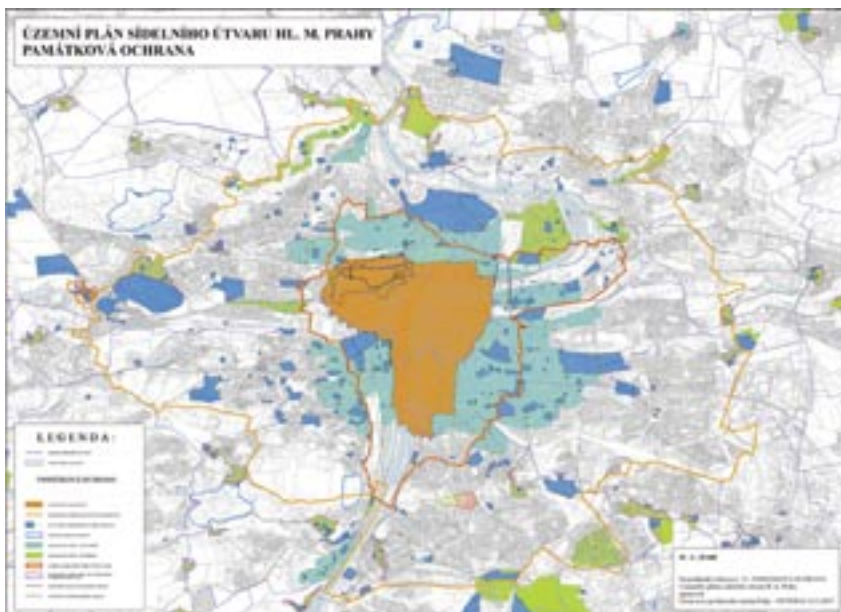
▲
Londýn. Na snímku pořízeném na Benátském architektonickém bienále v roce 2006 vidíme srovnání současného panoramatu Londýna se stavem, jaký bude v roce 2012 v případě, že se zrealizují všechny výškové stavby, které jsou v současné době stavěny, schváleny nebo navrženy.
Foto R. Biegel

▲
Londýn. Fotografie okolí katedrály sv. Pavla od muzea Tate Modern ukazuje současné panoramatické kvality historické části města, která bude živelnou výstavbou během příštích let zcela proměněna.
Foto V. Jandáček

Dvěma městy, která se invazi výškových staveb dosud úspěšně ubránila, jsou Řím a Florencie.
Foto V. Jandáček.

SEMINÁŘ O DOSTAVBĚ PANKRÁČKÉ PLÁŇE KONANÝ V BŘEZNU 2007 A CO SE DĚLO DÁL (DOKUMENTY)

Dne 15.–16. března 2007 se v Praze v rezidenci primátora na Mariánském náměstí konal seminář s názvem *Rozvoj města a odkaz minulosti*. Dostavba Pankráčké pláňe. Cílem této akce svolané a organizované Odborem kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hlav. města Prahy měla být diskuse o problémech souladu mezi rozvojem města a ochranou jeho historického a kulturního dědictví za přítomnosti expertů UNESCO.

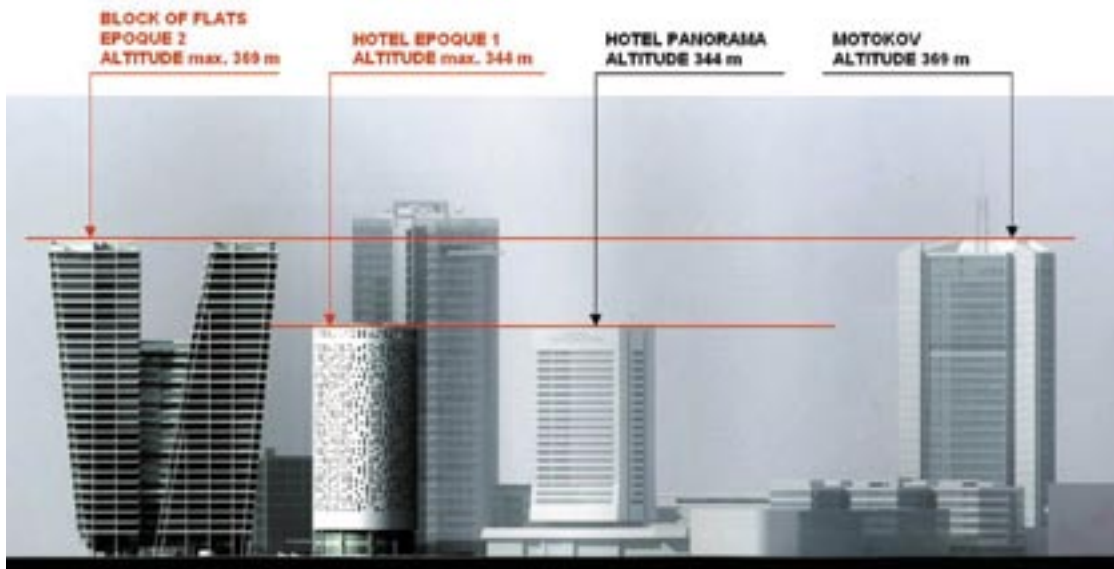
▲ Vlastní oblast Pražské památkové rezervace (oranžová plocha), hranice ochranného pásma (oranžová linie) a hranice oblasti, kde nejsou povoleny výškové stavby (červená linie). Uvažovaná lokalita se nachází jižně od PPR, je vyznačena černou kružnicí a růžovou šrafovou.

▲ Pankráčká pláň.

◀ Pohled na současný stav Pankráče z Pražského hradu.

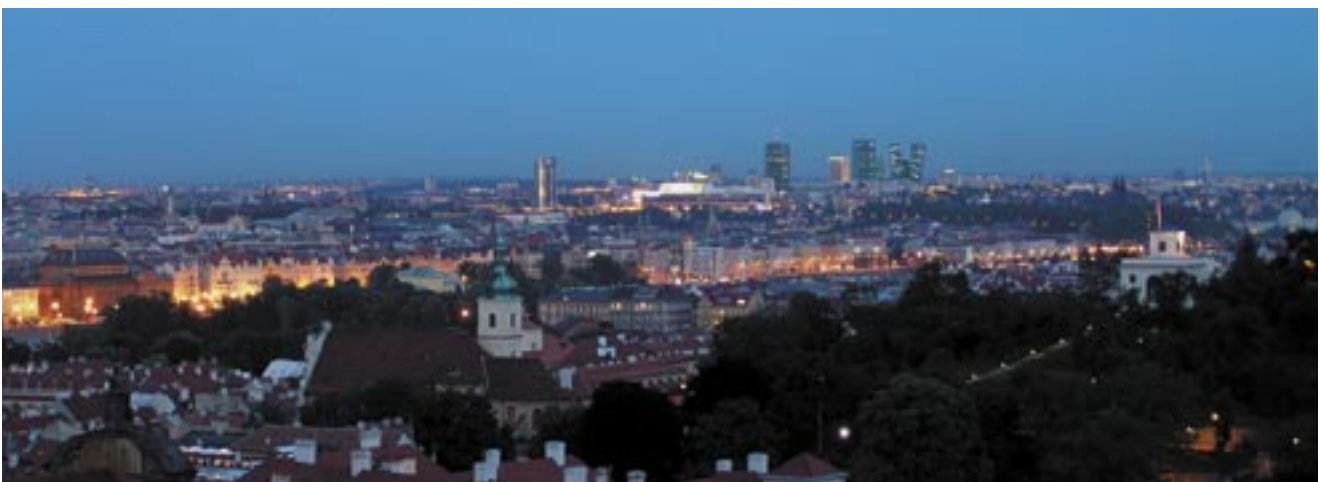
Snímky a zákresy na této a následující straně jsou součástí zprávy zpracované mezinárodními experty – viz. text na str. 13 an.

Výškové schéma současných a plánovaných věžových budov na Pankráci.

Vizualizace pohledu z Pražského hradu.

Vizualizace pohledu z Pražského hradu v noci.

Bezprostřední ústní svědectví o průběhu akce zaznělo z úst doc. PhDr. Josefa Štulce na valném shromáždění Klubu dne 17. března 2007. Dozvěděli jsme se například, že někteří památkáři, byť se projednávanou problematikou dlouhodobě zabývají, nebyli na seminář vůbec vpuštěni (Ing. arch. Miloš Solař), a že zatímco prezentace stavebních záměrů a vizí měla v programu rezervovány celé tři vstupy po 15 minutách, občanská sdružení zpochybňující vývoj Pankráce jako pražského Manhattanu dostala k svému vyjádření pouhý jeden patnáctiminutový vstup a stejný čas byl vyhrazen i zástupci Národního památkového ústavu. S vystoupením doc. PhDr. Josefa Štulce jako prezidenta Českého národního komitétu ICOMOS nebylo počítáno vůbec, jeho vystoupení se tedy uskutečnilo jen díky zásahu generálního ředitele NPÚ Pavla Jerieho, který mu vyčlenil část časového limitu ředitele pražského pracoviště NPÚ PhDr. Michaela Zachaře.

Během dopoledne druhého dne semináře se uskutečnila uzavřená diskuse k tématu s přítomnými mezinárodními experty UNESCO (ICOMOS). Záznam z této schůzky a názory jejích účastníků shrnula zpráva, která je přiložena níže. Na ni pak navazuje doporučení expertů určené představitelům hlavního města Prahy a dopis prezidenta mezinárodní organizace ICOMOS z 3. května 2007 primátorovi hlav. města Prahy MUDr. Pavlu Bémovi. Dokumenty získal Klub Za starou Prahu oficiální cestou z Českého národního komitétu ICOMOS, kterému byly zaslány na vědomí.

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Cíl akce

Seminář byl svolán Odborem památkové péče, kultury a turistického ruchu pražského Magistrátu. Cílem byla diskuse o dopadech navrhované výstavby dvou výškových budov (obě dosahují výšky kolem 100 m) na lokalitu Pankrácké pláně. Jedná se o území ležící v ochranném pásmu Pražské památkové rezervace, vzdálené asi 6 km od Pražského hradu. Na tomto místě již stojí tři výškové budovy.

Mezinárodní experti (v abecedním pořadí)

– Michal Firestone, autorizovaná expertka na plánování, Univerzitní knihovna v Harvardu (HUL), hlavní tajemník Mezinárodního výboru pro historická města a vesnice (CIVVIH) – za ICOMOS

– Wilfried Lipp, prezident ICOMOS v Rakousku a viceprezident Mezinárodního výboru pro teorii – za ICOMOS

– Irene Wiese-von Ofen, emeritní prezidentka Mezinárodní federace pro bydlení a územní plánování (IFHP), partnerské organizace UNESCO v záležitosti Vídeňského memoranda a (členka) pracovní skupiny Univerzitní knihovny v Harvardu (HUL).

Historie a okolnosti posuzovaného projektu

1. součást mezinárodního historického a kulturního dědictví

Pražská památková rezervace zahrnuje vlastní území o rozloze 863 ha (8,63 km²) s 5 278 objekty a ochranné pásmo o rozloze 8 996 ha (89,96 km²) s 43 731 objekty.

2. výškové stavby

Územní plán hlavního města Prahy rozděluje ochranné pásmo Pražské památkové rezervace (PPR) na dvě zóny: v první je výstavba výškových budov zakázána, ve druhé je povolena, ale musí být posouzena správním orgánem – městem.

Některé z výškových objektů, včetně trojice budov v posuzované lokalitě, byly postaveny ještě před zápisem historického centra Prahy do Seznamu světového kulturního dědictví v roce 1992. Přitom byl zaznamenán negativní dopad takových staveb na historický obraz Prahy („městskou krajinu“ historické Prahy). A to nejprve v kanceláři Výboru pro světové dědictví, a potom i na zasedání Výboru pro světové dědictví v Santa Fe, kde se jednalo o zařazení Prahy na seznam světového kulturního dědictví. Josef Štulec a Henry Cleere, kteří shrnuli výsledky této diskuse, ujistili Výbor pro světové dědictví, že přísná legislativa v oblasti české památkové péče spolu s rozvinutým systémem památkové péče samotné nedovolí budoucí výstavbu takových výškových budov, které by nepříznivě ovlivnily obraz města. V § 14 Územního plánu hlavního města Prahy se skutečně uvádí, že „v centrální pražské kotlině (nebudou povoleny) nadměrně velké nebo vysoké budovy, které by mohly narušit siluetu hlavních dominant historického centra a ve vnějších oblastech města bude posuzováno, zda účín výškových budov v obraze města je přiměřený.“¹⁾

Několik výškových budov bylo postaveno v ochranném pásmu PPR ještě před zápisem Prahy na Seznam světového kulturního dědictví a výstavba mnoha dalších je městem zvažována. V tomto okamžiku město nemá jednotný přístup k otázce výškových staveb (kdy a kde), ale každý projekt je posuzován případ od případu.

Je také nutné upozornit na fakt, že post hlavního městského architekta zůstal v průběhu uplynulých deseti let neobsazen a že navrhované projekty jsou posuzovány podle toho, jaké výhody přináší městu, ale nikoli podle kvality architektonického řešení.²⁾

Pankrácká pláň

Pankrácká pláň je územím o rozloze 11,5 ha, situovaným na návrší (266 m nad mořem) jižně od historického centra Prahy a v blízkosti středověkého městského jádra. Nalézá se na území Prahy 4 (Praha je rozdělena na samosprávné čtvrti) a bylo územním plánem určeno pro komerční využití a veřejné služby.

Toto území bylo v 60. letech 20. století pojednáno blokovou výstavbou obytných domů. Střed území zůstal až do sedmdesátých let nezastavěn. V sedmdesátých až osmdesátých letech zde byly postaveny tři výškové stavby: 103 m vysoký objekt Motokovu, 111 m vysoká budova Českého Rozhlasu a 78 metrový hotel Panorama. V tomto okamžiku se vývoj území zastavil a jeho výsledek ohodnotili obyvatelé Prahy a později i Výbor pro světové dědictví jako ohyzný.³⁾

1. Vypracováno dle informací, které zazněly na setkání i na základě dodatečného sdělení Václava Králíčka a Josefa Štulce.

2. Informace od Josefa Štulce.

3. V osmdesátých letech byla postavena ještě další výšková budova – hotel Forum – ve vzdálenosti 1,5 km severně od Motokovu.

V roce 1997 byla vyhlášena veřejná soutěž na dokončení Pankrácké pláně. Účastníci byli vyzváni, aby se vyrovnali jak s funkčními požadavky městské čtvrti, tak s vizuálním dopadem na obraz města (městskou krajinu). Byli vyzváni, podle slov architekta Václava Králíčka z pražského Magistrátu, k tomu, aby „dokončili kompozici fragmentu“. Sešla se různá řešení, od návrhu velkého shluku výškových objektů, přes komplex čtyř až osmipatrových domů až po návrh pouhých dvou mrakodrapů. Poslední jmenovaný byl úřady vybrán jako nejlepší řešení. Na základě tohoto výběru vypracoval Útvar rozvoje hlavního města Prahy koncept regulačního plánu pro tuto lokalitu. Samotný plán ovšem nikdy zpracován nebyl.

V letech 2000–2002 připravil ateliér Richarda Meiera ve spolupráci se Stavoprojektem Praha a na žádost investora, jímž byl ECM Radio Plaza, studii na zástavbu severní části pankrácké pláně. Studie se omezovala na severní část pláně protože v té době investor její jižní část nevládnul. Tato studie je dnes chápána jako stěžejní pro budoucí rozvoj této lokality.

V roce 2005 architekt Radan Hubička provedl na žádost investora aktualizaci rozvojového plánu území. Ten ve svém plánu v podstatě sledoval schéma Richarda Meiera a navrhl v severní části území dvě výškové novostavby: hotel a obytnou budovu (viz výškové schéma a fotografie na str. 12). Právě tento projekt byl prezentován při pražském setkání dne 15. března 2007.

Rozvojový plán území z roku 2005, vyhovující územnímu plánu města, byl předložen Magistrátu hlavního města Prahy a schválen. Ministerstvo kultury jej však vrátilo zpět Magistrátu z důvodu, že zúčastněné instituce nebyly před vydáním souhlasného stanoviska předem konzultovány a také proto, že tento plán nevezl v úvahu závazky České republiky vyplývající z Úmluvy o ochraně světového kulturního dědictví.

Seminář

Ve snaze vyřešit konflikty kolem Pankrácké pláně, se Magistrát hl. města Prahy obrátil na paní Irene Wiese-von Ofen, se kterou záležitost konzultoval. Poté, co se paní Irene Wiese-von Ofen sešla s představiteli města a investora, zdůraznila potřebu rozvíjet tyto oblasti:

Obecně:

1. vypracovat strategii města zaměřenou na výškovou zástavbu (zda, kde, jak, postup),
2. diskutovat ke strategii města v otázce výstavby velkých multifunkčních center,
3. nést odpovědnost prostředníka při jednání s nejrůznějšími investory a developery.

Konkrétně pro Pankráckou pláň:

1. uspořádat workshop pojednávající o nejrůznějších aspektech projektu (architektonický návrh, potřeby investora),
2. shromáždit podklady k vývoji zástavby Pankrácké pláně,
3. další kroky konzultovat s UNESCO.

Na základě těchto doporučení Irene Wiese-von Ofen bylo svoláno toto setkání, na němž se diskutovalo o dopadech navrhovaného projektu na historické centrum Prahy.

Seminář byl zahájen 14. března odpoledne exkurzí po různých vyhlídkových bodech ve městě, z nichž mohlo být pozorováno staveniště, a na místo samotné. Nazítří (15. března) se konalo veřejné slyšení, při kterém nám byly prezentovány nejrůznější aspekty projektu. Dne 16. března dopoledne se uskutečnilo setkání zahraničních odborníků, při kterém proběhla diskuse o projektu. Přítomen byl rovněž Josef Štulc (prezident ICOMOS v ČR), Rudolf Zunke (radnice města Vídně), zástupci pražského Magistrátu (Jan Kněžinek, Václav Králíček a Lada Králová). Zápis ze setkání, který byl připomínkován zahraničními odborníky pořídila a účastníkům rozdala Lada Králová. Bylo dohodnuto, že závěry z diskuse zahraničních expertů (tzv. doporučení) budou zaslány pražskému Magistrátu v písemné podobě.

*Zpracovali: Wilfried Lipp, Josef Štulc a Michal Firestone
27. března 2007
Zapsala: Michal Firestone*

ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ MEZINÁRODNÍCH EXPERTŮ

Seminář navázal na jednání paní Wiese-von Ofen s primátorem hl. města Prahy a zúčastněnými stranami, které proběhlo v lednu 2007. Na závěr těchto jednání paní Wiese-von Ofen předložila několik doporučení:

Doporučení Irene Wiese-von Ofen, leden 2007

Dr. Irene Wiese-von Ofen byla pozvána k diskusi u kulatého stolu o Pankrácké pláni a setkala se s představiteli města, zástupci památkových institucí, architekta, investora i veřejnosti. V návaznosti na toto setkání Dr. Wiese-von Ofen předložila následující doporučení:

a) město Praha by mělo zpracovat koncepci výškových staveb pro celé území města jako součást jednotného plánu rozvoje za přispění všech zúčastněných stran. Tato koncepce by poskytla bezpečný podklad pro další plánování a nahradila by dosavadní posuzování „případ od případu“.

b) město Praha by mělo zvážit koncepci polycentrického rozvoje Prahy (umístění funkcí, které nemohou být realizovány v historickém centru) tak, aby na Pankrácké pláni mohlo vzniknout nové „moderní centrum“.

c) město Praha by se mělo zasadit o vytvoření kvalitního veřejného prostoru na Pankrácké pláni (po připojení dvou nových výškových staveb ke stávajícím objektům). Mělo by tu vzniknout nové sousedsky vstřícné městské prostředí se smíšenou funkcí, schopné asimilovat stávající formy bydlení a využití.

d) město Praha by mělo i nadále pokračovat ve spolupráci s UNESCO formou semináře zaměřeného na otázky výškových staveb a městského plánování.

Okolnosti:

Z diskuse na samotném semináři vyplynuly dva problémové okruhy. První souvisí s místem předpokládané stavby – účastníci veřejného slyšení se zamýšleli nad tím,

zda předkládaný projekt představuje vhodné řešení pro dané místo. Druhý se týkal historického obrazu města Prahy a přítomní odborníci se měli vyjádřit k tomu, zda bude projektem narušen, či nikoli. A v případě že ano, zda by projekt mohl vést k nápravě současného nepříznivého stavu daného předchozí výstavbou tří výškových budov.

1. specifika místa

Z diskuse vyplynuly dva okruhy týkající se lokality:

- a) vhodnost projektu pro dané místo,
- b) kvalita výsledného řešení z hlediska městské vybavenosti (v úrovni parteru) – přítomní odborníci se vyjadřovali k dopadu výškových staveb na městské prostředí pouze z tohoto hlediska a konstatovali, že předkládaný projekt neposkytuje uspokojivé řešení „městského parteru“.

2. dopad na historický obraz města

Historické centrum Prahy bylo zařazeno na Seznam světového kulturního dědictví na základě (hodnotících) kritérií ii, iv a vi. V doporučení ICOMOS k bodu iv stálo, že „*Praha představuje urbanistický a architektonický soubor mimořádné kvality jak ve smyslu jednotlivých zachovaných památek, tak ve smyslu zachovaného historického obrazu města ...*“ Historický obraz města Prahy byl označen jako takový, který má výjimečnou univerzální hodnotu (OUV = Outstanding Universal Value). Všichni přítomní experti se shodli na tom, že předkládaný projekt ovlivní historický obraz Prahy, a tudíž bude mít dopad i na OUV.

Zástupci města (samosprávy) připustili, že navrhovaný projekt bude mít dopad na historický obraz Prahy, avšak argumentovali tím, že škoda již byla napáchána a stavbou nových objektů se situace zlepší. S tímto tvrzením nesouhlasil žádný ze zahraničních expertů, jejich názory se však lišily ve stanovení míry, jakou bude projektem dále poškozen (negativně ovlivněn) již narušený historický obraz města.

Doporučení:

Děkujeme pražskému magistrátu za pozvání na seminář. Tato doporučení předkládáme při vědomí jedinečného charakteru historické Prahy, jakož i veškerého úsilí a opatření, které věnoval český stát a Hlavní město Praha na její ochranu. Jsme si vědomi toho, že Praha slouží v první řadě svým obyvatelům a jako taková musí být rozvíjena jako živoucí město. Po zvážení všech otázek a okolností týkajících se navrhovaného projektu předkládáme následující doporučení:

1. K otázce Pankráckého projektu obecně doporučujeme:

- a) Aby byl projekt developersky přehodnocen tak, aby více „uživatelsky“ vycházel vstříc potřebám místních obyvatel (veřejný prostor, prostor pro pěší).
- b) Aby město převzalo roli odpovědného vyjednávače mezi všemi na projektu zúčastněnými stranami.

2. K otázce navrhovaných výškových staveb na Pankrácké pláni:

Všichni zúčastnění zahraniční odborníci se shodli na tom, že navrhované výškové stavby budou mít dopad

na historické panorama Prahy a že budou viditelné z důležitých míst, jako je Pražský hrad, Karlův most a Vyšehrad. Jejich názory se však lišily v posouzení míry tohoto dopadu a podle toho také byla formulována jednotlivá doporučení:

a) Irene Wiese-von Ofen vychází z reálného předpokladu, že stávající trojice objektů nebude odstraněna a potom připouští výstavbu dvou nových výškových budov ovšem pouze za předpokladu, že projekt bude pozměněn podle podmínek formulovaných v jejím doporučení z ledna 2007.

b) Wilfried Lipp a Michal Firestone vycházejí z předpokladu, že navrhované konstrukce mohou mít negativní vliv na autenticitu a integritu historického města jako celku a také z obecné shody, která panovala mezi experty v otázce dopadu na historické panorama. Projekt podle nich proto nemůže být schválen, dokud nebude posouzen z hlediska globální strategie města zaměřené na výškovou zástavbu tak, jak je formulováno v bodě 3 tohoto doporučení.

c) Když experti vzali v úvahu historii projektu, shledali, že lze dospět ke kompromisu a snížit výšku navrhovaných staveb (maximálně 60 m) pod podmínkou, že nebude zvyšován objem objektů a tyto si podrží charakter věžových staveb.

3. K otázce výškových staveb v Praze:

Toto doporučení předložili experti při vědomí toho, že Praha je městem výjimečné integrity a dochovaného historického charakteru. Jsou si také vědomi toho, že výškové stavby mohou tyto kvality nepříznivě ovlivnit, a proto doporučují, aby jakákoli rozhodnutí týkající se výškových staveb v Praze byla založena na globální rozvojové strategii a nebyla posuzována „případ od případu“. Odborníci dále navrhuji:

a) Aby město připravilo manažerský plán (Management Plan), který by zajistil ochranu mimořádných a celosvětově významných architektonických a urbanistických hodnot historického centra Prahy (OUV).

b) Aby město připravilo, jako součást globálního rozvojového plánu, strategii v otázce výškových staveb, která by určila, kde a jaké výškové stavby mohou být povoleny. V tomto směru musí nejprve proběhnout diskuse o tom, zda vůbec výškové stavby v Praze mohou stát. Podle názoru expertů je třeba se takovým stavbám vyhnout, protože mohou změnit charakter historického centra Prahy.

c) Aby rozvojová strategie města v otázce výstavby výškových budov byla připravena ve spolupráci s Výborem pro světové kulturní dědictví a s ICOMOS a byla formulována tak, aby nebylo ubráno nic na autenticitě a integritě historického centra Prahy a aby zůstaly zachovány všechny hlavní panoramatické výhledy a průhledy, a to jak historické, tak současné.

d) Aby jakýkoli záměr postavit výškovou budovu v rámci strategie výstavby výškových objektů byl úzce navázán na diskusi o možné vizi polycentrického rozvoje Prahy.

4. K otázce jednotného plánování města doporučujeme:

a) Hl. město Praha by si neustále mělo uvědomovat důležitost svého postavení vyplývající ze zápisu na Seznam světového kulturního dědictví,

b) Hl. město Praha by mělo podporovat účast veřejnosti na plánování a rozvoji města,

c) Hl. město Praha by se mělo odpovědně ujmout role vyjednávající mezi všemi zúčastněnými stranami, stojícími za jednotlivými projekty,

d) Hl. město Praha by mělo zprostředkovat předávání informací a komunikaci mezi jednotlivými městskými částmi a magistrátem v otázkách plánování a rozvoje tak, aby Útvar rozvoje (tj. centrální plánovací jednotka) byl informován o všech projektech předkládaných a projednávaných v širším regionu Prahy.

Souhlasíme se zveřejněním těchto doporučení.

*Michal Firestone (ICOMOS), Wilfried Lipp (ICOMOS)
a Irene Wiese-von Ofen (IFHP)
duben 2007
zapsala: Michal Firestone*

Dopis primátorovi

HLAVIČKA ODESÍLATELE: Mezinárodní rada památek a sídel ICOMOS
ADRESÁT: Pan MUDr. Pavel Bém, primátor Hlavního města Prahy,
Magistrát hl. města Prahy, Mariánské náměstí, Praha 1, ČR

Paříž, 3. května 2007

Vážený pane primátore,

Profesor Wilfried Lipp a architekt Michal Firestone, oba členové ICOMOS, mne seznámili s výsledky společné mise ICOMOS-UNESCO a semináře, který se uskutečnil před měsícem v Praze.

Delegace měla za úkol zhodnotit současné architektonické proměny Prahy, zvláště projekt na výškové budovy na Pankráci. Pankrácká pláň se nalézá v ochranném pásmu Pražské památkové rezervace, která je zapsána na Seznamu světového kulturního dědictví.

To, co jsem se dozvěděl, mne hluboce znepokojilo.

Praha se právem těší obrovskému věhlasu. Je jedním z nejkrásnějších světových historických měst, podobně jako Florencie nebo Řím. Výbor pro světové dědictví UNESCO již dříve ocenil neopakovatelný ráz historické Prahy a právě tato kvalita se stala rozhodujícím faktorem při zvažování o zařazení Prahy na Seznam světového kulturního dědictví.

Často navštěvuji Prahu a jsem jejím nadšeným obdivovatelem, proto se plně ztotožňuji s názorem obou odborníků, vyslaných ICOMOS. Stávající výškové objekty na Pankráci je třeba hodnotit jako hrubou urbanistickou chybu, která se v minulosti stala. Chtěl bych důrazně varovat před možným opakováním takové chyby v budoucnosti.

Zvláště zarážející je skutečnost, že projekty, které tak výrazně pozmění obraz historického města, jsou úřady projednávány a schvalovány bez předchozí jednotné koncepce rozvoje (tj. případ od případu).

Jak ukázala kauza Pankrácké pláně, je třeba ihned zpracovat příslušný rozvojový plán jak pro pražskou památkovou rezervaci, která byla oficiálně prohlášena jako součást světového kulturního dědictví, tak pro její ochranné pásmo.

Zdá se mi, že zde chybí vize polycentrického rozvoje města, která by mohla zabránit výstavbě dalších výškových budov vstupujících do přímé vizuální vazby s historickým centrem. Nejenže nebyla v tomto duchu přijata příslušná opatření, ale jak jsem byl informován, je k posouzení předkládán další podobný projekt. Jedná se o projekt výškových staveb v holešovické čtvrti, v ochranném pásmu Pražské památkové rezervace.

Jsem přesvědčen, že projekt na přestavbu Pankráce by zahájil nezvratný proces směřující k znehodnocení jedinečných urbanistických hodnot Vašeho města. Naléhavě Vás proto žádám, vážený pane primátore, abyste včas pankrácký projekt zarazil a převzal osobní dohled nad zmírněním jeho následků. Výška navrhovaných staveb by měla být redukována tak, aby výsledný dopad (na historické město) byl co nejmenší.

Jsem si vědom závažnosti celé kauzy, a proto bude kopie mého dopisu zaslána na vědomí rovněž ministru kultury ČR Václavu Jehličkovi a řediteli Centra světového kulturního dědictví UNESCO v Paříži Francesco Bandarinovi.

*S pozdravem
Michael Petzet, prezident ICOMOS*

(Překlad všech anglických textů v tomto článku Kateřina Samojská).

COMITÉ INTERNATIONAL
DES MONUMENTS ET DES SITES

ICOMOS

INTERNATIONAL COUNCIL
ON MONUMENTS AND SITES

Mr. MUDR Pavel Bem
Lord Mayor
City of Prague
Magistrate N.m. Práhy,
Marianské náměstí
Praha 1
11000 Czech Republic

Paris, 3rd May 2007

Dear Lord Mayor,

The members of ICOMOS, Architect Michal Firestone and Professor Wilfried Lipp, shared with me their experiences from the joint ICOMOS-UNESCO mission and colloquium that took place in Prague one month ago.

The topic/purpose of their mission was the current architectural changes and notably the projects for high-rise buildings to be erected on Pankrac Plain within the formally designated Prague World Heritage site buffer zone.

I am most concerned by what I have learned.

Prague deservedly has the fame of being one of the most beautiful historic cities in the world, comparable to World Heritage sites as Florence or Rome. The UNESCO World Heritage Committee identified its invaluable urban landscape as a deciding factor when inscribing Prague on the UNESCO World Heritage List.

As a frequent and enthusiastic visitor to your city, I fully share the opinion of ICOMOS experts that the existing high-rise buildings on the Pankrac Plain represent a serious town planning mistake of the past. I must strongly advise against this mistake being repeated today.

What concerns me especially is the fact that projects with such deep impact on the historic urban ensemble of Prague may be approved by the city authorities on a case-to-case basis.

The case of Pankrac Plain high-rise buildings shows the urgent need for an appropriate Management Plan for the formally designated World Heritage site and buffer zone.

miss a vision of such form of polycentric development of the
struction of further high-rise buildings in direct visual contact
of such action being taken, I am informed that another project
proposed and presented for review. This project is located in
World Heritage buffer zone.

rac development may constitute an irreversible process of
qualities of your city. I urgently ask you, distinguished Lord
oject in time, and see to it that the height of proposed
stead of increase further negative impacts.

case, I am sending a copy of this letter also to Mr. Vaclav
the Czech Republic, and to Mr. Francesco Bandarin,
itage Centre in Paris.

Michael Petzel

Michael Petzel
President of ICOMOS

Copied to
Vážený pán
Václav Jehlička
Ministr kultury ČR
Ministerstvo kultury ČR
Maltežské nám 4
Praha 1
11800 Czech Republic

Francesco Bandarin
Director
UNESCO World Heritage Centre
7 place de Fontenoy
75352 Paris 07 SP
France

DĚDICTVÍ PO PRIMÁTECH A PŘEROSTLÉ TESÁKY SOCIALISMU

Primáti jsou nejbližší člověku a také pořád někam nahoru lezou. Ale u nich je to potřeba, jíst listí a plody. Prání ukázat svou nadřazenost tím, že vylezou výše, je z této potřeby odvozeno. Vůdce tlupy pak sedává obvykle nejvýše. U lidí promlouvá z kamene, trůnu, balkonů, protože si přeje, aby byl vidět a slyšet.

Vůdce lidí ale pořád přibývá. U nás se od začátku trhu, demokracie a nové společnosti pořád střídají. Je sice v hlavním městě Praze dost veřejných míst vhodných k shlížení, tam však chodí obyčejní lidé. Prání shlízet tak lze uspokojovat ve velkém. Jedinci však mění přání v potřebu, a to nejen u takové malichernosti jako je vyhlídka. Třeba v potřebu sociálních dávek, vysokého platu, auta s mnoha koňmi atd. Tento zdánlivě jemný rozdíl v přesunu z přání na potřebu se ukazuje jako nejmocnější vektor, který směřuje ke konci civilizace, říkají ekologové. Je pořád málo hnízd s možností pracovat či povalovat se u televize a současně s komfortem po očku mrknout dolů, co tam ti břídičové v nižších patrech dělají.

Četl jsem v novinách proctví architekta Másla. Říkal: kdo by nechtěl bydlet či pracovat v domě s vyhlídkou na město? Praha se musí otevřít moderní architektuře a k té výškové budovy patří... jestliže se město nebude vyvíjet, tak zakrní....

Ke každé architektuře vždycky patřily nejen malé, ale i velké domy, dokonce i vysoké a ještě vyšší. Není to žádná novota, jenom lidé jsou tak vynalézaví, že jejich auta, domy, sochy, letadla, stadiony... jsou pořád větší. V Praze je už několik docela vysokých zánovních domů. Praha má třeba největší stadion i jezdeckou sochu na světě, ale na její případné krmení nebo rozvoj to žádný vliv nemá. Obojí právě teď chátrá.

Podobných vysvětlování, jako proč musí na Pankráci přibýt další dva mrakodrapy, jsem slyšel od investora, architekta i zástupce magistrátu na semináři v polovině

března až dost. Dokonce se mi zdálo, že si snad magistrát přeje mrakodrapy ze všech nejvíce a jeho zástupci používali pro Pankrác známý termín vykotlané zuby. Architekti dost nekolegiálně přikyvovali. Ale mezi těmi třemi zuby přece nikdy žádné jiné zuby nebyly! Měli by jim správně a zaujatě říkat přerostlé tesáky socialismu v jeho ještě (anebo už zase) nelidské tváři!

Prý jsou jen tři možnosti: buď to tak nechat, nebo je podstavět a tím opticky snížit, či dorovnat. Investor jeden tesák zatím nechal a opravil, druhému přistavuje trakt a také ho ponechává, a třetí není jeho. Možnost podstavět ale nevyužil. Nový obchodní komplex je nízký, aby snad nevadil vyhlídce na Hrad? A teď chce přidávat ještě směrem k Vyšehradu (při pohledu na Pankrác), neboť mezi mrakodrapy má být náměstí.

Když jsem slyšel na semináři závěrečné slovo pani Wiese von Ofen (UNESCO), které bylo opravdu nemastné, neslané, nekořeněné a nekyselé, bylo mi jasné, že tahanice se dvěma mrakodrapy asi budou pokračovat. Občanským sdružení se za čtvrt hodinu, kterou měla k dispozici během celého semináře, podařilo této bezzubosti závěru dosáhnout. Z Magistrátu a dokonce z vládních míst již prosakovalo, že je rozhodnuto pro investora.

Co to je, ta omílaná potřeba stavět domy vyšší než jsou ty ostatní? Prý aby bylo na město vidět. Možná ve Vídni, ve které je celé město vidět jen asi ze tří míst. V Praze je takových míst desítky, dokonce jsou celé linie, pohledové hrany.

Křik občanů ve Vídni zabránil dostavbě mrakodrapů na nádraží Wien-Mitte, i když se veřejnost sebrala, až když uviděla stát první z nich. Zůstal ten nejvyšší, dva další byly sníženy a je to ošklivější než všechny pražské Pankráce. Ve Vídni je totiž to prorůstání organizovaného developmentu a městské správy velmi pokročilé. Prátelství tak vzniklá jsou také pevná. I taková krásná možnost vyseávat venku před kavárnou se obrací na škleb, v ulicích překázejí hnusné gláshauzy.

Občané ve Vídni nejednají rychle. V Praze jednájí, ale jejich úředníci a politici je neberou vážně až do chvíle, než se z bezmoci dovolají zahraniční pomoci. I pak dostanou z pěti hodin mluvení patnáct minut.

Investorům nestačí, že je Praha vidět z tolika míst. Všimněte si, že svůdné vizualizace projektů jsou obvykle ještě z výšky. Nevím, co mají lidé společného s ptáky. S Pánembohem ano, ale pohled z výšky je přece jen vyhrazený z jeho luxusního apartmá. Touha shlízet zdá se být každému člověku vrozená, ale on žádá více, i když jsou po ruce kopce a už přes 200 let existují všelijaká vznášedla.

Praha může přečkat i bez dalších mrakodrapů. At' si jako výjimka, to je základ její budoucí a vždy moderní světovosti. Občanským sdružením za zachování Prahy stojí za to ztratit slovo.

Martin Krise

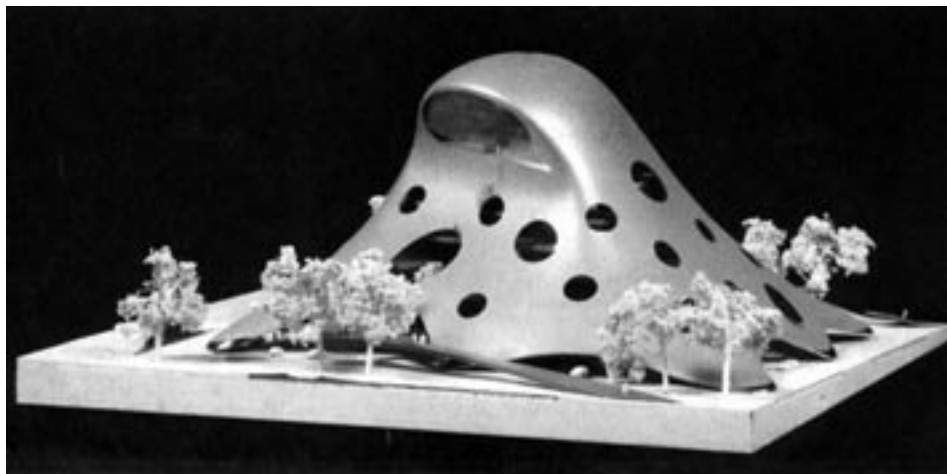

ŽIVOČICH NA LETNÉ

MOTTO:

„Vážím si architekta Kaplického jako vynikajícího architekta. I když... Vzpomínám si na jednoho staršího kolegu, který říkával: Když ti návrh objektu připomíná nějakého živočicha, začni znovu.“

Ing. arch. Zdeněk Kupka, Ostrava (Lidové noviny, 19. 5. 2007, rubrika Dopisy redakci)

Od počátku března t. r. jsme konfrontováni s neobvyklou situací. Mediální scénu ovládl fenomén „chobotnice“. Čtenářsky, divácky, občansky, lidsky, ale především architektonicky a památkářsky vzrušující téma tvarově šokujícího návrhu na novou budovu Národní knihovny České republiky na Letné mohlo nechat chladným snad jen naprosté ignoranty. Tábory příznivců i odpůrců návrhu Jana Kaplického se začaly formovat a profilovat ihned po zveřejnění výsledků soutěže v pátek 2. března 2007.

Přibližně po tři další týdny trvala mediální přestřelka, v níž neuplynul den, kdy by v hlavních tištěných denících nebyla o „blobu“ na Letné zveřejněna alespoň zmínka.¹⁾ Střídaly se ohlasy nadšené i pohrdavé, skeptické úvahy s naivním obdivem a věčné rozhovory přibližující poctivě osobnost autora návrhu s bulvárními průpovídkami slídícími po zajímavostech z jeho soukromí. V každém případě byla skoro jak Sirael z měsíčního svítu stvořena pro nejširší českou veřejnost nová celebrita – Jan Kaplický, která dosáhla v mžiku proslulosti tak všeobecné, že se snad nyní může směle měřit i s Karlem Göttem, což Klubu Za starou Prahu ale může být celkem jedno. Spíše kladným efektem celého tohoto překotného dění je ovšem fakt, že se denně v médiích propírají a na stůl kladou otázky konfrontace historického jádra Prahy a nových architektonických dominant, absence regulačních pravidel zaručujících přirozený rozvoj města oproti excesům dravých investorů a developerů, ale též zajímavé výhledy a analýzy tvaroslovného vývoje soudobé architektury, jejichž autoři se nemohou dohodnout, jestli organická architektura jako módní vlna Kaplického chobotnicí již vrcholí a dále bude ustupovat, či jde naopak teprve o vrchol úvodního dějství nové velké slohové éry.²⁾

Nebylo divu, že Klub Za starou Prahu byl od zveřejnění výsledků soutěže atakován novináři, kteří z nás s nadějí na silná slova a kontroverznost vyjádření

doslova loudili. Téma bylo projednáno na Domácí radě Klubu dne 7. března a v průběhu dalšího dne bylo zveřejněno klubovní stanovisko. Je nutno konstatovat, že text je kompromisním názorem, na němž se přítomní byli ochotni víceméně shodnout. Jednotlivé dílčí názory se však rozbíhaly do obou stran hodnotového spektra. Nezaujmutý žádný postoj s poukazem na nejednotnost mínění, jak to už leckdy ve své historii Domácí rada Klubu učinila, by však v této sledované kauze nebylo pro Klub a jeho společenský kredit obhajitelné.

STANOVISKO

k výsledku architektonické soutěže na stavbu Národní knihovny

Instituce typu Národní knihovny má svým společenským významem nesporné oprávnění usilovat pro svoji novou budovu o kvalitní a výraznou architekturu. Klub Za starou Prahu oceňuje přístup vedení knihovny, které se rozhodlo vyřešit podobu své nové budovy mezinárodní architektonickou soutěží. Taktó odpovědný přístup je v současné době bohužel vzácný, a to i u veřejných institucí obdobného významu. Vedle kvalitní architektury je pak samozřejmou podmínkou taktó významné stavby její promyšlené zasazení do stávajícího kontextu, a to jak v místním, tak v celoměstském měřítku.

Návrh architekta Jana Kaplického rozhodně patří mezi pozoruhodné a velmi neotřelé stavby. Lze říci, že jeho organická architektura našla na Letenské pláni vhodný krajinný rámec a že se lze z tohoto pohledu hovořit o stavbě svého druhu kontextuální. Letenskou pláň však její urbanistický kontext nekončí. Stavba je situována na rozhraní volné pláně a vilové čtvrti, která posléze přechází v typickou nízkou bubenečskou činžovní zástavbu. Velikost sousedních vilových domů zde představuje dvě až tři patra (cca 9–12 m), vzdálenější činžovní domy dosahují v průměru pět až šest pater (cca 18–21 m). Výška nové knihovny je cca 50 metrů, čímž výrazně přesahuje

všechny stavby v okolí, a to zjevně ve prospěch aspirace na postavení nové celoměstské dominanty.

Tato záměrně nadnesená urbanistická dominance je z našeho hlediska jediným vážným problémem celého projektu. Novostavba výrazně vstupuje do tradičních pohledů jak od Starého Města k Letné, z Petřína, Vyšehradu a pražských mostů, tak přes Letenskou pláň od Holešovic k západu, tedy směrem k Svatovítské katedrále. Zejména z dálkových pohledů a z Letné působí její hmota nepříznivě jako konkurence subtilních věží katedrály. Domníváme se, že částečné zmenšení objemu stavby by prospělo jejímu začlenění do místního i celoměstského kontextu a vytvořilo by z ní to, k čemu je přirozeně předurčena – tedy výraznou dominantu rozhraní Letenské pláně a Bubence, která by byla citlivým a zároveň velmi invenčním doplněním unikátních pohledů na letenské panorama pointované věžemi chrámu sv. Víta.

Za jiný, neméně důležitý problém, považujeme neexistenci promyšlené regulace okolí nové knihovny. Skupina sousedních vilových domů je již několik let předmětem záměrné pozemkové spekulace, jež počítá s masivním zvyšováním hladiny zástavby, podněceným právě novostavbou knihovny. V těsné návaznosti na novostavbu knihovny je tak třeba vytvořit závazné regulativy, které obdobným účelovým zásahům zabrání.

Doufáme, že následné projednávání realizace stavby nové Národní knihovny v rámci procesu územního

a stavebního řízení, vezme věcně a bez zbytečných emocí v potaz výše uvedené podněty i jasný náznak souvisejících problémů. Vypjatý a konfrontační duch současné probíhající diskuse v médiích podle našeho názoru nešťastně odvádí pozornost od skutečného jádra problému, kterým jsou urbanistické souvislosti novostavby a dlouholetá absence regulačních pravidel.

Ráda bych zde vyslovila smělou hypotézu, že návrh nové Národní knihovny od Jana Kaplického (a to se týká nejen Domácí rady Klubu Za starou Prahu, nýbrž společnosti obecně) je přijímán a odmítán nikoliv jen v závislosti na tradičních postojích hodnotitele k historické architektuře a urbanismu města, ale kupodivu i v závislosti na osobnostních rysech člověka. Bezbřehé okouzlení návrhem na straně jedné a nepřekonatelný odpor k němu na straně druhé včetně všech mírnějších forem přijetí i odmítnutí mají, domnívám se, silné kořeny v povaze daného člověka a kvalifikovaně objasnit tento jev by mohl snad jen psycholog či psychoanalytik. (Kontrast neobvykle konfrontačně vyjádřeného názoru prezidenta Klause, že je ochoten stavbě knihovny bránit třeba i vlastním tělem, a výroku exprezidenta Havla, že návrh shledává zajímavým a originálním, jsou výše řečeného dokladem.) Paradoxně se však na shodné straně barikády mohou překvapivě ocitnout osoby v jiných odborných či věcných postojích nesmiřitelné

a naopak. Při rozhovoru s mnohými členy našeho Klubu, a to jak v kuloárech při Valném shromáždění, tak při jejich návštěvách v klubovních úředních hodinách, jsem si ověřila, že hodnocení řadových členů Klubu rovněž obsahuje celé spektrum názorů a neprofiluje se jen záporným či kladným směrem. O to více mne zamrzelo telefonát občana, který zcela automaticky předpokládal, že to bude právě staromilský Klub Za starou Prahu, kdo zorganizuje petici proti návrhu knihovny, a dožadoval se možnosti ji podepsat, a o to menší cítím na druhé straně provinění vůči nesouhlasně naladěné části našeho členstva, když jsem se veřejně k návrhu vyjádřila kladně, i když nikoliv bezvýhradně a vždy ve smyslu klubovního stanoviska.³⁾

Stejně jako většina občanů jsme byli zvědaví na vyjádření Národního památkového ústavu. Ten se však k návrhu Jana Kaplického odmítl konkrétně vyjádřit jednak proto, že o to do té chvíle nebyl požádán oficiálně, ale především proto, že ani v době formulace soutěžních podmínek nebyl vyzván ke konzultaci a vyjádření. Tuto skutečnost, tedy přezírání možnosti spolupráce státní památkové péče při formulaci zadání soutěže na významnou stavbu na prestižním místě Prahy v bezprostřední blízkosti památkové rezervace, považuje Klub Za starou Prahu za nesmírně povážlivou a znepokojující. Jak je možné, že Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hlav. města Prahy si přisvojil mu nepřislušející kompetence a vystupoval nejen při přípravě soutěžních podmínek, ale i při průběhu hodnocení soutěžních návrhů jako garant zásad

státní památkové péče a arbitř památkové přípustnosti? (Odpověď na tuto řečnickou otázku necht' hledá čtenář v článku na s. 4.)⁴⁾

Jde minimálně o druhý případ v posledních několika měsících (viz též případ novostavby hotelu na nároží Národní tř./Mikulandská, o kterém jsme psali v minulém čísle Věstníku), kdy se ukázalo, že v zadání významné architektonické soutěže je záměrně vynechána jedna z nejdůležitějších podmínek pro posouzení návrhu z hlediska památkové péče, a to limitní výška novostavby. Od důvěryhodné osoby, pohybující se v zákulisí obou soutěží, jsem slyšela jednoduché zdůvodnění tohoto faktu: Aby vznikla co nejzajímavější stavba, architekt musí být co nejméně omezován. A v tom je jádro problému! Žádný architekt se nestane lepším architektem, když mu dovolíme rozmáchnout se jak na zeleném drnu. Dobrý architekt se přece dokáže s předem danými, byť omezujícími podmínkami vyrovnat daleko snáze než s následnou blamáží, která vznikne, když kvůli opomenutému či ignorovanému názoru památkové péče nastanou zbytečné mediální tahanice kolem nepříjemně naddimenzovaného návrhu. Ten je pak nakonec třeba i změnit a tím tvarovou a objemovou kompozici, která však předtím vyhrála soutěž, deformovat. Kéž by se z těchto pravidelně se opakujících pochybení konečně již někdo poučil!

Kauzu přípravy stavby Národní knihovny ČR bude Klub Za starou Prahu bedlivě sledovat i nadále.

Kateřina Bečková

1. Články v denním tisku z období prvních čtyř týdnů po zveřejnění návrhu věrně odrážejí intenzitu a názorovou polaritu diskuse (výběr). Tyto i další články jsou pochopitelně vyhledatelné i v internetových archivech obou sledovaných deníků (MfD = Mladá fronta DNES, LN = Lidové noviny): (man): Obří chobotnice v Praze, MfD, 3. 3.; M. Nová, R. Oppelt: Prahu bude hlídat obří oko, MfD, příloha Praha, 3. 3.; J. Kolína, B. Straňáková: Futuristická stavba nad Prahou, LN, 3. 3.; T. Vích: Blob na Letné, LN, 6. 3.; T. Vystrčil: Kaplického návrh? Vteřinová póza!, LN, 8. 3.; M. Nová: Architekté: Vítěz porušil podmínky, MfD, 9. 3.; M. Švagrová: Inspirace? Medúza, člověk i baroko, LN, 10. 3.; J. Ciglerová: Kaplický: Krása je zásada života (rozhovor), MfD, příloha Víkend, 10. 3.; I. Klíma: Knihovna jako nádor – scestné vůči Praze, LN, 12. 3.; M. M. Horák: Vyčnívá, ale křiklavě popírá své okolí, LN, 12. 3.; M. Urban: Ať žije Blob!, LN, 12. 3.; J. Machalická: Staromilské žvásty, které urážejí moderní umění, LN, 13. 3.; Z. Lukeš: Nemají to architekti lehké..., LN, 13. 3.; L. Vaculík: Návrh Národní knihovny? Divím se, LN, 15. 3.; A. Drda: Držte pusy a krok!, LN, 16. 3.; A. Drda: Chobotnice a suchozemští Češi, MfD, příloha Kavárna, 24. 3.; J. Nováková: Kritici by měli dostat přes prsty, LN, 30. 3.; M. Nová: Vybrali nejlepší Národní knihovnu?, MfD, příloha Praha, 31. 3.; M. Klapalová: Blob má problém: památkáře, LN, 4. 4.; P. Kratochvíl: Kaplického vítězství je oprávněné, LN, 5. 4.

2. Autorka tohoto článku si dovoluje v této souvislosti připomenout výstavu Futura pragensis v Národní galerii (Veletržní palác, 28. 10. 2005 – 14. 1. 2006) a v té souvislosti

i neskromně svůj text (K. Bečková: Mezi Skyllou a Charybdou. Několik poznámek, úvah a příměrů inspirovaných výstavou Futura Pragensis, Zprávy památkové péče 66, 2006, č. 1, s. 3–7, též na <http://www.npu.cz/pp/zpp/obsahy/2006-1/>). Mladí architekti si na uvedené výstavě představovali stavby budoucnosti převážně v organickém, biomorfním duchu, takže podceňovat toto nepochybně přirozené tnutí k uvedenému směru výrazu a označovat jej pouze za krátkodobou módní vlnu by bylo nejen krátkozraké, ale prozatím i velmi předčasné.

3. Autorka tohoto článku zveřejnila svůj osobní názor na těchto místech: v diskusním fóru Klubu <http://zastarouprahu.cz/phpBB2/default.php> (rubrika Památkové kauzy, podrubrika Národní knihovna na Letné, příspěvek ze dne 7. března pod názvem Císařovy nové šaty a Národní knihovna na Letné). Dále odpověděla na anketu týdeníku MF PLUS, č. 2007/14, s. 18; a záznam z rozhlasového pořadu stanice Regina na stejné téma, jehož byla hostem, je publikován v časopise Architekt 6/2007)

4. Vyjádření generálního ředitele NPÚ Pavla Jerieho k podmínkám soutěže naznačil článek M. Klapalové: Blob má problém: památkáře, LN, 4. 4., v němž zazněl též kontroverzní výrok ředitele Odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hl. m. Prahy Mgr. Jana Kněžínska „Stanovisko NPÚ neznamena nic. Vůbec nic.“. Reakcí na tento výrok byl dopis jednatele Klubu R. Biegla otištěný v LN hned následující den s názvem Bohorovný úředník a stanovisko Klubu (viz článek v tomto Věstníku na s. 4).

HOTEL NÁRODNÍ/MIKULANDSKÁ

V současné době probíhá příprava novostavby hotelu na nároží Národní třídy a Mikulandské ulice. K prázdné parcele, na níž bude postavena, má být připojen sousední objekt čp 135-II v Mikulandské ulici (tzv. Schönkirchovský dům či palác).

*Schönkirchovský dům čp. 135 v Mikulandské ulici v pohledu od Národní třídy.
Foto R. Biegel, leden 2007*

V touze po větším objemu hotelového komplexu investor požaduje rozšíření novostavby hotelu do prostoru dvora uvedeného historického domu. Zde bylo navrženo snést horní patra dvorních křídel a zachovat jen jejich klenutý parter a snad i část konstrukce přízemní konírny na západní straně dvora. Návrh tedy předpokládá propojení plně zastavěné nárožní parcely při Národní třídě (vzniklé sloučením dvou parcel do roku 1966 samostatných) s novou hmotou v prostoru dvora historického domu v Mikulandské ulici. Výškově pak novostavba přesahuje po celém půdorysu nejvyšší hranu paláce Dunaj a Schönkirchovský dům o více než dvě podlaží. Záměrem autorů novostavby je použití kamenné fasády navozující dojem velkoměstského paláce. Dlouhou a vysokou plochu průčelí do Národní třídy se autoři snaží rozčlenit a vytvořit tak plochy v různých úhlech odlišných od hrany ulice. Projekt předpokládá též výstavbu podzemních garáží s vjezdem z Mikulandské ulice. Krov a střecha Schönkirchovského domu včetně přestavěných a nastavených bočních dvorních křídel mají být upraveny a výškově sjednoceny dle tvaru střední části uličního průčelí a tato úprava je eufemisticky nazývána obnovou barokního stavu. Vnitřní prostory paláce však budou patrně rozčleněny vybouráním a úpravou vnitřních konstrukcí na hotelové pokoje, a zanikne tak klasická palácová dispozice s emfiládou.

Z hlediska místa a vztahu k památkové rezervaci lze konstatovat tato negativa:

- hotel spojuje dvě (tři) parcely do jedné, zaniká tak systém dvou parcel a dvou budov.
- snesení dvorních křídel Schönkirchovského domu je zásahem do tradiční struktury vnitrobloku, který má měřítko starší zástavby, pavlače a neveřejný prostor s dlouhodobým vývojem. Je sice pravda, že křídla byla upravována a nejednou přestavována v 19. století, ale jejich hmota a provedení nekonkurovaly starší etapě vývoje domu.
- převýšení novostavby je pro dané místo nevhodné. Již sama hmota paláce Dunaj je svými proporcemi pro místo velkým zatížením. Nový hotel vlastně vytváří zrcadlový obraz paláce Dunaj, do kterého je absurdně vtačena ořezaná barokní stavba (asi jako rozinka v těstě).
- veškerá snaha po odstupňování hmoty směrem do Národní třídy a komplikované ukončení lomenými stupni na jižní hraně parcely jsou marné a negativní dojem nezmenšují.

Návrh nenašel dosud definitivní podobu a ke schválení jsou předkládány postupně další varianty řešení, které se vesměs týkají novostavby do Národní třídy. Z hlediska historického čp. 135 je třeba bezpodmínečně-

*Pravé dvorní křídlo Schönkirchovského paláce a část dvorního traktu uliční budovy.
Foto V. Jandáček, leden 2007*

ně trvat na ponechání domu v původní podobě včetně šetrnějšího zásahu i v prostoru dvora.

Z průběhu dosavadního projednávání případu je možné vyvodit poučení. Parcela na Národní třídě jako velmi exponované a prestižní místo v samém středu města byla za vysokou cenu prodána Hlavním městem Prahou investorovi. Ten navíc přikoupil dům v Mikulandské ulici. Vložené prostředky jsou však natolik velké, že pouze maximální komerční využití snad může investorovi v dlouhodobém časovém výhledu zajistit jejich návratnost. Tato skutečnost je proměněna v tlak na projektanta, který se do volného prostoru snaží umístit stavbu v maximálním objemu a zkouší všechny možnosti

a cesty, jak toho dosáhnout. Do současné doby byly předkládané projekty silně zatíženy tímto požadavkem a ani solidní architektonické výkony projektantů (ateliér Znamení čtyř) se s nimi se ctí vyrovnat nedokázaly.

Celý příběh jen smutně ilustruje neblahou skutečnost, že ani v památkové rezervaci nejsou stanovena pevná vodítka pro výškové a hmotové řešení vkládaných budov v podobě jakési prostorové regulace. Komolení Schönkirchovského paláce čp. 135 je pak nepochopením jeho hodnoty nemovité památky v její celistvosti včetně nikterak bezcenných dvorních partií.

Václav Jandáček

*Levé dvorní křídlo a schodišťová část dvorního traktu uliční budovy Schönkirchovského domu.
Foto R. Biegel, leden 2007*

STUDENTSKÁ INICIATIVA KE KOSTELU SV. MICHAELA

Dne 2. května 2007 se ve velké aule Filozofické fakulty Univerzity Karlovy uskutečnilo diskusní fórum Využití a rekonstrukce kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě v Praze, organizované studentskou iniciativou, která již téměř rok pořádá protestní pochody proti prodeji objektu a jedná s příslušnými státními a samosprávnými institucemi (viz www.svatymichael.cz).

Fóra se zúčastnilo více než 70 osob. Krátké úvodní referáty přednesli prof. Mojmir Horyna (FF UK), Ing. Petr Macek (FF UK), Mgr. Vlastimil Ježek (ředitel NK ČR), Iveta Jordanová (obč. sdružení Růžový panter), dr. Vojtěch Balík (bývalý ředitel NK ČR), doc. Jiří T. Kotalík (AVU, dříve NPÚ), Mgr. Adam Křístek (právník). K témuž byli vyzváni, ale bohužel se nezúčastnili zejména Jerri Nowikowski (zástupce vlastníka), Ing. Zdeněk Novák (MK ČR) a Mgr. Jan Kněžínek (Magistrát hl. m. Prahy). Diskuse pak směřovala nejvíce k budoucnosti stavby, jejímu potenciálnímu možnému využití, ale zejména k možnostem státu a památkové péče zasáhnout do potenciální další rekonstrukce. K témuž se vyjadřuje i Deklarace studentské iniciativy (v příloze), s níž vyjádřila svým podpisem souhlas i velká část fóra. PhDr. Michal Zachař, ředitel pražské pobočky Národního památkového ústavu, slíbil za své pracoviště stanovit dopředu závazné podmínky pro případnou rekonstrukci, které jsou požadovány v Deklaraci. Studentská iniciativa bude pokračovat v jednání, a to zejména s Ministerstvem kultury, a pořádat další akce.

Za studentskou iniciativu za záchranu kostela sv. Michaela Archanděla:

Líza Machoninová, studentka dějin umění na Filozofické fakultě UK, liza@duch.cz

Vít Michalec, student českého a francouzského jazyka na Pedagogické fakultě UK, vitek.michalec@centrum.cz

Filip Srovnal, student dějin křesťanského umění na Katolické teologické fakultě UK, filip.s@email.cz

Lukáš Snopek, student dějin umění na Filozofické fakultě UK, snopek.lukas@quick.cz

Deklarace

Během posledních týdnů pronikly na veřejnost informace o nových záměrech současného vlastníka kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě v Praze přestavět jej na obchodně-administrativní centrum. Je tedy zřejmé, že ani po devatenácti letech, jež uplynuly od prvního návrhu na přestavbu a nové využití kostela, není tato kauza uzavřena. Události příštích týdnů a měsíců mohou totiž přivodit ještě závažnější přehmaty, ale také přispět k nápravě poškozené památky.

Proto tedy nyní vyzýváme stát – a konkrétně Ministerstvo kultury ČR –, aby se přihlásil k odpovědnosti a zajistil

1. prostorovou rehabilitaci kostela,
2. jeho budoucí důstojné využití,
3. respektování existence neveřejného pohřebiště v kostelní kryptě a zajištění pietního režimu.

Za nutný předpoklad jakýchkoli následujících konkrétních kroků považujeme připuštění skutečnosti, že v případě kostela sv. Michaela pochybily státní a samosprávné orgány v podstatě na všech úrovních a že tento – opakovaně obhajovaný – postup by se neměl stát precedensem pro řešení dalších podobných problémů.

Prostor pro uplatnění státu v dalším osudu kostela otevírá jak jeho status kulturní památky, zapsané v rámci pražské památkové rezervace na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Skutečnost, že objekt je v soukromém vlastnictví, nikterak nebrání dalším aktivním krokům příslušných úřadů. Samosprávné a státní orgány mohou svým konáním pozitivně zapůsobit zvláště v okamžiku, kdy se vlastník rozhoduje znovu řešit využití nevyužívané stavby. Pokud by tato situace nastala, vyzýváme Národní památkový ústav, aby dopředu a veřejně formuloval závazné podmínky, za nichž bude možné jakoukoli rekonstrukci provést. Všechny další zainteresované instituce, zejména Odbor památkové péče MHMP, pak vyzýváme k tomu, aby jednak konstruktivně spolupracovaly a přizvaly k tomuto jednání širší okruh odborníků, jednak – vzhledem k výjimečnému charakteru případu – jednaly s maximální otevřeností vůči veřejnosti.

Stále rovněž trváme na splnění požadavku vyjádřeného v Petici proti prodeji kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě (viz www.svatymichael.cz), kterou podpořily bezmála 3 000 občanů. Jeho podstatou je podání soudní žaloby o určení, že vlastníkem kostela sv. Michaela Archanděla je Česká republika. V našich aktivitách proto budeme nadále pokračovat.

2. května 2007

Za studentskou iniciativu za záchranu kostela sv. Michaela Archanděla na Starém Městě v Praze

Vít Michalec

Líza Machoninová

Lukáš Snopek

KNIHOVNA NA LETNÉ

Vítězem soutěže na novou budovu Národní knihovny se stal architekt Kaplický a jeho kancelář. Předložený návrh je skutečně neobvyklý, zůstává však problém umístění knihovny na staveništi, které bylo vybráno ukvapeně a bez vazeb na své okolí. Místo po bývalých Masarykových kolejích provizorně obsazené toučkou tramvaje bude dále ovlivněno výstavbou automobilových tunelů a výjezdů z nich a jeho dopravní obslužnost není nikterak skvělá. Rovněž vývoj území za ulicí Milady Horákové směrem k železniční trati není prozatím uzavřen, část vilové čtvrti má být nahrazena administrativními budovami. Nejprve měla být realizována soutěž na místo pro knihovnu a pak na její podobu.

Organické tvary jsou patrně novým prvkem nového tisíciletí. Jejich masový nástup zaznamenalo Benátské bienále v roce 2004, kde byly k vidění stavby připravované a realizované v tomto duchu. Do minulosti byly odeslány pravouhlé tvary minimalismu ze snadno rozpoznatelných materiálů. Na příkladu kulturního centra v Gratzu dnes můžeme vidět, jak je složité vytvořit organický tvar z materiálu, který ve své podstatě vyrobíme jako roviny či tyče. Ty je pak nutno poměrně složitým způsobem proměnit tak, aby z nich byly vytvořeny organické oblé tvary, které budou patrně novým stříhem architektury počátku 21. století.

Pracné urobení organických tvarů z rovných plechů či tyčí ohýbaných do zakřivených tvarů je patrně počátkem cesty, kdy budou stavby vznikat stejnou metodou jako rostliny či živočichové. Jsou nám tedy trochu dlužni genetičtí manipulátoři, kteří jistě vyšlechtí obří rostliny nebo rostlinné organizmy, jako jsou lišejníky a plísně, a z nich struktury fyzikálních ploch (ploch daných materiálem, a ne geometricko-matematickými zákony). Velké buněčné systémy, které vyrostou samy, nebudou pak potřebovat stavební průmysl v dnešní podobě, rodinné domky budou vyrůstat jako velké ořechové skořápky s postupným růstem technického zařízení, veřejné budovy budou dýněmi, které narostou z kmenových buněk předem definovaných vlastností, a konečným cílem bude

organická struktura, neustále živá, jež bude vyměňovat vzduch v prostorách, zásobovat obyvatele vodou, energií a bude i odstraňovat jejich odpady. Vše v dokonalé harmonii s přírodou, která bude stavby obklopotvat, vše v energetické rovnováze, nikdy žádná bezbožná svislice či horizontála pyšného lidského tvůrce. Stavby budou hrát i chladit působením biologické struktury, poslušné myšlenky člověka. Poslušné do doby, než někdo něco v genetice poplete a taková závadová stavba se bude chovat malounko jinak. Dnes nefungující topení bude maličkovitostí proti tomu, co může nastat u stavby organické. Ta může své obyvatele pohltit v záměně s odpady, nebo se do jejího genetického kódu zamotá něco z masožravých rostlin, dodavatel to dost rychle „nevychytá“, a tak zmizí nejdřív psíček a pak pániček.

Zpět však k Národní knihovně na Letné. Návrh architekta Kaplického je skutečně neotřelý, není však naprostým průlomem; takové stavby již v Evropě vznikají a navržené se příliš nevyvíkají z celkového trendu. Oproti hranaté hmotě má navržená stavba výhodu neuchopitelnosti měřítka ke svému okolí, je to asi takové, jako by bylo porovnávání měřítka mraků nad městem s měřítkem města, nebo mudrování, zda je strom v zámecké zahradě již přerostlý, nebo má ještě měřítko přijatelné pro místo, kde roste. Výhodou je však to, že dle moudrosti našeho lidu „žádný strom neroste do nebe“.

Knihovnu můžeme chápat jako „chrám rozumu“, nebo naopak jako praktické, rychle ovladatelné skladiště informací, kde je důležitý účel. Samotná podoba stavby je v prvním případě rozhodující, v druhém je pak důležitá technologie a praktičnost. O chrámu rozumu vědí asi své uživatelé nové knihovny v Paříži. Druhou cestou se pak ubírá Národní knihovna v Londýně, prakticky umístěná v prostoru vedle nádraží a dobře dostupná městskou dopravou.

Organická knihovna bude mít patrně uvnitř rovná patra, výtahy a schodiště, nebude tedy stavbou termití, rovněž pravouhlost knih bude potřebovat rovné regály a pojezdy skladovacích zařízení budou strašlivě vodorovné. Nevím moc o aktuálním stavu biologického inženýrství, a tak asi do roku 2010 knihovna nevyroste z mutovaných buněk a bude třeba rovných ocelových prutů výztuže, tyčí válcovaných profilů a rovných desek pro bednění, na ně pak bude nasazen kabátek dle poslední módy, kabátek fešný a zatím neotřelý, který se snaží zapojit stavbu do zbylé zeleně a vytváří velice vtipné očko směrem k hradním věžím a palácům. Tudy bude z rohu moudrosti možno vykuknout a v noci se bude koncentrován rozum v knihách v patrech a podzemí tiše linout na celé město. Nevýhodou je pak poloha Strakovy akademie a vládních paláců, které jsou ve stínu tohoto životodárného paprsku. Věřme však, že jeho rozptyl může být podobný elektromagnetickým jevům.

Bude to stavba zajímavá, nákladná (peněz máme dost a když tak si půjčíme), a pokud dojde k průlomu organických metod do stavitelství, bude i dlouhodobě aktuální. Pokud organické technologie nebudou „stíhat“, nebo se ukáže, že některé přírodní principy tak snadno nezlomíme, bude mít Praha pěknou ukázkou organické architektury z počátku třetího tisíciletí a otcové města a měšťané pak i dojem, že už skutečně drží palec na tepu doby.

Návrh architekta Kaplického je slovem do pranice, moc nerespektuje místo ani měřítko svého okolí, nicméně je však libivý a barevně aktuální, podle nejnovějších žurnálů a designérských představ. Praha dosud nemá

tak výraznou organickou architekturu, ta se zatím omezuje na vnitřní dekorace a recepční pulty. Zde byla předložena budova zcela nového ražení, amorfni struktura pro organizovaný provoz a skladování informací, která vně říká cosi jiného, než se uvnitř skrývá. Zda je to překvapení dobré, či nikoliv, uvidíme, já sám bych dal přednost přísnějšímu výběru místa. Návrh je však natolik strhující a vybočující ze zažitých forem, že případní kritici si vyslouží nálepku nejen staromilců a zpátečníků, ale lidí malého rozhledu a zápečního myšlení. Zda bude knihovna jen pěnou dní, módním výstřelkem, který se záhy okouká a dostane i negativní náboj (až se po vyúčtování cena zdvojnásobí), to si netroufám nyní říci. Celý příběh mi připadá dost křečovitý, soustředěný jen na jedno staveniště a rychlou realizaci danou koordinací s velkou dopravní stavbou v místě. Jestli bude pomníkem prozíravosti a správného odhadu budoucího vývoje, nebo pomníkem chvilkové ješitnosti, to ukáže čas. Přesto by stálo za to, zamyslet se nad místem pro stavbu, vždyť předložená architektura je natolik samorostlá, že může být i na zcela jiném místě a možná by jí to i více slušelo. Vrcholové očko by se pak dalo snadno natočit požadovaným směrem.

Václav Jandáček

Článek ilustrují vizualizace vítězného soutěžního návrhu Národní knihovny od Jana Kaplického, publikované v propagační brožůrce vydané Národní knihovnou ČR v Praze v březnu 2007.

URBANISMUS PÁTÝ PŘES DEVÁTÝ

Poučná výstava o možných různých zástavbách pražské Letenské pláň proběhla až po novinovém vzrušení o nové NÁRODNÍ KNIHOVNĚ. Otázka ano – ne, líbí se, nebo nelíbí, určená pro davy, se najednou stává otázkou o urbanismu dnes. O nástroji pro zaměstnance a politiky, pro které by mělo být plánování budoucnosti chlebem.

Pohled na Letenskou pláň v roce 1916.

Všechny minulé vize města na pláni – s univerzitou, sady, shromaždištěm, parlamentem, galerií a dalšími veřejnými budovami – a všechny možné formy zástavby se na Letné skládají, tak jako se světlo skládá z barev, současně v nic. Technické záminky k zástavbě: průkop, tunel či serpentina, byly překonány jinak, anebo odloženy k zapomenutí.

Pozemky, které jsou v majetku města, ve středu města a jsou stále „volné“, nemohou nebyť předmětem spekulací. Ale zároveň jsou ohniskem dohledu veřejnosti. Až dodnes je pozitivním výsledkem nic, pláň. Pole s pohledovým kontaktem do města na tři světové strany. Plocha s okamžitou a pružnou využitelností pro akce, které se bez újmy nemohou stát v přeplněném, přehřátém a ještě k tomu historicky výjimečném, a proto chráněném centru.

Byly tam střelnice, sportoviště, cirkusy, ubikace, rekreační ohrady, protiletectvé okopy, tábořiště okupačních armád nebo shromaždiště všeho druhu, kulturní či dopravní provizoria.

Protože jinak to ani proveditelné nebylo, z pláň se alespoň ukusovalo pro stálé budovy na letenském okraji, který byl tak jako tak již zabarikádován domy. Tam se zjevila tak zvaná Kachlíkárna, bílé ministerstvo vnitra,

vždyť místo bylo tak vhodné kvůli předpokládané další veřejně prospěšné zástavbě. A výšková regulace dalších domů byla rafinovaně stanovena podle regulace čtvrti Letná – Holešovice tak, aby toto předměstí nijak nevstupovalo do prostředí památného města, byť tehdy byla historická Praha předmětem masivní, i když regulované přestavby. Dokonce i Molochov, ryze spekulantský dům hodný této přezdívky a později oblíbená adresa funkcionářů, se podřídil dříve stanovené výškové regulaci.

Pražští architekti kdysi zhatili záměr postavit na pláni Pakul, Sjezdový palác. Odbornou argumentací se jej podařilo odstrkat alespoň na Pankrác.

Doba spolehlivého územního plánování je však pryč a Letenskou pláň atakuje hned několik stavebních aktivit. Jejich chatrná vzájemná koordinace a zejména pohrdavé nazírání na územní plánování v Praze asi povede ke zmatené a totální zástavbě definitivními stavbami, podle potřeby prohlašovanými za provizoria. Nesporně nejvýznamnější stavba bude tunel Prašný most – Pelc - Tyrolka a jeho úplná a pro centrum Prahy nanejvýš problematická křižovatka s nájezdy a výjezdy z tunelu, který bude jedinou kapacitní východozápadní komunikací na severu Prahy. Sparta přijde o cvičné hřiště, přitom však podle novin připravuje přestavbu svého

*Letenská pláň z leteckého pohledu v roce 1922.
Orientaci umožňuje vodárenská věž ve středu pravého okraje snímku.*

železného provizoria na národní fotbalový stadion s násobně vyšší kapacitou. Obludné akvárium s vodopády má být místo obludného Stalinova podstavce. Budoucí regulace počtu aut v centru znásobí „potřebný“ počet parkovacích míst na pláni, malé parkoviště se kvůli odlehlosti dosud jen málo využívá. Pláni zvoní hrana, protože se zlepšil příjezd autem.

Když vybyl kousek pláň na západě, za uchem křižovatky, tvůrce územního plánu nenapadlo přemýšlet o možné maximální výšce novostavby v ochranném pásmu památkové rezervace, dokonce se nijak nezajímali, kam se asi z toho místa poděje smyčka tramvaje a plocha pro autobusy. Možná, že o výšce domu přemýšleli, ale úředně by to stejně neplatilo. Regulace se provádí koeficienty, tj. metodou, která vedla před lety k přestavbě vybombardovaných měst a kde se hmota bud' soustředí do mrakodrapu veprostřed anebo do bloku po celé parcele. V koeficientech, v jejich změnách a v jejich úlevách se mnoho lidí nevyzná, podlaží si ale dokáže spočítat každý..., proto pryč s takovou regulací, pryč s regulačními čarami. Pro volné pozemky vedle pozemků zastavěných, anebo ve stávající zástavbě, se obyčejně koeficienty nestanovují. Záleží jen na tom, zda se občané ubrání sami.

Bezzubost územního plánu mohu dokázat nejen takovými banalitami, ale hlavně vysokým počtem a náhodností jeho změn. Vystavované jistě, nemotorné a totální plánování minulých elit můžeme porovnat s chaosem v naší nehotové občanské společnosti, kde jsou výsledky přípravy staveb a hlavně řízení o nich proklatě nejisté.

Letenská pláň zdá se být z velké části rozdaná jako už mnohokrát v minulosti. Tentokrát je to ale úplně bez konceptu, a to je poprvé za její historii. Každá stavba se připravuje odděleně, v jiném čase, zřejmě s jiným úředníkem a investoři se s developery rychle střídají. Je to jen pár let, kdy měla být na místě knihovny obří koncertní hala s výrobnou hudby, dar japonské princezny. O nevhodnosti místa vybraného pro knihovnu se už od předešlého záměru ví. A copak asi bude místo knihoven v Klementinu? Škola nebo čepičáři?

URBANISTI SI MYJÍ RUCE, NEJSOU ODPOVĚDNI ZA NIC. Ani za vzhled nových domů, ani za výšku, ani za funkci. Odpovědnost je na lidech a jejich politicích. Investoři kličkují, mění projekty. Také Národní knihovna slibuje, že bude dále vyvíjet projekt, který vyhrál soutěž. A bude ten kopec nižší, nebo ne?

Je jen na občanech, zda si nechají úžasný prázdný prostor v centru města utéct mezi prsty.

Martin Krise

MALÁ STRANA V MÉM MLÁDÍ

VLADIMÍR DENKSTEIN

V chlapeckém věku jsem se cítil jako dítě Malé Strany ještě dříve, než jsem poznal Prahu...

1. Malostranské kořeny

V chlapeckém věku jsem se cítil jako dítě Malé Strany ještě dříve, než jsem poznal Prahu. V roce 1906 – na samém počátku století, na jehož konci dnes už téměř stojíme – narodil jsem se v Dobřanech u Plzně, kde můj otec jako zemský účetní úředník pracoval v letech 1904–1916 v zemské psychiatrické léčebně. Svě první a kouzelně krásné desetiletí jsem tedy prožíval v dětských hrách pod vzrostlými stromy a mezi křovinami, trávníky a záhonky nádherného ústavního parku. Oba moji rodiče však byli tělem i duší Malostranáci, stále vzpomínali i v příjemnosti a pohodě dobřanského pobytu na pražský domov. Jména Karmelitská ulice, Mostecká, Lužická a Karlův most slychal jsem tak často, že mi utkvěla hluboko v nitru, aniž jsem ještě mohl své nejasné představy o těchto místech ztotožnit s poznatky vlastní zkušenosti.

Moje matka se narodila roku 1880 v domě hotelu Garni (později zvaného Regent) na nároží s Prokopskou uličkou, její otec Václav Vojtěchovský měl malý kupecký krám na protější straně Karmelitské. Ovdovělá matka mého otce pocházela ze starého českého rodu Bechyňů. Rodinná hrobka na pátém oddělení druhého olšanského hřbitova s nápisem Rod Bechynie dosud existuje poblíž hřbitovní kaple na dolním konci Olšan. Obehnána ze všech stran železnou ozdobnou mříží, jejíž vrcholy se kdysi zlatistě leskly, stále trvá mezi desítkami jiných hrobek či hrobů většinou zpustlých nebo zcela zmizelých. Jsem vděčný obětavým členům Klubu Za starou Prahu, kteří v létě snad každou sobotu dobrovolně věnují

pietnímu restaurování této nejstarší části Olšanského hřbitova, zbavují ji přebujelé vegetace, očišťují travnaté plochy a citlivě upravují dobře zachované a ponechané hroby, mezi nimiž jsou takové, jejichž nápisy nesou jména dobře známá z historie české kultury 19. století. Na krycí desce bechyňovské hrobky stojí mírně zakloněná mramorová deska, jež mi připomíná, že tu po boku své ženy Anny Bechyňové odpočívá můj děd Edmund Denkstein, úředník Zemského výboru Království Českého.

Zemská účtárna měla – a asi stále má – své sídlo v domě, jehož přízemím jako tunel prostupuje průchod z horního Malostranského náměstí do Tržiště. Proto v blízkosti této budovy, kde pracoval můj děd (a později i můj otec Zdislav), měla rodina Denksteinova svůj byt: v domě č. 82 na začátku Lužické ulice, pár kroků od nárožního domu U tří pštrosů a naproti prvním dvěma obloukům Karlova mostu. Dvakrát jsme tam byli z Dobřan na návštěvě, asi roku 1912 a 1914. Ještě teď po tolika letech, jako bych cítil to ohromení z prvního setkání s historickou Prahou, radost a opojení, že jsem přímo v srdci starobylého, slavného a krásného města. Byl jsem přímo u vytržení, když jsem ráno, ještě leže na lůžku, spatřil tu neuvěřitelnou vyhlídku na Karlův most, viděl proud života v obou směrech nad oblouky slavného kamenného mostu, viděl a slyšel kočáry a koně klusající po dlažbě mostu. Jako chlapec jsem měl velmi rád koně (samozřejmě kromě amerických Indiánů, zvláště Apačů). Miloval jsem koně pro jejich veliké, krásné a moudré oči, byl jim vděčný za trpělivost, s níž si klidně dávali pohledit své vlašné, našedlé a jako

samet hebké chřípí. Za mého mládí bylo u nás všude koní plno, na venkově i ve městech. Také v Praze. Brzy jsem sluchem rozeznával, jede-li po kamenném mostě fiakr tažený párem koní nebo jen drožka a dovedl jsem bubnováním prstů obou rukou na desku stolu výstižně napodobit rytmus úderů kopyt dvouspřeží střídavě se sbližujících až do souzvuku a hned zas se rozcházejících a znovu splývajících do zvukové shody – na rozdíl od jednoduchého klusu klap-klap-klap jen jednoho koníka, zapřaženého do vidlicové oje drožky. A trochu vpravo nad prvním mostním obloukem vystupovala vysoká boční slepá stěna domu na malém náměstíčku, jímž se za mostem procházelo do Lázní a uličkou do Lázeňské. Na vysoké stěně mělo reklamu přízemní kolářství pana Cetlovského, výrobce kočárů. Pod jeho jménem, šikmo psaným úhlednou kurzivou na vrcholu této vysoké slepé zdi, byl namalován veliký nový kočár černě lakovaný a vyleštěný do tak vysokého lesku, že se denní světlo bíle odrazilo v oblinách jeho blatníků a na dvířkách jako v zrcadle. A byl to v té malbě fiakr opravdu salonní, s hustě řazenými štíhlými loukotěmi a úzkými koly, jež objímala stejně úzká obruč pryže, aby mírnila nárazy na „kočičí hlavy“ tehdejší pražské dlažby.

Výhled z otevřeného okna babiččina bytu v Lužické ulici poskytoval ovšem obraz širší. Vlevo pod druhým mostním obloukem bylo shora dobře vidět dolní tok úzkého vltavského ramena, malostranské Čertovky, která tehdy ještě (před regulací levého břehu Vltavy proti Střeleckému ostrovu, před snížením hladiny při výjezdu ze zdymadla u Židovského ostrova a pak i podél břehu Kampy až k Odkolkovu mlýnu) spěchala rychlým proudem. O jeho síle svědčilo velké mlýnské kolo, otáčivé pod vodním tlakem na spodní lopatky.

Ze všeho nejkrásnější byl ovšem výhled až docela doprava, na počátek Karlova mostu a proslulou dvojici malostranských mosteckých věží – odedávna přitažlivý

a oblíbený motiv pro kreslíře a malíře, v nové době pro turisty s fotoaparátem, přicházející po mostě. Ta konfigurace gotické brány mezi dvěma věžemi, ta malebná až divadelně působivá scenerie jako popředí a repusoár na pozadí královského hradu je ovšem především – jak dobře vědí právě památkáři – vstupem do Malé Strany, té části historické Prahy, která je nejzachovalejším celkem z pražských měst. Jen na několika málo místech je porušena necitlivým zásahem spekulanti stavební činnosti konce 19. století. Všude jinde paláce, kostely a staré domy, často s pěkným domovním znamením, nejsou jen izolované památkové jednotliviny v zástavbě napůl novodobé, nýbrž tvoří jednotlivý městský celek, vyrostlý v kontinuitě slohového vývoje.

O tom všem jsem samozřejmě jako chlapec neměl tušení. O středověku jsem nevěděl téměř nic. V dobran-ské obecné škole na počátku války, v tříletí 1914–1916, místo učitele odvedeného na frontu vypomáhala ve vyučování mladá dívka či paní. Živě si vzpomínám, jak mě vzrušila a dojala zaujatým vyprávěním o „posledním rytíři“, českém králi Janu Lucemburském (až na to, že patrně pod vlivem němčiny říkala rytíř místo rytíř). Hradby, hradby a jejich podobu jsem trochu znal jen z obrázkových knížek a z pohádek. Tím větším dojmem na mne zapůsobily malostranské mostecké věže, jejich monumentalita i zdobnost a snad nejvíc jejich konkrétnost, těsná blízkost té neuvěřitelné reality, kterou jsem měl téměř na dosah ruky.

Teprve po letech jsem se dozvěděl, že v menší z té dvojice věží a ještě památnější, pozůstalé z románského mostu kněžny Judity, získal asi roku 1925 své nové a téměř symbolické sídlo Klub Za starou Prahu. Tady se tedy ubytoval řídicí orgán spontánního občanského hnutí za zachování a udržování historických a uměleckých památek Prahy. Prvé patro věže zaujal sekretariát, ve druhém patře začala zasedat domácí rada Klubu Za

Byl jsem přímo u vytržení, když jsem ráno, ještě leže na lůžku, spatřil tu newěřitelnou vyhlídku na Karlův most...

Tím větším dojmem na mne zapůsobily Malostranské mostecké věže, těsná blízkost té neuvěřitelné reality, kterou jsem měl téměř na dosah ruky...

starou Prahu, členstvem volený kruh těch nejpovolanějších osobností, vyzbrojených znalostmi, vůlí i schopností jednat s láskou ke staré Praze.

Ani jsem tenkrát, v polovině dvacátých let, netušil, že mi bude dopřáno, abych také zasedal za dlouhý stůl tohoto Olympu pražské památkové péče. Bylo to sice jen nakrátko, asi na tři roky, než jsem na osm let odešel z Prahy za povoláním. V tom tříletí se však v domácí radě řešily některé zásadně důležité aktuální problémy památkové praxe. Důkladně zvážené závěry, jež vzešly z dlouhých diskusí a někdy i polemik, byly proto pro mne poučením a nabádacím příkladem pro celý život. Jenže k těmto budoucím úkolům zatím ještě vedla daleká cesta a na ní nejedna křížovatka či mezník určující směr pro další etapu v mé životní pouti.

2. Malostranské klasické gymnázium

Když mi bylo v únoru 1916 deset let a dospěl jsem k nástupu do střední školy, odvezla mě matka v létě do Prahy k zápisu do gymnázia v Josefské ulici na Malé Straně a po úspěšném průběhu přijímací zkoušky odvedla mě za odměnu na zmrzlinu do cukrářství na roku Josefské a Mostecké ulice, kde je dnes knihkupectví. Na protější straně Mostecké, na nároží s Lázeňskou ulicí, bylo velké Pfeiferovo papírnickví, kam si chodili nakupovat své potřeby školáci ze všech tří školských stupňů v Josefské ulici – z obecné a měšťanské školy i z gymnázia. Já jsem pak jako student chodil raději nakupovat do malého Kalouskova papírnickví v úzkém začátku Josefské ulice, v místech, kde krám tvořil jakési nároží s náhlým rozšířením ulice, k němuž došlo v osm-

desátých letech pro novostavbu školských budov proti kostelu sv. Josefa a gymnázia. V tom malém papírnickví jsem totiž dostal hezcí štítky na sešitech s tištěným záhlavím: České státní gymnasium v Praze III. Hlavně však proto, že pan Bohumil Kalousek byl nejen papírník, ale také zručný knihař. Vázal knihy do solidních plátěných hřbetů se zlatými vtačenými nápisy knižního titulu a desky oblékal do nádherného papíru zdobeného mramorováním rozmanitých vzorů i barevných odstínů. Brzy jsem mu svěřil dva svazky díla Antonína Kvapila o Římu antickém, a pak další vzácnosti své malé a velmi pomalu rostoucí první studentské knihovničky.

Téhož léta jsme se přestěhovali z Dobřan do Prahy, na Malou Stranu. Zprvu jsme bydleli na Klárově, přesněji řečeno v ulici U Železné lávky, v třetím domě (počítáno od řeky) z řady čtyřpatrových činžovních domů, které navázaly na linii lávky vybudované v roce 1870 mezi oběma vltavskými břehy a které tu ke škodě malostranského panoramatu vyrostly na konci 19. století.

Dnes tato ulice nemá protější uliční frontu a pohledově i prostorově tvoří součást Klárova. V roce 1916 však vojenské pekárny a skladiště zaujímaly snad ještě větší plochu než tvoří trávníky v sadové úpravě povrchu Klárova. Proti našemu bytu bylo přízemní vojenské skladiště se zamřížovanými, nezasklenými okny. Již třetí rok trvala vleklá světová válka, nouze rostla a Praha byla doslova vyhladovělá. A tak jsme – můj bratr a já – drátem protahovali mřížemi tuříny z uskladněné hromady a tišili polosyté žaludky.

Cesta do gymnázia byla krátká. Z našeho domova jsem udělal pár kroků doleva k počátku někdejší lávky. Odtamtud vedla ulička jen v malém zakřivení k ústí Letenské ulice, někde uprostřed byl – jak si jen matně vzpomínám – veliký košatý strom, kaštan či platan. Pravou stranu uličky tvořily nízké vojenské objekty, po levé straně jsem v uličce míjel schwarzenberskou ohradu. Ta vznikla roce 1775 po zboření kostela sv. Petra a Pavla v Rybářích, poblíž malostranského břehu Vltavy. Proto se ta starobylá a malebná ulička jmenovala Pavelská. Při vstupu do Letenské ulice jsem v levém nároží s Lužickou míjel památný, ale dnes tvrdě přestavěný dům kdysi formanský, zvaný U Zlaté lodi. Ještě dnes má pěkné zlatené domovní znamení, bárku podobnou ořechové skořápce, s jedním stěžněm a plachtou. Když jsem si pospíšil, byl jsem touto cestou za deset minut ve škole.

Takovou podobu Klárova jsme zastihli takřka v poslední chvíli její existence. V průběhu roku 1917 byly zbořeny vojenské budovy i schwarzenberská ohrada a Pavelská ulička zmizely, poněvadž se připravovalo předmostí pro nový most, dostavěný roku 1914 a pojmenovaný po Josefu Mánesovi. Přitom byla provedena také sadová úprava ostatní plochy Klárova do podoby, kterou má v podstatě dodnes.

Na jaře roku 1917 jsme museli dosavadní byt opustit, poněvadž zde bylo stále obtížnější psát úkoly a připravovat se do školy. V našem domě – a asi ani v dalších domech této řady – nebyl tehdy ještě zaveden elektrický proud. Měli jsme sice velmi pěknou petrolejovou lampu „bleskovku“ s kruhovým knotem a válcovým cylindrem, přecházejícím náhle do koule kolem knotu, která příjemným světlem ozařovala celou plochu jídelního stolu, ale bylo stále složitější sehnat pro ni petrolej. Nápisy

Uhlí nejní, Petrolej nejní, Zelí nejní, stávaly se takřka už trvalým rysem uhlířských a hokynářských obchodů v pražských ulicích. Po několika marných prohlídkách malostranských nabízených pronájmů získal konečně otec na samém začátku Smíchova, v blízkosti vchodu do zahrady Kinských, příjemný a prostorný byt s tehdy ještě ve staré Praze vzácnou instalací elektrického proudu, vedeného po povrchu stěn, s vypínači z mosazného plechu a s lustrem v hlavním pokoji rozvětveným do tří žárovek, zpola jen krytých rozvětvenými liliovými květy z mléčného skla. Byt byl v prvním patře pavlačového domu v Husově třídě č. 5 (dnešní Belojanisově), středem třídy probíhal mezi dvěma pruhy dlažby pruh přirozeného hlinitého povrchu (příjemného pro dětské bosé nohy), provázený svěží zelení dvojité stromové aleje. Třída byla kolmá k Holečkově ulici, dlouho stoupající podél vysoké zdi zahrady Kinských. Bylo to příjemné okolí pro má mladá léta – až do mého odchodu z Prahy roku 1932. Na vrcholu té sadové stráně byla tehdy ještě nekultivovaná rozlehlá rovinka (dnes zastavěná strahovskými studentskými kolejemi) zvaná Na skalách podle pískovcových útvarů na nejvyšším „patře“ Kinské. Za války tam byly cvičné vojenské zákopy. V zimě se po prudce klesajících silnicích v táhlých serpentínách (bez aut a takřka i bez koňských povozů) skvěle sjíždělo na saních z vrcholu Petřína bez zastávky až hluboko dolů do Košíř ke Klamovce nebo do Motola. Se svými kamarády jsem dobře poznal Smíchov až k vorovému přístavu a přes něj krátkým přívozem až na Císařskou louku. Přes tyto toulky po Smíchově i po pražských městech na pravém břehu Vltavy se nikterak neuvolnil můj těsný vztah k Malé Straně a ke gymnáziu v letech 1917–1923. Naopak se prohloubil a navždy utužoval.

Každý den jsem spěchal ráno, abych za čtvrt hodiny dorazil ke žlutým vratům gymnázia. V pěti minutách jsem došel na křižovatku Újezdu s Chotkovou ulicí (dnes Vítězná) od mostu. V dalších pěti minutách jsem míjel dvojí kasárny: „Žluté kasárny“ (dnes Tyršův dům) byly pozoruhodné tím, že nějaký zručný vojenský malíř na tuto základní plochu hlavního průčelí i na boční bok vymaloval ve velkém měřítku množství „letadel těžších vzduchu“ různého typu i výrobních značek, jednoploš-

níky, dvouplošníky a snad také, pamatují-li se dobře, italské trojplošníky i čtyřplošníky typu Caproni. (Trochu jsem se v tom vyznal, protože jsem si pořídil dva svažky na toto téma z edice Pokroky a vynálezy.) Snad tam byly i „stroje lehčí vzduchu“ čili vzducholodě značky Zeppelin. Ty jsem však znal i z originálu a neměl je rád. Za války se občas objevila nad Prahou ta německá nemotorná velká hmota tvaru obrovitého doutníku. Jednou jsem maně vzhlédl k obloze a uviděl v zenitu přímo nad hlavou bez hlesu visící či pomalu se sunoucí šedé těleso, skoro strašidelné či výhružné. Už tenkrát se mi zdálo, že těžkopádná vzducholod' vypadá spíš jako oživlý dávný předpotopní netvor než moderní zázrak lidského důmyslu. Chvilíčku jen postál u těch kasáren s malovanou encyklopedií leteckého průmyslu a už jsem byl u druhých kasáren, četnických (v bývalém kostele sv. Maří Magdaleny a dnes sídlu Státního ústředního archivu). Odtud pak třetí pětiminutovka mě Karmelitskou ulicí a Malostranským náměstím dovedla až do školy.

Malostranské klasické gymnázium je nezapomenutelné. Má úctyhodnou minulost, sahající až k malostranské Hlavní škole. Mělo vždy dobré jméno jako vynikající a náročná střední škola. Bylo nevšední i po vnější stránce. Jeho sídlo v ničem nepřipomínalo běžnou školní budovu. Jakoby ve shodě s malostranským geniem loci byla to památková architektura, někdejší Oettingenský palác na rohu ulice Josefské a Letenské, která je na tomto svém konci, při kostele sv. Tomáše, velmi úzká, stačí tak tak pro jedny tramvajové koleje. Proto v nové době, pro usnadnění komunikace byly další dvě trasy, souběžné s Letenskou ulicí, otevřeny průlomem do bývalého paláce, takže dnes cestou z Klárova na Malostranské náměstí projíždějí někdejší bytem školníka a paralelní bezpečný průchod pro chodce se ztotožnil s palácovým, resp. gymnazijním průjezdem. Kdysi tu proti školníkově bytu byla Bibliotheca pauperum, Knihovna chudých, kde se potřebným žákům půjčovaly učebnice. Průjezd – či spíše dnes průchod pro pěší – pokračuje polovinou bývalého školního nádvoří. Tady, kde dnes znějí kroky chodců, před sedmdesáti roky rostl mohutný kaštan s košatou korunou, zjara bohatě kvetoucí. Tehdy poblíž kaštanu o respiriu, času oddechu v hlavní přestávce pod dohle-

Proti našemu bytu na Klárově bylo přízemní vojenské skladiště se zamřížovanými, nezasklenými okny...

dem některého profesora, pomalu se krokem pohyboval po celé ploše nádvoří živý kruh žactva. Z těch pozorných strážců pamatují dnes jen jediného – klasického filologa profesora Hesouna. Nebyl přímo profesorem v naší třídě, ale někdy u nás suploval za onemocnělého. To však vůbec nebyla nějaká napůl odpočinková hodina, nýbrž naopak padesát minut úporného soustředění na rychlé procvičování sloves. Profesor Hesoun stál mezi lavicemi v uličce, oba ukazovačky jeho rukou rychle kroužily nad hlavami žáků a k tomu se na ně jako rychlé výstřely sypaly otázky: budete chválit, chválili jsme, kež bych byl býval chválen a jiné podobné, jež všechny ovšem vyžadovaly stejně bleskurychlé odpovědi. A my to tenkrát opravdu uměli. V duchu teď vidím mladistvého, urostlého profesora Hesouna, jak se zdviženým čelem i bradou orlím zrakem sleduje promenující směsici žáků, slyším jeho velitelský zvučný hlas. Tenkrát jsem žasl nad mocí jeho autority, že si troufá hlasitě křiknout na oktávány, na ty vysoké pány s bílými límečky, k nimž jsme my malí vzhlíželi jen z hlubokého a uctivého pohledu.

Budovu gymnázia tvořil nevelký obdélný čtyřkřídlový palác o dvou patrech, jehož podélná osa byla dána oběma průjezdy z Josefské ulice a obdélným dvorkem mezi nimi. Obě podélná křídla nesloužila přímo vyučování. V křídle sousedícím s kostelem sv. Josefa byly komunikační prostory a do nich vložený obdélník hygienického zařízení; v křídle při ulici Letenské byla hlavně ředitelna a ředitelský byt. V příčném křídle, jehož okna vedla do nádvoří s kaštanem, v někdejší palácovém sále prvního patra, byla profesorská sborovna a k ní přilehlé předsálí osvětlované okny do dvorku. Tady zvláště v čase konferencí postávali či nervózně přecházeli otcové či matky, očekávajice rozhovor s některým z pánů profesorů o prospěchu svého synka. O poschodí výše, v palácovém sále druhého patra, byla krásná kreslárna, prostorná a světlá. Tady jsme pod vedením profesora Krůška kreslili nejprve základní geometrická trojrozměrná tělesa – válec, kvádr, kužel či jehlan, pak krabice a předměty podobných tvarů, na podzim jsme malovali spadlé listy dubové či javorové, později jsme dospěli až ke kolorovaným kresbám či akvarelovým malbám, např. vycpané sojky s modrým pírkem na křídle. Od kvinty ti, kdo měli chuť dál něco pěkného vytvářet, chodili do nepovinného kreslení a zpodobovali třeba výhled z otevřeného okna třídy na malebné nároží Malostranského náměstí a Tomášské ulice se sgrafitovaným renesančním arkýřem.

Vybavení tříd umístěných v obou patrech v průčelí budovy s okny do Josefské ulice, už při prvním vkročení do třídy ukázalo a dosvědčilo, že původ budovy našeho gymnázia je zcela odlišný od jiných škol, že je starobylější a snad vznešenější. Okna byla vysoká a přiměřeně široká. Hlavně však tam byly bíle lakované dveře a měly zlacené žlábkování, jež rámovalo obrysy jejich vpadlých výplní. Místo kliky pak měly otáčivý bambulovitý knoflík, také zlacený a na povrchu zdobený mělkou reliéfní dekorací z ornamentů. Jejich středem byla nápadná heraldická korunka, patřící knížecímu rodu. To bylo (a dosud prý je) výmluvné svědectví o historii těchto míst. Po roce 1548 postavil tu Ladislav Popel z Lobkovic renesanční palác, až do roku 1806 hlavní pražský dům lobkovického rodu. Roku 1723 byl stavitelem A. Ritzi-

chem zcela přestavěn v barokním slohu a po prodeji roku 1841 z knížecího majetku Lobkoviců se nadále nazýval Oettingenský.

Malostranské gymnázium bylo založeno roku 1864 z podnětu a zásluhou Václava Zeleného, původně profesora dějepisu a zeměpisu a pak mnohostranně činného historika, vydavatele, vlasteneckého politika a člena městského zastupitelstva s pozoruhodnou životní aktivitou ve prospěch české kultury, proslulého a všeobecně ctěného.

Nevím, bylo-li gymnázium už tehdy, v roce svého založení umístěno v Josefské ulici. Nepamatují se také, zda byly takto honosně vybaveny i třídy v postranním bloku v sousedství kostela sv. Josefa, jež vybíhal z bočního křídla paláce a uzavíral nádvoří na straně protilehlé kaštanu a Letenské ulici. Také v tomto bloku byly třídy v obou patrech. Konečně pak čtvrtou stranu nádvoří, proti oknům sborovny a kreslárny, uzavírala nízká jednopatrová budova, původně asi stavení hospodářské. V prvním patře jsme měli učebnu pro teoretickou i praktickou výuku fyziky. Jeho sbírka přístrojů pro názorné pokusy byla dost skrovná, ale to odpovídalo běžné úrovni vybavení na počátku dvacátého století. V koutě přízemí byla malá klenutá komůrka podobná spíš sklípku než místnosti. Z dýmu, jež se z ní valil, bylo zřejmé, že se tam v minutách respiria tajně shromažďovali a pokuřovali někteří studenti z nejvyšších tříd. Tělocvičnu jsme samozřejmě v bývalém paláci neměli. Proto nás občas vypravili na takzvané pochodové cvičení v průvodu pod vedením některého z profesorů. Aspoň tímto nouzovým opatřením jsme se tak dostávali k pohybu na zdravém čerstvém vzduchu, jehož bylo ovšem v tehdejší Praze víc než dostatek.

V oboru chemie, který se na středních školách humanitního směru teprve začal uplatňovat, měli jsme vyučování externí. V průvodu jsme přes Maltézské náměstí docházeli do ulice Novodvorské (dnes Helli-chovy), kde byla roku 1876 v novorenesančním slohu postavena budova české reálky. V pěkném auditoriu nás vyučoval dobrý znalec a někdy trochu svérázný pedagog profesor Pavler a se zdarem nás uváděl do nové pro nás terminologie plné koncovek -natý, -itý, -ičitý, značek a shluků písmen s číselnými sufixy. Na přírodovědeckou látku jsme však nebyli necitliví. Na gymnáziu nás učil výborný a všestranný přírodopisec profesor Vlček. Měli jsme ho rádi i s jeho zvláštním pražským slangem, někdy s přízvukem trochu pepickým. Větu, resp. oslovení zpravidla začínala samohláskou A krátce staccatem vyražená a po ní na zlomek sekundy pauzička, a pak teprve vlastní text. A- čéče (člověče), A- pojíjeme (podívejme). Marně jsme se to mezi sebou snažili napodobit. Učil nás po všechny roky našeho studia na malostranském gymnáziu a hodně nás naučil.

Neměli jsme tedy tělocvičnu a chybělo nám leccos, co dnes patří k moderní škole. Zato jsme však měli zvláštnost skutečně mimořádnou, ba jedinečnou: vzdušný můstek, jež spojoval a dodnes nad Letenskou ulicí spojuje bývalý palác s kostelem sv. Tomáše. Kdysi to byl privilegovaný příchod majitelů paláce do jejich vlastní oratoře v chrámovém presbyteriu. Na pohled je jakoby miniaturou proslulého mostu vzdechů v Benátkách mezi dóžecím palácem a vězením. Je však dosti

Zato jsme měli zvláštnost skutečně mimořádnou: vzdušný můstek, jenž spojoval bývalý palác s kostelem sv. Tomáše. Byl dosti prostorný, aby se do něho vešla celá školní třída s lavicemi...

prostorný, aby se do něho vešla – jak se ukázalo – celá školní třída s dvěma oddíly lavic pro 26 žáků. A v té třídě jsem seděl ve školním roce 1917/1918, když jsem byl v sekundě. Kdesi hluboko ve vědomí či podvědomí se mi slabounce hlásí záchvěv pocitu hrdosti a štěstí, který mě tenkrát naplnil, když jsem poprvé zasedl do lavice v této podivuhodné třídě: Kam až se to dostal ten venkovský chlapec z Dobřan? Ted' už se druhým rokem učí latinu a dokonce ve třídě, která visí ve vzduchu mezi starobylým palácem a ještě starobylejším kostelem a pod ní je ulice, kudy hřmotně každou chvíli projíždí tramvaj, drnčí o koleje a stále zvoní před blížící se křižovatkou ulic. Takovou třídu zcela jistě nemá žádná jiná škola na celém světě. Ta je jen v Praze a procházejí jí jen studenti malostranského gymnázia! Proti mlhavosti tohoto dávného a už téměř mizejícího pocitu mám velmi přesnou vzpomínku i s některými podrobnostmi na to, že právě v této třídě nás v sekundě učil matematiku pan profesor František Lexa.

Když jsem ho asi po třiceti letech občas vídal, byl to úctyhodný šedovlasý pan profesor, proslulá vědecká osobnost. Tenkrát však, v posledních válečných letech a téměř už na konci Rakouska, byl to nevelký, ale statný muž rychlých pohybů s ryšavými, trochu rozčuchanými vlasy a s ryšavou bradkou, také trochu pocuchanou a rozježenou. Říkal nám sice „dítě, dítě“, ale neznělo

to laskavostí téměř otcovskou: spíše to bylo hněvivé mumláni, provázené – jak se nám zdálo – hrozivým koulením očí. Byl drsný ve slovním projevu i v gestech, zejména nebyl-li žák dobře připraven. Jednou stál na stupínku takový studentík, zcela oněmělý představou, že by měl cokoli povědět nebo připsat křídou k tomu, co už bylo na černé tabuli napsáno. V té chvíli vzplanula Lexova cholericá povaha jako vích. Vyskočil, mával nad nešťastníkem velkým dřevěným trojúhelníkem a zuřivě vyhrožoval: Dítě, dítě, přistě si radši vezměte polštářek na hlavu, abych vám moc neublížil!

Po letech, když už profesor Lexa nežil, vyprávěl jsem o tom jeho nástupci ve vedení univerzitního ústavu prof. Žabovi. Usmál se a pravil, že o tom už několikrát slyšel. Podivuhodné však je – řekl – že profesor Lexa, kdykoli mluvil o svém středoškolském působení, vždycky v něm vystupoval jako „otec studentů“. Inu, pomyslel jsem si, vždyť rozpor mezi subjektivním a objektivním v posuzování člověka už dávno není nic nového a staré české přísloví to vyjádřilo výstižně a přímo lapidárně: „Sobě ježek kadeřav.“

Před hodinou matematiky jsme se tedy chvěli a po zkoušení nebo při opravách kompozic, když někdo otevřel sešit a spatřil mnoho červených škrtek, korekcí a vykřičníků a na konci tomu odpovídající známku, leckde se ozývaly a opakovaly vzdechy a povzdechy. V takových chvílích, myslím, ta příbuznost naší třídy s benátským Mostem vzdechů nebyla jen v zevní podobě. Přesto jsme nezazlívali profesorovi Lexovi jeho drsnou vznětlivost a přisnost. Z toho, že se v jeho výkladech a matematice dosti často objeví jméno Pythagoras, Ptolemajovci a jména jiných osobností starověku, jsme poznávali a usoudili, že v jeho hlavě jsou i jiné, patrně závažnější myšlenky než povinnost zjišťovat a napravovat naše nedostatky ve znalosti předepsané látky. Potvrdilo se to pak, když skončila válka, Rakousko se rozpadlo a v nové, svobodné republice se nadaným vzdělavcům otevřely slibné perspektivy pro rozvoj vědeckého bádání. František Lexa se habilitoval studií o modlitbě faraona Achnatona ke Slunci jako bohu Atonovi, stal se docentem, pak profesorem a svou vědeckou prací, světově proslulou, zakladatelem české egyptologie.

Odchod profesora Františka Lexy na univerzitu byl jen jednou z mnohých změn, které po první světové válce nastaly v celém našem politickém a národním životě a tím se po několika stránkách dotkly i malostranského gymnázia. Touto cestou ve svých důsledcích přispěly i k formování mých znalostí, zájmů a tužeb, rozhodujících pro směr mé životní cesty.

(dokončení příště)

Na 338. Hovorech o Praze, dne 30. ledna 2006, na Vzpomínce k nedožitým 100. narozeninám PhDr. Vladimíra Denksteina, DrSc., emeritního ředitele Národního muzea v Praze, zazněly ukázky z jeho pamětí. Vzpomínky byly psány v průběhu 90. let 20. století a nebyly již dokončeny. Jazykově nebyly upravovány. Ze strojopisu přepsala dr. Helga Turková, která přidala malé poznámky.

Klub Za starou Prahu děkuje synům autora – Ing. Ondřeji a prof. Tomáši Denksteinovým za zapůjčení a laskavý souhlas s publikováním.

ZÁPIS Z VALNÉHO SHROMÁŽDĚNÍ KLUBU ZA STAROU PRAHU

dne 17. 3. 2007, Baráčnická rychta, Praha 1

Hudební úvod:

Pěvecký sbor AKANT zpívá modifikovanou Pražskou Javu, píseň, kterou Klub Za starou Prahu považuje za svoji hymnu, a navazuje africkými duchovními písněmi.

Předsedkyně Klubu Kateřina Bečková zahajuje shromáždění a vítá členstvo. Pokračuje seznamem zemřelých členů, které Valné shromáždění uctívá minutou ticha. Dále předčítá plánovaný program schůze a vzápětí předává slovo jednateři Klubu, Mgr. Richardu Biegelovi, aby přečetl jednatelskou zprávu za rok 2006.

Jednatelská zpráva:

Před rokem jsme vás na tomto místě informovali o krizi, která během velmi krátké doby vážně ohrozila nezávislost a fungování státní památkové péče v České republice. Jednatelská zpráva tehdy konstatovala, že Národní památkový ústav se stal obětí politických a osobních zájmů ministra kultury Jandáka, po jehož personálních čistkách se ústav postupně dostával do stále většího područí developersko-architektonické lobby. Bylo jasné, že rok 2006 bude pro památkovou péči rozhodující, a to nejen ve smyslu symbolickém, ale i ryze existenčním, neboť plány na její postupnou pacifikaci a rozmělnění byly v této době zcela reálnou hrozbou. Čtenáři klubovního věstníku vědí, že politický pád ministra Jandáka přivodil i následně odvolání jím dosazeného ředitele Tomáše Hájka a že nový ministr kultury Martin Štěpánek pak konečně vyslyšel hlas odborné veřejnosti a jmenoval na místo generálního ředitele jednoho z nejzkušenějších památkových odborníků Pavla Jerieho.

Po období systematického rozvratu tak konečně přišla doba konsolidace, která v první fázi znamenala zejména stabilizaci poměrů a pomyslné sčítání ztrát. Mezi ty vážnější lze vedle nezodpovědné hájkovské personální loterie zařadit zejména těžké poškození již tak dosti pošramocené pověsti památkové péče ve společnosti. Nutnost vnitřní konsolidace a vnějšího otevření památkové péče byla zřejmá již před Jandákovými zásahy. Po nich je tato potřeba ještě viditelnější, avšak její uskutečnění o poznání složitější, neboť obor se ještě více propadl do vnitřních problémů, které jsou pro nezasečenou veřejnost jen málo srozumitelné. Před novým generálním ředitelem tak stojí olbřímí úkol památkovou péči v co nejkratší době zkonsolidovat tak, aby byla mimo jiné připravena odolat příštím politicko-lobbystickým útokům, které dříve nebo později určitě přijdou. Je třeba zdůraznit, že na rozdíl od situace před rokem je Národní památkový ústav v rukou odborníků a nikoli dosazených loutek. Předpoklady úspěchu jeho smysluplné reformy jsou tedy rozhodně vysoké. Klub Za starou Prahu bude pochopitelně i tentokrát stát na straně památkové péče a podpoří všemi silami nezávislou pozici i reformní snahy nového generálního ředitele.

Konsolidace a posílení nezávislosti Národního památkového ústavu je v tuto chvíli mimořádně důležité

i proto, že situace v pražské památkové péči je zdaleka nejvážnější za posledních patnáct let. Zásadní systémové problémy, jakými jsou neexistence závazných regulativů a velmi sporné rozhodování odboru kultury a památkové péče Magistrátu, na něž jsme se pokusili upozornit zejména v bilančním věstníku na konci roku 2005, nebyly nejen vyřešeny, ale naopak se dále prohlubují a v současné době je můžeme označit za hlavní příčinu všech sporných přestaveb a novostaveb v historickém centru Prahy. Hlavní garant státní památkové péče, tedy pražská pobočka Národního památkového ústavu, se zároveň bohužel postupně dostává do názorového vlivu magistrátního odboru a její ředitel Michael Zachar dokonce čeká v některých obzvlášť sporných případech s rozhodnutím na názor ředitele magistrátního odboru Jana Kněžínka. Neblahý princip dvojkoľejnosti památkové péče je zde doveden do absurdního stavu, kdy ředitel teoreticky nezávislé odborné státní instituce čeká na názor svého výkonného městského protějšku, čímž rezignovaně přiznává, že tento bude mít tak jako tak rozhodující slovo.

Lze tak říci, že z magistrátního památkového odboru se již stala zcela paralelní a sebevědomá památková instituce, která dává jasně najevo, že názory památkového ústavu jsou pro ni jen velmi nezávazným doporučením, které je v kuloárech často použito jen jako zábavný příklad rigidnosti památkářů a důkaz osvícené moderní liberálnosti městských úředníků. Vrcholem tohoto absurdního stavu je pak tzv. Sbor expertů odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu, který nejspornější rozhodnutí magistrátu posvěcuje. Ten je účelově sestaven tak, aby v něm převažovali právě tzv. „moderně citící“ teoretici a architekti, jejichž jména se ovšem zároveň velmi často objevují na developerských projektech, jež získávají od magistrátu zelenou. Umělá hranice mezi „konzervativními památkáři“ a „moderními architekty“ je ve filozofii magistrátu demagogicky vedena tak, aby byli za „konzervativní“ považováni ti, kteří upozorňují na absurdní objemy komerčních staveb nebo ryze účelové přestavby historických domů na kanceláře či hotely. Uzavřený obchodně-politický kruh developerů, jimi preferovaných architektů a rozhodujících městských úředníků, který je v tuto chvíli hlavním motorem přestavby centra města, pak samozřejmě z principu vylučuje stanovení nějakých závazných pravidel nebo dokonce vytvoření předem promyšlených regulačních plánů. Je přitom zjevné, že síla investic i sebevědomí všech aktérů výrazně stoupá a že ty skutečně bezohledné komerční projekty teprve přijdou. Konsolidace Národního památkového ústavu a zejména jeho pražského střediska je proto životně důležitým předpokladem k účinné obraně před definitivní komercializací a nevratným poškozením historického centra Prahy, která je v tuto chvíli reálnější než kdykoli dříve.

Případy, kterými se Klub v roce 2006 zabýval, vyplývaly ve většině případů právě z neradostné situace systému a provádění památkové péče v Praze. Čítanko-

vým příkladem nevhodné účelové přestavby historického objektu je přestavba malostranského kláštera a pivovaru u sv. Tomáše, která má obdobně jako v případě staroměstského hotelu U Sixtů propojit několik samostatných domů do luxusního hotelového areálu. Dceřinné občanské sdružení Za krásnou Prahu se jako účastník řízení pokusilo alespoň zmírnit razanci některých stavebních úprav, které z požadavků zakázky logicky vyplývají. Po měsících dosti složitého jednání s projektantem a investorem se mu nakonec podařilo dosáhnout některých ústupků a zachránit tak například renesanční klenbu, jež měla být zbytečně proražena výtahem, nebo celistvost souboru barokních dveří v konventu, který měl být nelogicky rozptýlen po celém areálu. I přes tyto dílčí úspěchy lze záměr přestavby hodnotit jako velice nešťastný a pro Malou Stranu naprosto nepřiměřený. Je bohužel velmi pravděpodobné, že podobné projekty budou stále častější.

Za pozitivní a svého druhu přelomovou událost lze považovat zapsání obchodního domu Máj do seznamu kulturních památek. Obchodní dům navrhl na zapsání do seznamu člen Domácí rady prof. Rostislav Švácha, jehož přičiněním se podařilo veřejnosti dobře vysvětlit jeho vysokou architektonickou kvalitu i mimořádnou důležitost v období společenské i architektonické stagnace v těžké normalizační době. Památková ochrana Máje může být pobídkou k vyhledávání dalších kvalitních a důležitých staveb z období 70. a 80. let, které mohou být často neprávem vnímány jako pouhé pomníky totalitní doby a jako takové určeny a priori k demolicí nebo přestavbě.

Volná parcela vedle obchodního domu Máj pak byla dějištěm jednoho z nejzávažnějších případů loňského roku, návrhu novostavby COPA Center ve Spálené ulici. Od zbytečného zboření historických domů nad vstupem do stanice bylo zřejmé, že tento urbanisticky nešťastný volný prostor má být opět zastavěn. Pro nalezení nevhodnějšího objemu novostavby byla v roce 2001 dokonce vypsána soutěž, jejíž výsledky se staly podkladem po závazné zastavovací podmínky vydané odborem územního rozhodování magistrátu. Volnou parcelu posléze od města koupil švýcarský podnikatel Sebastian Pawlowski, který je členem Klubu znám například jako nájemce Slovanského domu nebo Hergetovy cihelny. Projekt, který pro něj vypracoval ateliér Cigler—Marani, stanovené regulační podmínky nerespektoval a výrazně navýšil velikost i objem novostavby. Národní památkový ústav projekt třikrát odmítl a magistrát jej nakonec povolil bez jeho souhlasu. Velmi pikantní je na tomto případě skutečnost, že stavebník administrativního centra je zároveň majitelem sousedního Škodova paláce, který si prostřednictvím pronájmu zvolil za své sídlo právě pražský magistrát. Vstřícnost magistrátu vůči svému „panu domácímu“ se v tomto světle jeví jako velmi zvláštní a zároveň bohužel pro dnešní pražskou realitu velmi příznačná. Odvolání občanských iniciativ bylo v tomto případě bezvysledné a realizaci projektu už nestojí nic v cestě.

Velkým tématem loňského roku byl záměr přesunutí nebo zrušení Masarykova nádraží. Je zřejmé, že v tomto případě nebylo zrušení motivováno zlepšením dopravní situace v Praze, ale spíše vysokou cenou potenciálních

stavebních parcel pod dnešním nádražím. Odmítavý postoj Českých drah zatím nádraží před zrušením uchránil, avšak je jisté, že tlak na jeho komerční využití bude neustále silnější. Ze stejného důvodu je ohrožena i idea zřízení železničního muzea v památkově chráněných historických provozních budovách před branami nádraží. Klub bude nadále usilovat o zachování nejstaršího pražského nádraží, stejně jako o zřízení muzea v jeho cenných historických budovách. Jsme přesvědčeni, že volné pozemky v sousedství nádraží i kolejiště poskytují dostatečný prostor pro rozvoj nádraží i další výstavbu bez toho, že by bylo nutno toto historicky i dopravně mimořádně důležité nádraží rušit.

Tématem, které výrazně rozčeřilo okurkovou sezonu loňského léta, bylo zřízení vnitřních konstrukcí torza tzv. Myšáka ve Vodičkově ulici. Z historické budovy zde zbyla pouze rondokubistická fasáda, která bude jako kulisa zapojena do administrativní novostavby, jež vyplní celý prostor mezi ulicí a Františkánskou zahradou. Zřízení historických konstrukcí bylo prezentováno jako nehoda a toto vysvětlení bylo úřady akceptováno. Ať již je pozadí případu jakékoli, výsledkem je další příklad ryzího fasádismu, při kterém historická kulisa zakrývá novodobý naddimenzovaný administrativní objem. Neméně sporná je i výška křídla směrem do Františkánské zahrady, které výrazně přesahuje stávající zástavbu i nedávno realizované stavby, jako je například zdařilý dům Langhans. Právě na srovnání těchto dvou příkladů – tedy Langhans a Myšáka – nejlépe vynikne rozdíl mezi promyšleným a odpovědným architektonickým přístupem a ryze komerční spekulací. Lze bohužel říci, že komerční projekty typu Myšáka mají v Praze početně výraznou převahu.

Mezi účelové komerční stavby lze zařadit také projekt hotelu na poslední volné pražské proluce na nároží Národní třídy a Mikulandské ulice. Město se rozhodlo nevelký pozemek prodat soukromému investorovi, a to bez stanovení promyšlené regulace, která by určila rozumný objem na urbanisticky mimořádně citlivé parcele lemované z jedné strany nízkými barokními domy a z druhé velkým meziválečným palácem Dunaj. Vzhledem k absurdně vysoké ceně parcely zde byl posléze vyprojektován velkokapacitní hotel, který má převýšit nejen sousední barokní domy, ale i již tak dosti vysoký palác Dunaj. Do hotelového komplexu má být zapojen i sousední historický dům, jehož klasicistní dvorní křídla i část uličního barokního paláce mají být demolovány ve prospěch hotelové novostavby. Absurdní záměr naddimenzované stavby na zcela nevhodné malé parcele přiměl Klub k medializaci celého případu. Projekt zatím nebyl oficiálně schválen a Klub udělá vše pro to, aby v navržené kapacitě realizován nebyl.

Neméně závažným a zatím rovněž nerozhodnutým případem je projekt hotelu ve dvoře domu na nároží Vítězné a Újezdu, návrh architekta Petra Malinského z ateliéru DaM. Podle představ architekta má být hotel vestavěn do dvora v pomyslné „druhé řadě“ domů, která zaplní velkou část historického dvora a zdvojí nebo zastíní domy stávající. Klub Za starou Prahu považuje tento projekt za jeden z nejzávažnějších útoků na podstatu a charakter Malé Strany. Ta je jako unikátní historický celek složena nejen z ulic a náměstí, ale i zahrad

a volných dvorů, které zásadním způsobem ovlivňují mimořádnou urbanistickou i historickou kvalitu celé čtvrti. Jakékoli zahušťování malostranské zástavby proto znamená likvidaci Malé Strany jako takové. Sdružení Za krásnou Prahu podalo proti povolení stavby odvolání i podnět ministerstvu kultury na přezkoumání souhlasného rozhodnutí magistrátu. Bohužel, v obou případech nebylo námitkám Klubu vyhověno a nesmyslný projekt hotelu bude po nepodstatných kosmetických úpravách velmi pravděpodobně realizován.

Překvapivá naděje naopak svítla pro těžce zkoušený staroměstský chrám sv. Michaela Archanděla. Obdivuhodná iniciativa studentů dějin umění Karlovy Univerzity dokázala nejen přitáhnout k případu opět mediální zájem, ale i získat reálný příslib ministra Štěpánka na řešení celé kauzy. Rozhodující nyní bude postoj nového ministra Václava Jehličky a zejména jeho ochota jednat se současným majitelem zničeného kostela na výměně za jiný adekvátní náhradní objekt. Obdivuhodná iniciativa studentů dále intenzivně pokračuje a zdá se, že to bude právě jejich elán, který možná dokáže zvrátit dlouholetou a jen zdánlivě prohranou bitvu o jeden z nejceněnějších pražských kostelů.

Důležitým tématem byla rovněž pokračující snaha o další výstavbu mrakodrapů na Pankráci. Hlavním aktérem boje proti poškození pražského panoramatu nebyl v tomto případě Klub, ale místní občanská sdružení, na jejichž stranu se postavil i Národní památkový ústav. Místo očekávané veřejné diskuse však odbor kultury a památkové péče magistrátu stavbu mrakodrapů svým rozhodnutím z počátku roku 2007 připustil. Současný projekt čtyřicetipatrových výškových domů v Holešovicích ukazuje, že zřejmě přišla rozhodující bitva o zachování nejen panoramatu, ale i charakteru historické Prahy. Vzhledem k minimálním pravomocím a snadné politické ovlivnitelnosti magistrátního útvaru rozvoje je velmi pravděpodobné, že to bude boj plný demagogie a neprůhledných zákulisních tahů. Klub Za starou Prahu si je v tomto případě zcela vědom závažnosti situace a hodlá stavbě výškových staveb v centru města zabránit všemi dostupnými i nedostupnými prostředky.

Posledním velkým případem minulého funkčního období Domácí rady bylo dlouho očekávané vyhlášení výsledků na novou budovu Národní knihovny na Letné. Návrh architekta Jana Kaplického okamžitě vzbudil vášnivou diskusi, ve které se zejména příznivci stavby rozhodli dělit ostatní diskutující na osoby moderně cítící nebo dogmaticky konzervativní, a to podle toho, jestli návrh schvalují, nebo ne. Domácí rada se rozhodla nepřistoupit na toto schematické a zavádějící dělení a pokusila se bez emocí posoudit projekt jak z památkového, tak z urbanistického hlediska. Po dlouhé diskusi se její členové shodli na stanovisku, že projekt knihovny rozhodně patří mezi kvalitní stavby, jejichž estetické posouzení závisí na individuálním vkusu každého diváka. Za problematickou zde Domácí rada nepovažuje formu, ale spíše rozměry razantně vstoupuje nejen do drobného měřítka bezprostředního okolí, ale i do důležitých dálkových panoramatických pohledů na Pražský hrad a katedrálu sv. Víta. Ve svém stanovisku Domácí rada doporučuje objem stavby snížit tak, aby se stala výškově přiměřenou

místní dominantou, jejíž organická architektura nalezneme v letenské pláni svůj přirozený krajinný rámeček.

Z dalších případů mimo pražské centrum se Klub zabýval například nepromyšleným záměrem umístění velké čističky odpadních vod do těsného sousedství Trojského zámku, snahou o poškození unikátní vinice v Modřanech, problematikou nevhodných novostaveb v Prokopském údolí či zbytečně naddimenzovaným projektem tramvaje na Suchdol.

Díky neúnavné iniciativě člena Domácí rady ing. Václava Jandáčka, vybraných členů DR a některých příznivců Klubu výrazně pokročily práce na obnově přízemí Juditiny věže a jejich proměně v informační centrum Klubu. Pokud půjde vše, jak má, bude centrum otevřeno na podzim tohoto roku. Členové Klubu i další zájemci zde naleznou informace o Klubu a památkové péči vůbec, pragensistické knihkupectví a bohatý program výstav, přednášek a diskuzí týkajících se Prahy, památkové péče, architektury, dějin umění a podobně. Výstavou, která Juditinu věž na podzim otevře, bude prezentace kandidátů na Cenu Klubu Za starou Prahu za novou stavbu v historickém prostředí pro rok 2006 spojené s ohlednutím za uplynulými ročníky naší ceny. Z tohoto důvodu je v tomto roce předání ceny posunuto právě na podzim. Podrobnější informace o novém centru klubu naleznete v některém z příštích čísel Věstníku.

I v loňském roce se pravidelně konaly Hovory o Praze a v Juditině věži probíhaly přednášky pro studenty dějin umění. Stejně jako v minulých letech Klub spolupracoval s různými občanskými sdruženími v Čechách i v zahraničí. Z tuzemských jmenujme zejména Ateliér pro životní prostředí, Uměleckohistorickou společnost v českých zemích, Klub za krásné Karlovarsko, Sdružení pro stavebně-historický průzkum, Památkovou obec českokrumlovskou a další organizace. Tradičně dobré styky Klub udržoval se Společností přátel starožitností, Svatoborem, či spolkem Vltavan. V zahraničí pak byla nejdůležitější spolupráce s francouzským sdružením Paris historique, vídeňským Österreichische Gesellschaft für Ortsbildspflege či švýcarským sdružením Pro Fribourg.

Poté, co Mgr. Biegel dočetl jednatelskou zprávu, dr. Bečková předává slovo arch. Krisemu, aby doplnil informace o opravách v Juditině věži. Arch. Krise sděluje, že práce podstatně pokročily, hotové je nové WC Klubu, vstupní schodiště, část zakrytí a ošetření rytinek. Vyzdvihuje zejména roli Ing. Jandáčka a jeho osobní nasazení pro realizaci oprav.

Dr. Bečková vyzývá k diskusi o Jednatelské zprávě. Nikdo se nehlásí.

Hlasování o jednatelské zprávě: pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 1

Jednatelská zpráva byla Valným shromážděním schválena.

Dr. Bečková čte pokladní zprávu zpracovanou profesionální účetní firmou. Vyzývá plénum k dotazům. Nikdo se nehlásí. Vyzývá proto revizory účtů k přečtení revizní zprávy.

Revizní zprávu čte revizor Martin Micka. Dr. Bečková vyzývá opět k diskusi k oběma zprávám. Nikdo se nehlásí.

Hlasování o pokladní a revizní zprávě: pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 1

Pokladní a revizní zprávy byly Valným shromážděním schváleny.

Schválením tří povinných zpráv udělila valná hromada Domácí radě Klubu Za starou Prahu pro rok 2006 absolutorium.

Předsedkyně Dr. Bečková uvádí novou laureátku čestného členství Klubu, doc. PhDr. Marii Benešovou, DrSc. Laudatio této odbornice na historii a teorii architektury se ujímá místopředseda Klubu Bc. Karel Ksandr, který zároveň zdůvodňuje návrh udělit této mimořádné osobnosti čestné členství. Hlasování o návrhu udělit čestné členství Marii Benešové:

Pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 1.

Dr. Bečková, Bc. Ksandr a Mgr. Biegel předávají paní docentce Benešové diplom a květiny.

Doc. Benešová děkuje za prokázanou čest.

Volba předsednictva a Domácí rady pro rok 2007

Volba Volební a mandátové komise:

Dr. Bečková navrhuje za členy tradičně dr. Turkovou, Bc. Ksandra a Mgr. Kynčlovou. Z pléna se hlásí paní Zina Širůčková a Ing. Jiřina Muková.

Hlasování o navrženém složení Volební a mandátové komise: pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 5.

Volba Návrhové komise:

Dr. Bečková navrhuje za členy architektky Veselého a Solaře. Z pléna se hlásí dobrovolně pan Jan Černý.

Hlasování o navrženém složení Návrhové komise: pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 2.

Dr. Bečková předává slovo a vedení schůze předsedovi Volební a mandátové komise K. Ksandrovi. Ten děkuje Dr. Bečkové za nezištnou práci pro Klub i pro českou památkovou péči. Jednatel a 1. místopředseda předávají odstoupivší předsedkyni s díky kytici.

K. Ksandr předčítá ze stanov Klubu čl. 10 o volbě orgánů Klubu na valném shromáždění. Následně představuje návrh na složení předsednictva a nové Domácí rady pro rok 2007.

Bc. Ksandr připomíná pravidla tajného hlasování a vyzývá k rozpravě nad kandidátkou i nad způsobem volby. Hlásí se dva členové klubu, navrhuující volbu aklamací a apelující na kandidáty, aby se nezdržovali hlasování.

Přítomno je 97 členů Klubu s hlasovacím právem.

Hlasování o postupu volby: Pro aklamaci hlasuje 95, proti – 2, zdržel se – 0. Odhlasována je volba aklamací.

Volba předsedy:

Navržena dr. Kateřina Bečková:

Hlasování: Pro – všichni (97), proti – nikdo, zdržel se – nikdo

Volba místopředsedů, návržení: Ing. arch. Martin Krise, Bc. Karel Ksandr:

Hlasování: Pro – 97, proti – nikdo, zdržel se – nikdo

Volba členů Domácí rady. Navrženi Mgr. Biegel, Ing. Bureš, Dr. Dušek, Mgr. Holeš, Ing. arch. Hyzler, Ing. Janáček, Ing. arch. Kašička, Dr. Kolajová, Mgr. Kynčlová, Bc. Minář, Mgr. Samojská, Ing. arch. Sborwitz, Ing. arch. Solař, Dr. Štulc, Dr. Švácha, Dr. Turková, Mgr. Veselá, Ing. arch. Veselý.

Hlasování: Pro – 95, proti – nikdo, zdržel se – 2

Volba revizorů účtů:

Navrženi Mgr. Martin Micka, Marek Foltýn.

Hlasování: Pro – 96, proti – nikdo, zdržel se – 1

Přestávka

V druhé části Valného shromáždění arch. Martin Krise informuje o konferenci o mrakodrapech na Pankráci, organizované Magistrátem hl. m. Prahy, informaci doplňuje doc. Josef Štulc.

Následuje diskuse.

Ing. arch. Solař předčítá návrh usnesení Valného shromáždění sestaveného Návrhovou komisí:

Návrh usnesení Valného shromáždění:

Valná hromada souhlasí s předloženou jednatelskou, pokladní a revizní zprávou a vyslovuje odstupující domácí radě absolutorium.

Valná hromada bere na vědomí informaci, že Klub má aktuálně 1130 členů.

Valná hromada je znepokojena rostoucím počtem a závažností případů, ve kterých pražské pracoviště Národní památkového ústavu rezignuje na poslání vymezené mu zákonem. Opakovaná selhání jsou spojena s osobou stávajícího ředitele PhDr. Michaela Zacháře, který je z titulu své funkce za činnost pražského pracoviště zodpovědný. Valná hromada zároveň protestuje proti zneužívání institutu tzv. Sboru expertů, v němž spatřuje nástroj pražského magistrátu na eliminaci odborné organizace státní památkové péče a způsob, jak dodat sporným rozhodnutím v neprospěch památek zdání odbornosti. V této souvislosti ukládá nově zvolené Domácí radě, aby na neutěšenost situace veřejně upozornila.

Valná hromada ukládá Domácí radě:

- aby vydávala Věstník Klubu Za starou Prahu;
- aby spolupracovala s Národním památkovým ústavem a dalšími odbornými institucemi a občanskými iniciativami zaměřenými na ochranu kulturního a přírodního dědictví;
- aby udržovala a rozvíjela kontakty se zahraničím, zejména pak se zahraničními partnerskými spolky;
- aby pořádala Hovory o Praze a další osvětové akce;
- aby pořádala tiskové konference;
- aby udílela Cenu za novostavbu v historickém prostředí;
- aby dokončila obnovu přízemí Juditiny věže a využila ji pro propagaci ideálů stojících v základech činnosti Klubu, tj. zřídila a provozovala Informační centrum

s výstavním, přednáškovým a dalším společenským programem včetně doplňkového prodeje sortimentu odpovídajícího poslání Klubu;

- aby se obrátila na Ministerstvo kultury ČR a Parlament ČR s žádostí o legislativní řešení problému devastování hřbitovů zloději barevných kovů a jinými kriminálními živly. Za jedno z potřebných opatření přitom považuje efektivnější kontrolu výkupu sběrných surovin;

- aby zaujala stanovisko k možnosti pořádání Olympijských her v Praze;

- aby věnovala pozornost stavu Malostranského hřbitova v Košířích, osady Budánka a usedlosti Cibulka a aby se pokusila přispět k odvrácení jejich zkázy.

Valná hromada se ztotožňuje s názorem o nepřijatelnosti nových výškových staveb v historickém centru Prahy a v územích, kde by se výšková zástavba projevila v horizontu historického jádra. V této souvislosti ukládá Domácí radě, aby dále aktivně proti takovým záměrům vystupovala a zároveň aby vysvětlovala důvody, které jí k nesouhlasu se stavbou nových výškových staveb v předemných územích vedou.

Valná hromada zavazuje Domácí radu vstoupit do jednání s Ministerstvem kultury ČR o podobě nově zvažovaného památkového zákona.

Valná hromada zplnomocňuje Domácí radu, aby

jménem Klubu jednala s Ministerstvem kultury ČR a dalšími státními a městskými orgány, rozporovala pochybná rozhodnutí, podávala podněty, vydávala stanoviska a činila další kroky v zájmu péče o zachování kulturního dědictví. Zároveň domácí radě ukládá, aby svá stanoviska zveřejňovala na internetových stránkách Klubu a zasílala je médiím.

Valná hromada jménem členů

- děkuje paní předsedkyni dr. Kateřině Bečkové za úspěšnou reprezentaci Klubu a jeho ideálů;

- děkuje paní dr. Helze Turkové za obětavou organizaci Hovorů o Praze.

- děkuje panu místopředsedovi ing. arch. Martinu Krisemu, panu Ing. Václavu Jandáčkovi a panu ing. arch. Janu Veselému za úsilí, které věnují dokumentaci a obnově přízemí Juditiny věže.

- děkuje pěveckému sboru AKANT za zdařilé vystoupení na valné hromadě.

Po zpracování několika dílčích připomínek je návrh usnesení předložen ke schválení.

Hlasování: Pro – většina, proti – nikdo, zdržel se – 1

Předsedkyně děkuje za účast, zve členy k účasti na jednotlivých akcích, na zasedáních Domácí rady apod.

Zapsal: Ing. arch. Jan Veselý, v. r.

PRÁCE NA RESTAUROVÁNÍ PŘÍZEMÍ JUDITINY VĚŽE STAV NA POČÁTKU KVĚTNA 2007

Práce ve věži opět pokročily a blíží se ke svému závěru.

Nejvíce se pracovalo v románské síni, kde byly provedeny odlitky rytinek a jejich podrobná dokumentace. Síň má dnes upravenou většinu povrchů, kromě podlahy ve středu místnosti, a je opatřena rozvodem elektřiny. Renesanční síň má osazené dřevěné schodiště s železným zábradlím a je vybavena veškerým

technickým zařízením. WC je až na nátěry dokončeno. Byla provedena revize elektro, dokončena je voda a kanalizace.

K dokončení schází vyrobění vstupních dveří do dvora a jejich osazení, vyrobění a osazení dveří mezi renesanční a Juditinou síní. Z povrchů je třeba dokončit sloupky a jejich patky v renesanční síni a drobné opravy poškozených míst. Ze zařízení je třeba dodat regály pro prodejnu, a drobný nábytek pro informátora. Dojednáno je zřízení sítě WIFI, která místnosti spojí s kanceláří a bude nutné osazení bezdrátového zabezpečovacího systému.

Práce by měly být hotové do konce června, kdy bude stavební stav schopný kolaudace. Pak bude možno doplnit ostatní zařízení pro informační centrum a pro

přednáškovou síň. Pravidelný provoz je předpokládán od začátku září.

Realizaci umožňuje zvýšený zájem dárců, za jejichž finančního přispění je možné práce udržovat v chodu. Rovněž práce dobrovolníků a hmotné dary snižují náklady, které by při dodávce „na klíč“ nebyly pro Klub přijatelné.

Potřeba finančních prostředků se bude postupně přesouvat na zařízení informačního centra a přednáškové síně a prostředky budou nutné i k rozběhu centra v pravidelném provozu. K tomu je průběžně jednáno se sponzory a jsou sjednávány dlouhodobé spolupráce, které by centru snížily pravidelné výdaje na provoz.

Domácí rada doufá, že místnosti budou zkolaudovány do poloviny července, a tak nebude nic stát v cestě jejich pravidelnému užívání od září letošního roku.

Informace o průběhu práce mohou čtenáři najít na diskusním fóru Klubu Za starou Prahu, kde je veden stavební deník.

Věříme, že se centrum stane oblíbeným místem setkání zájemců o Prahu, její památky, památkovou péčí a restaurování staveb.

Václav Jandáček

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY V PRAZE PREZENTOVANÉ NA MÍSTĚ II. PROCHÁZKA HRADČANY, MALOU STRANOU A ČÁSTÍ STARÉHO MĚSTA

V první části naší cesty za nálezy torzální architektury objevené v průběhu archeologických výzkumů hlavního města Prahy a prezentované na místě jsme si přiblížili, co se skrývá za pojmem „torzální architektura“ a jaké jsou možnosti její prezentace na místě, in situ. Prošli jsme areálem Pražského hradu a zhlédli zdejší zpřístupněné i nezpřístupněné prezentace. Nyní přistupme k jednotlivým nálezům a prezentacím rozestým na území Pražské památkové rezervace.

Největší koncentrace zjištěných archeologických nálezů torzální architektury prezentované a v některých případech i zpřístupněné in situ je na území Pražské památkové rezervace zahrnující Hradčany, Malou Stranu, Staré Město, Nové Město a Vyšehrad. Naši cestu za nimi zahájíme na Hradčanech, u Gymnázia Jana Keplera, (čp. 118) v Keplerově ulici. Počátkem 20. století při stavbě nové komunikace na Pohořelci (**obr. 1**) a znovu ve 30. letech 20. století při výkopech základů pro stavbu původně obecné a občanské dívčí školy zde byl odhalen částečně dochovaný dům místokancléře Jakuba Kurze ze Senftenavy (přízemí a sklepy), ve kterém bydlel, pracoval a zemřel astronom Tycho Brahe a působil v něm i jeho stejně významný souputník Jan Kepler. Větší část dochovaných zdí této náročné solitérní stavby charakteru letohrádku, na některých místech i s omítkami nesoucími výmalbu slunce, měsíce a hvězd, a torzy schodišť, narušenými výstavbou komunikace a dívčí školy, byla stabilizována a překryta betonovou deskou, jež by měla zajistit jejich další ochranu. Menší část dochovaných zdí domu byla odkryta a prezentována „v dolíčku“ v zahradě východně od jídelny školy. Chybí zde však informační tabule s bližším vysvětlujícím popisem odkrytých torz. Pouze u vstupu do gymnázia je umístěna deska připomínající, že v těchto místech bydlel slavný dánský astronom.

Další z prezentovaných archeologických nálezů in situ se nachází v areálu nejdůležitější románské stavby Prahy, v areálu kláštera premonstrátů na Strahově. Strahovský klášter prošel od 50. let 20. století rozsáhlými stavebně-historickými průzkumy, archeologickými výzkumy a na ně navazujícími úpravami, díky kterým byly analytickým způsobem vyzdvíženy a zpřístupněny právě nejstarší románské části kláštera ukryté pod povrchem mladších barokních přestaveb. Ze všech románských staveb odkrytých archeologicky (jsou to sakristie v nejsevernější části východního křídla kvadratury s opukovou dlažbou a kanálkem směřujícím k rajskému dvoru, lavatorium s nádrží na vodu hlubokou tři metry u jižního ramene ambitu v prostoru rajského dvora se systémem opukových kanálů a kanálků napojených na unikátní technické dílo přivádějící vodu z nedalekého vrchu Petřín, torzo stavby u jihovýchodního nároží prodloužení jižního křídla kvadratury, stavba stojící v místech mladšího barokního zahradního altánu a stavba stojící západně od kvadratury v místech dnešního Filozofického sálu s knihovnou, původně sýpky) byly na místě zpřístupněny pouze dvě místnosti severního traktu vyběhajícího z východního křídla ambitu v prostoru tzv.

Cedrové zahrady v jižní části nádvoří prelatury (**obr. 2**). Tyto základy a části nadzemního zdiva spíše nemocničního než záchodového křídla, z důvodu ochrany originálu v různé míře nadstavěné a na povrchu dorovnané, jsou svým půdorysem prezentovány v zatravněné ploše. Prohlídku většiny z dochovaných románských částí kláštera jak v přízemí kvadratury, tak v prvním patře, kde se nacházel dormitář, umožňuje návštěva zdejší Strahovské obrazárny. Můžeme doufat, že časem budou v prozatím nevyužitých románských síních kláštera prezentovány archeologické nálezy získané během zdejších archeologických výzkumů i přehledný plán s vyznačením jednotlivých románských objektů objevených během archeologických výzkumů.

Na první pohled nenápadná a téměř polozapomenutá je prezentace půdorysu barokní kaple sv. Matouše v dlažbě Loretánského náměstí a části naznačené hmoty i členění obvodového zdiva v hmotě terasy, vybudované podle návrhu P. Janáka ve 30. letech 20. století (**obr. 3**). Kaple, dílo architekta a stavitele F. M. Kaňky, za účasti J. B. Kohla-Severy a M. B. Brauna, byla vztyčena na místě několika starších domů v letech 1726–1732. Nepřečkala reformy Josefa II. a byla stržena v roce 1799. V opukové terasní zdi otočené k Pražské Loretě našly ve dvou skupinách uplatnění náhrobní kameny a jejich zlomky i části kamenného obložení hrobů, získané během archeologického výzkumu časně středověkého a středověkého pohřebiště na Loretánském náměstí, jenž proběhl v letech 1934–1935. Zvláštností pohřebiště s prozkoumanými 850 neporušenými hroby jsou pohřby osob zbavených života na nedalekém popravišti. I v případě prezentace kaple sv. Matouše a náhrobníků v terasní zdi Loretánského náměstí u nich chybí jakákoli písemná informace. Půdorys kaple sv. Matouše se v současné době stal místem vztyčení sochy druhého československého prezidenta dr. Edvarda Beneše.

Archeologický výzkum vyvolaný adaptací Schwarzenberského (Lobkovického) a Salmovského paláce pro potřeby Národní galerie odhalil starší základy měšťanských domů zničených zhooubným požárem Malé Strany v roce 1541, následně stržených, aby uvolnily své místo nově vznikající monumentální palácové stavbě. Trvalou vzpomínkou na ně jsou sklepy někdejšího domu U Zelených oken, dnes součást východního křídla Schwarzenberského paláce, a torza obvodového zdiva se stopami propálení v zásypech podlah v sklepních místnostech paláce. Jejich částí jsou rovněž žárem poznačené zárubně dveří s ohořelými futry. Zajímavým nálezem v podlaze požárem

zničeného domu byly zbytky do ní zapuštěné dřevěné skříny (trezoru?). Archeologický výzkum přinesl rovněž doklady využití sklepení Schwarzenberského paláce coby stáji pro koně, se kterým souvisí také odhalené opukové a cihlové žlábků. Relativně nejmladším nálezem torzální architektury je novověká cihlová kanalizace. Zda se tyto nálezy torzální architektury dočkají prezentace aspoň na informačních panelech či prezentací výběru movitých archeologických nálezů, se ukáže teprve po ukončení rekonstrukce a zpřístupnění paláce společně se sousedním Salmovským palácem veřejnosti na sklonku roku 2007, kdy zde bude návštěvníkům přiblížena sbírka středověkého umění, doposud vystavená v Anežském klášteře na Starém Městě.

Přjděme na Malou Stranu. Scházejíce Nerudovou ulicí k Malostranskému náměstí mjíme palác Kinských (čp. 249). V průběhu záchranného archeologického výzkumu vyvolaného výstavbou podzemních garáží pro poslaneckou ubytovnu, jež se v objektu nachází (záměr si prosadili a schválili sami poslanci přes silný a jednotný odpor odborné i laické veřejnosti včetně Klubu Za starou Prahu), byl zachycen a zdokumentován předpokládaný úsek západní části hradebního okruhu opevnění Malé Strany, jehož výstavba bývá kladena do období vlády Přemysla Otakara II. po roce 1257, mezi léta 1257–1278. Po zániku obranné funkce byla hradba až do zboření po roce 1676 využita jako parcelní zeď domovní zástavby. Přmo v trase Nerudovy ulice pak stála tzv. Dolní Strahovská brána, zbořená v roce 1711, jejíž jižní zeď je částečně dochovaná ve sklepe domu čp. 247. Dalším nálezem torzální architektury je studna s opukovým roubením umístěná uprostřed dvora paláce Kinských, zahloubená v bezprostřední blízkosti již nefunkční hradební zdi. Možnost prezentace půdorysu Strahovské brány v ploše Nerudovy ulice nebyla prozatím využita. Jakákoliv informace o zdejších archeologických nálezích schází a nic bližšího neřekne ani správce objektu čp. 249 odkazující tazatele na tiskového mluvčího Parlamentu ČR.

Mnozí z těch, kdo obdivují krásu palácových zahrad pod Pražským hradem, si neuvědomují, že se zde setkávají s historií podstatně starší, než je doba barokní. Úzký pás zcela nenápadně Kolovratské zahrady umístěné mezi Velkou Pálffyovskou a Malou Fürstenberskou zahradou je situován v parkánu bývalého opevnění Malé Strany (**obr. 4**). Mohutná dělicí zeď na západní straně mezi Kolovratskou a Velkou Pálffyovskou zahradou je pozůstatkem středověké fortifikace Přemysla Otakara II. I zde byl zachycen fragment brány, stavěný románskou technikou z opukových kvádrů. Nestejné rozměry kvádrů a stupeň zachování naznačují, že se při výstavbě tohoto úseku opevnění využil materiál z jiné, zbořené románské stavby. Návštěvníkům zahrad rovněž zůstává utajena skutečnost, že restituce palácových zahrad pod Pražským hradem by nebyla možná bez tzv. zahradní archeologie. Archeologickým výzkumem byly zachyceny základy terasových zdí Kolovratské zahrady, což umožnilo rekonstrukci jejich původní terasovité podoby. Snad nejvýznamnějším nálezem, prezentovaným dnes na místě jsou cihelná dlažba, základy topných a

odvodňovacích kanálků, založení špalet vstupů a pozůstatky vyrovnávacích schodišť dvojice oranžerií Malé Fürstenberské zahrady (**obr. 4**). Tyto nálezy, spolu se základy předních stěn obou staveb, se staly základem pro jejich úplnou rekonstrukci. Nutno doplnit, že i kování oken a uzavírací háčky jsou kopiemi těch, jež byly během archeologického výzkumu objeveny. Dalším nálezem ve zdejší malé Fürstenberské zahradě, který je nutné zmínit, jsou zbytky původní lázně v prostoru pod schodišťovým gloriem. Informace o archeologických výzkumech v Palácových zahradách pod Pražským hradem a jejich obnově, rehabilitaci, poskytuje sborník příspěvků „Palácové zahrady pod Pražským hradem“ dostupný v pokladně u vstupu zahrad. Vítaným doplňkem by byla samostatná prezentace movitých archeologických nálezů dokumentujících vývoj a proměny využívání tohoto prostoru od 10. do 20. století.

V současnosti nepochybně nejznámějším objektem připravovaným k prezentaci na místě jsou základy a torza nadzemního zdiva rotundy sv. Václava odkryté v prostorách Profesního domu (čp. 2) na Malostranském náměstí. Po ukončení stabilizace a konzervace zcela nečekaného nález (předpokládalo se totiž, že rotunda sv. Václava byla beze zbytku odstraněna mladší stavbou kostela sv. Václava) návštěvník uvidí kruhové zdivo lodi rotundy s torzem keramické dlažby tzv. vyšehradského typu doplněné replikami dlaždic a rovněž povrch geologického podloží s archeologickými objekty, které jsou do něj zahloubené. Také se počítá s vizualizací zdiva mladších stavebních etap rozpoznávaných v prostoru, v němž se rotunda nachází, sloužících v pozdějších dobách jako krypta kostela sv. Václava. Již dnes je nález ve všech detailech vzorově přiblížen na dvojici informačních panelů (**obr. 5**) na chodbě Profesního domu, proti místnosti, v níž byl nález rotundy učiněn.

Dalším církevním objektem, jehož část byla odkryta během archeologického výzkumu a zpřístupněna pro veřejnost, je kostel sv. Maří Magdalény v areálu bývalého kláštera magdalenitek v dnešní Karmelitské ulici (čp. 387). Z kostela doloženého před rokem 1389, poničeného za husitského povstání dne 21. června 1420 a jako pustý označeného v roce 1574, jsou v klimatizovaném prostoru pod prosklenou deskou dochovány stabilizované části závěru presbytáře spolu se zbytky oltářní menzy a replikou keramické dlažby dochované v originálu jen v torzech (**obr. 6**). Bodová nasvícení osvětlující dochované opukové architektonické články vytvářejí z prezentace samostatné umělecké dílo. Dalším nálezem prezentovaným na místě je barokní opěrný pilíř mladšího kostela sv. Maří Magdalény kláštera dominikánů v jihozápadním rohu nádvoří, dnes prezentovaný v podzemí bývalého kláštera. Prohlídka těchto nálezů, především prohlídka kostela presbytáře sv. Maří Magdalény a také jeho dalších podstatných částí přestavěných v renesanci, dochovaných ve zdivu domu čp. 387, je možná na požádání v recepci hotelu Mandarin Oriental Prague, sídlicího dnes v bývalém dominikánském klášteře. Nutno rovněž podotknout, že část archeologických terénů – hřbitov z období středověku až baroka – byla

uchována díky tomu, že spojovací koridory mezi jednotlivými částmi budoucího hotelu byly raženy v podloží, pod nejnižší úroveň, do níž sahaly zahloubené archeologické objekty. Pozůstatky zdejší předlokační osady Nebovidy, jako i nález mimořádné a zcela přesně datované zděné jímky používané mezi lety 1609/10–1656 se zachránit nepodařilo. Tyto byly po uskutečnění archeologického výzkumu odstraněny.

Kromě těch „velkých“ prezentací nabízí Malá Strana i menší, zcela nenápadné. Do této kategorie můžeme zařadit nálezy historických studen. Archeologický výzkum vyvolaný výstavbou šaten v suterénu základní školy v Josefské ulici (čp. 626) odhalil objekty datované do 9.–11. století, mezi nimi i opakovaně přestavovanou kuchyni srubového domu s ohništěm a část prkenné podlahy dalšího domu. Později zde byly ve vzájemné blízkosti situovány postupně tři studny, z nichž nejstarší pochází z 2. poloviny 13. století. Nejmladší z nich je pozdně gotická. Část jejího opukového obezdění je společně s výběrem keramických nádob prezentována pod skleněným poklopem (**obr. 7**). Tato prezentace je o to významnější, že se nachází v objektu základní školy, a tedy je i učební pomůckou při výuce historie a dějin Prahy. Další historická studna je k vidění v prostorách restaurace v domě U Tří zvonků v Mostecké ulici (čp. 47). Součástí objektu je také věžová brána do areálu bývalého biskupského dvora vzniklá v době úprav areálu za biskupa Jana z Dražic v roce 1301. Archeologickým výzkumem odhalená původní valounková dlažba gotické komunikace před bránou, uvnitř a za ní byla po zdokumentování opět překryta, a tím uchována pro další generace i příští možnou prezentaci. Písemná informace o nálezech a historii objektu schází.

Poslední, jednoznačně však nejvýznamnější technickou památkou románské Prahy, podél které se plynule přesuneme z Malé Strany na Staré Město, jsou dochované části Juditina mostu. Nejlepší představu o jeho vzhledu poskytne návštěva Kotlářovského domu (domu U Modrého lva, čp. 77), recepce zdejšího hotelu Rezidence Lunborg v ulici U Lužického semináře. Na požádání je zde možné shlédnout patrně nejlépe dochovanou část nejstaršího pražského kamenného mostu v původní šířce 6,85 m včetně pískovcového zábradlí. Toto zábradlí bylo dvakrát odstupňováno a zabíralo podstatnou část šířky mostu, takže na samotnou provozní plochu zbývalo pouhých 4,45 m. Za povšimnutí stojí také diabasová dlažba mostu, s „kolejemi“ vyježděnými od vozů, položená v roce 1272 na starší pískovcovou dlažbu. Zvýšením dlažby do úrovně spodního odstupnění zábradlí byla mostovka rozšířena na cca 5,20 m. Prezentaci torz Juditina mostu doplňuje informační text jak v českém, tak anglickém jazyce. Severní bok mostu dochovaný v suterénu Rezidence Lunborg, i oblouky Juditina mostu ve sklepeních dalších domů v ulici U Lužického semináře jsou zpřístupněny jen ve Dnech Evropského kulturního dědictví.

Přejdeme-li přes Karlův most máme šanci vidět, pokud je nízká hladina, pozůstatky pilířů Juditina mostu. Dále se dostaneme ke klášteru křižovníků s červenou

hvězdou u kostela sv. Františka Serafinského na Křižovníckém náběstí (čp. 191). V jeho interiéru se dochoval a do srpna 2002 byl zpřístupněn v rámci prohlídkové trasy zdejší galerie severní bok prvního pilíře Juditina mostu od staroměstské strany. V prostorách kláštera je zřízeno Muzeum Karlova mostu, jehož součástí by měla být i torza, pískovcové, opukové a diabasové bloky, z konstrukce Juditina mostu vyzvednuté z vltavského dna spolu s dalšími archeologickými nálezy z období raného a vrcholného středověku a novověku. Jejich bezprostřední vztah k oběma mostům, Juditinu a Karlovu, nebyl zjištěný a stratigrafická pozorování komplikuje možnost transportu nálezů vodou i možnost jejich propadání se do spodních poloh náplavů. Klášter křižovníků s červenou hvězdou dále nabízí prohlídku torz z bohaté kamenické výzdoby bývalého špitálního kostela dochovaného pod lodí současného barokního chrámu sv. Františka.

Veřejnosti nejznámějším klášterem Starého Města je Anežský klášter – klášter klarisek a minoritů u kostela sv. Františka Na Františku. Jeho výstavba po roce 1231 byla ve své době největší stavební akcí. Jedním z nejstarších objektů kláštera klarisek je objekt konventu. V hospodářské části, v místnosti čtvercového půdorysu, bylo v roce 1958 odhaleno topeniště původní klášterní kuchyně. Nenápadným doplňkem prezentací in situ je zde naznačení vřetenového schodiště v refektáři konventu klarisek, propojující refektář s dormitáři nacházejícími se v prvním patře konventu. Další vřetenovité schodiště, také prezentované v náznaku na místě, spojovalo presbytář kostela sv. Františka s tribunou sester. V presbytáři kostela sv. Františka a v kapli Panny Marie zůstávají vyznačená místa královských pohřbů krále Václava I. a královny Kunhuty Štaufské, jakož i hrobu zakladatelky sv. Anežky Přemyslovny. Základy oltářních menz zjištěné v kostelech sv. Františka, v kostele sv. Salvátora, v presbytáři kostela sv. Františka a v kapli Panny Marie nebyly ve stávající moderní keramické podlaze vyznačeny. Z archeologických nálezů učiněných během dlouholetých archeologických výzkumů se prezentace pod krycí konstrukcí dočkala pec, rovněž v klášteře klarisek, jež, jak výzkum ukázal, prošla během své existence dvěma stavebními etapami. V první etapě mělo být vybudované otopné zařízení součástí kalefaktoria u nedostavěného severního křídla ambitu. Ten měl mít původně v každém rameni osm klenebních polí. Teprve druhotně byly trosky otopného zařízení zužitkovány k výstavbě chlebové pece, a to za využití veškerého dostupného a nepotřebného materiálu starší stavební etapy včetně dlaždic s otvory (**obr. 8**). V bezprostřední blízkosti pece byla rovněž odhalena a prezentována historická studna. Nálezy leží mimo prohlídkovou trasu, jsou však vidět oknem propojovacího křídla mezi konventem klarisek a budovou u severní ohradní zdi kláštera. Další dvě historické studny byly odkryty v prostoru mezi kuchyní kláštera, v jihozápadní části ambitu a historickou vrátnicí. Zděné i roubené studny byly také součástí kláštera minoritů, kde se povedlo prozkoumat i sklářskou pec ze 16. století, vybudovanou již na troskách zanikajícího kláštera.

Areál kláštera minoritů (františkánů) byl vybudován na místě staršího špitálu v letech 1238–1245. Jeho torza, odkrytá během archeologického výzkumu v letech 1953 a 1955, byla částečně náznakově rekonstruována v letech 1990–1991. Na místě je prezentováno dochované zdivo drobné pravouhlé kaple s oltární menzou, později narušené presbytářem kostela sv. Františka. Zdivo úzké obdélné budovy špitálu bylo odhaleno pod základy mladšího východního křídla mužského konventu. V severní části konventu se nacházela kapitulní síň, v jižní, s opukovou a pískovcovou dlažbou a s kamennými lavicemi, refektář nebo fraterie – dílna mnichů. Ambit kláštera (**obr. 9**) vznikl v několika stavebních etapách. Jeho výstavbě předcházelo zahlobení velké kruhové jámy na pálení vápna. Součástí západního křídla byla kaple sv. Barbory, původně snad pohřební kaple kláštera klarisek. V původní velikosti je dochována pod základy větší a rozměrnější kaple vystavěné na jejím místě ve 2. polovině 14. století a barokně přestavěné v roce 1701. Kaple sv. Barbory, využívaná jako zázemí umělců účinkujících v rehabilitovaném dvoulovní kostela sv. Františka, zůstává, podobně jako i celý areál kláštera minoritů, nepřístupná. Právě v prostorách náznakově rekonstruovaného kláštera minoritů by v blízké budoucnosti mělo vzniknout lapidárium, v němž by našly trvalé a bezpečné uložení veškeré architektonické články a fragmenty z areálu celého Anežského kláštera: zakládací desky oltářů, náhrobní kameny a jejich části a všechny další předměty získané od počátku 20. století během jednotlivých etap obnovy a archeologických výzkumů. Nutno dodat, že prostor věnovaný právě prezentaci archeologických nálezů získaných během archeologických výzkumů jak kláštera klarisek, tak i minoritů, jakož i prostor věnovaný jejich stavebně-historickým dějinám je zde, v Anežském klášteře, pohřích malý. Přestože je klášter, v jehož síních našly svůj domov nejcennější z výtvorů české a středoevropské gotiky, malby a sochařství, sám o sobě jedním z nejstarších exponátů časně gotické architektury, je jeho historie, objasněná v mnoha případech i díky archeologickému výzkumu a stavebně-historickému průzkumu, přiblížená pouze ve formě jednoho stručného textu na informačním panelu v českém a anglickém jazyce.

Během rekonstrukce Betlémské kaple na Betlémském náměstí (čp. 256), známé především ve spojení s osobou mistra Jana Husa, byl původní sklep rozšířen pod celou plochu kaple, aby zde vznikl výstavní prostor, tzv. lapidárium. Při tom byly v prostoru kolem hlavního oltáře u východní zdi objeveny hroby významných osobností. Zde našel místo svého posledního odpočinku zaklada-

tel kaple Hanuš z Milheimu i univerzitní mistři a jejich rodiny. Jeden z vrstvy hrobů husitského období byl prezentován tak, jak byl nalezen, dnes v obezděné a sklem překryté hrobce. Zbylé kosterní pozůstatky jsou uloženy ve společném hrobě v lapidáriu. Rovněž pod sklem jsou dochovány spodní části tří kruhových kovoliteckých pecí z 11. století (**obr. 10**). Slitky kovu a dyznové cihly, jimiž se k pecím s taveným kovem připájely měchy, jsou zde rovněž k vidění. Z dalších movitých archeologických nálezů je nutné zmínit desítky architektonických článků rozložených volně po celé výstavní ploše. V prostoru tzv. lapidária, přístupného během konání krátkodobých výstav, jsou rovněž základy kamenných pilířů ze 14. století, využitých při přestavbě kaple v 16. století, kdy byl zbudován nový klenutý strop, opírající se o celkem 15 pilířů. I jejich základy tu byly ponechány. Lapidáriem rovněž prostupuje vzhůru do kaple válcovité těleso historické studny dosahující hloubky 8 m od dlažby kaple.

V průběhu archeologického výzkumu v lodi kostela sv. Anny u kláštera dominikánek na Anenském náměstí (čp. 211) byla v prostoru presbytáře objevena rotunda sv. Vavřince z první čtvrtiny 12. století. Ta byla součástí zdejšího raně feudálního dvorce, jehož torza se nacházejí v domě čp. 211 v Liliové ulici. Po roce 1230 získal rotundu řád templářů. Protože templářům drobná rotunda nevyhovovala, odbourali její východní apsidu a nahradili ji lodí tvořenou dvěma zdmi, které se k východu sbíhaly. Vytvořili tak lichoběžníkovou loď ukončenou na východě závěrem o podkovovitém nebo polygonálním půdorysu. Po zrušení řádu byla komenda předána dominikánkám, které areál přestavěly a vybudovaly nový kostel sv. Anny. Základy rotundy a kostela sv. Vavřince odhalené výzkumem byly v rámci obnovy gotického chrámu sv. Anny stabilizovány, konzervovány a překryty podlahou. Prezentovány jsou na informačním panelu v lodi kostela. Pouze část zdiva kostela sv. Vavřince je dochována v severní zdi presbytáře mladšího gotického chrámu. Jeho prohlídka je možná jen zcela výjimečně, v rámci charitativních akcí pořádaných v kostele sv. Anny nadací Vize 97 Dagmar a Václava Havlových nebo v rámci dnů Evropského kulturního dědictví, pokud je památka zpřístupněna.

Samostatnou skupinu prezentovaných nálezů torzální architektury v prostoru Starého Města zjištěných kombinovaným archeologickým výzkumem a stavebně-historickým průzkumem tvoří soubor románských obytných domů. Těm a dalším objektům prezentovaným in situ v oblasti Starého Města, Nového Města a Vyšehradu se budeme věnovat v třetím pokračování tohoto cyklu.

Milan Jančo

Obr. 1. Dům říšského místokancléře Jakuba Kurze ze Senftenavy odhalený během výkopových prací počátkem 20. století. Zdroj: Sborník příspěvků k dějinám Král. Hl. m. Prahy, Sešit 1, obr. příloha č. B.

Obr. 2. Nemocniční nebo záchodové křídlo ležící východně od ambitu kláštera premonstrátů na Strahově.

Obr. 3. Půdorys kaple sv. Matouše na Loretánském náměstí.

Obr. 4. Zahrady pod Pražským hradem. Zleva Velká Pálffyovská, Kolovratská, umístěná v parkanu opevnění Malé Strany, Malá Fürstenberská se skleničky rekonstruovanými díky zjištěním archeologického výzkumu a Velká Fürstenberská. Model Antonína Langweila. Zdroj: Palácové zahrady pod Pražským hradem, s. 41.

Obr. 5. Prezentace nálezů rotundy sv. Václava v Profesním domě na Malostranském náměstí pomocí informačních panelů.

Obr. 8. Topeniště kalafaktoria, později pec na pečení chleba, v areálu kláštera klaristek při kostele sv. Františka na Františku.

Obr. 6. Závěr kostela sv. Maří Magdalény ve zdech renesančně přestavěné lodi kostela, později kaple, adaptované po roce 1787 na obytný dům.

Obr. 7. Studna s nálezů keramických nádob v šatnách ZŠ v Josefské ulici.

Obr. 9. Ambit kláštera minoritů při kostele sv. Františka na Františku po náznakové rekonstrukci na počátku 90. let 20. století podle projektu SÚRPMO (arch. Kuncy a Hlavatého).

Obr. 10. Betlémské náměstí – pec sloužící k tavbě barevných kovů, prezentace v podlaze lapidária v sutěrénu kaple.

Foto, pokud není uvedeno jinak, Milan Jančo

LVI V PRAŽSKÝCH ULICÍCH

Lev pouštní – nazývaný králem zvířat – provází českou historii od třináctého století. Současná zoologie vládnoucí roli lva v říši zvířat poněkud zlehčuje a označuje ho za nesmírného ospalce. To ovšem nic nemění na tom, že lev je zvíře vládnoucí v pražských ulicích, o čemž hodláme čtenáře dalším textem a fotografiemi přesvědčit.

Obr. 1. Lev ze Staroměstské mostecké věže.

Obr. 5. Mohutní strážci postranního vchodu do Rudolfina.

Obr. 7. Lev nad tympanonem jednoho z vchodů do Městské tržnice v Rytířské ulici.

Obr. 2. Malý lev z pravé konzoly brány Malostranské mostecké věže.

Obr. 6. Nad schodištěm vstupu do budovy České akademie věd stojí dva bronzové lvi, tento je při pohledu zdola na levé straně.

Obr. 8. Lvi na obrázku jsou domovním znamením domu U Dvou červených lvů.

Obr. 4. Jeden ze dvou lvů na Leopoldově vyšehradské bráně.

Obr. 3. Kouřimští lvi. Nejstarší kamenná plastika lvů v Čechách je v Lapidáriu Národního muzea.

Obr. 9. Z kašny před Karolinem se chystají seskočit tři lvi.

Obr. 10. Pár lvů před čestným dvorem Pachtova paláce.

Obr. 11. Lev z Chotkovy ulice.

Obr. 12. Kde asi bylo původní stavení lva od schodiště do divadla Minor ?

Obr. 15. Dřevěná plastika lva bojující s Herkulem v Celetné ulici.

Autorkou fotografií je Jitka Srnská

Obr. 13. Jedna z nejpěknějších lvích plastik je na nádvoří Strahovského kláštera.

Obr. 14. Malý lev z Letné.

Obr. 16. Lev na této fotografii má korunu i žezlo, ale český královský lev to není.

Obr. 17. Bronzový rytíř Bruncvík se lvem nahradil na Karlově mostě sousoší kamenné, poničené při válečných událostech roku 1848.

Obr. 18. Bronzový lev s Géníem v ulici Na Příkopě.

Sochaři znázorňují svými díly téměř výhradně lví samce. To souhlasí s patriarchálním uspořádáním lví smečky, ve které vládne samec dlouhý asi metr a půl, vysoký až devadesát centimetrů, s ocasem dlouhým osmdesát centimetrů a s hmotností kolem dvou set kilogramů. Menší samice loví kořist, z níž vládce smečky přednostně ujídá první sousta.

Lvi opouštějí ateliéry sochařů se rozbíhají do budov, na nádvoří, do ulic a náměstí a šplhají se i na fasády či střechy domů, aby zde stojící, panáčující, sedící i ležící zůstali trvale zakletí do svých kamenných, bronzových i dřevěných podob. V dalších odstavcích jsou informace o plastikách lvů samostatných, ve dvojicích (smečkách) i lvů v sousoších (skupinách) řazeny podle doby vzniku. Do textu nejsou zahrnuti lvi státních znaků, reliéfy lvů, gryfy, sfingy a další bájná stvoření se lví hlavou nebo tělem.

Lvi na mosteckých věžích

Staroměstská mostecká věž, leckdy označovaná za nejkrásnější gotickou věž střední Evropy, vznikla v letech 1380–1400. Je dílem Petra Parléře a jeho pražské huti. Plastiku lva posadil Petr Parléř na východní průčelí věže, nad hlavy panovníků a pod nohy světců (**obr. 1**). Lev jako by se v přítomnosti tolika slavných osobností cítil nesvůj. Leží na fasádě věže v její vertikální ose celý schoulený. Možná, že je ještě polekán z opakovaných středověkých bojů na Karlově mostě, či je nespokojen s neúměrně velkou hlavou, kterou mu sochař vytvořil. Nová doba překryla sochu ochrannou sítí proti holubům. Původní lev od P. Parléře byl na Staroměstské mostecké věži nahrazen kopií z umělého kamene a originál, na kterém jsou ještě patrné zbytky polychromie a zlacení, je vystaven v Lapidáriu Národního muzea. V listopadu roku 2006 byla první kopie lva spolu se sochami císaře, krále i světců podruhé nahrazena přesnou, tentokrát pískovcovou kopií.

Útvar Malostranských mosteckých věží je tvořen jako stavebnice ze tří částí. Nejstarší je tzv. Juditina věž, v podstatě románská, která chránila vjezd na Juditin most již ve 12. století; věž byla přestavěna v roce 1591. Bránu k Juditině věži nechal přistavět Václav IV. ve století 14. Vyšší věž byla postavena za vlády husitského krále Jiříka z Poděbrad v roce 1464. Malostranské mostecké věže s bránou tedy do současné podoby vyrůstaly v průběhu čtyř století.

Malý kamenný lev, usazený na pravé konzole východního průčelí brány mezi menší a větší věží, zde sedí již šest století (**obr. 2**). Plastika ve výšce dvou metrů není žel příliš výrazná a je možno ji z dlažby Karlova mostu snadno přehlédnout.

Lví smečky v ulicích Prahy

Lvi z Lapidária

Jedna z pražských lvích smeček sídlí v Lapidáriu Národního muzea na Pražském výstavišti v Praze 7, v expozici českého kamenosochařství 11.–19. století. Jde o první dochované volné sochařské dílo v českých zemích od neznámého autora, datované do první třetiny 13. století. Dva malí kamenní lvi stojí se zdviženými hlavami a otevřenými tlamami patrně vyjadřujícími řev na kamenném bloku (**obr. 3**). Celková dispozice skulptury má

tvář krychle s rozměrem strany devadesát centimetrů. Lvičci pocházejí z bývalého starého kostela sv. Jiří na kouřimském hradišti, proto jsou nazýváni Kouřimskými lvy a jaksi podomácku miláčky Lapidária. Plastika sloužila v Kouřimi jako podstavec kazatelny nebo křtitelnice. Dokládají to zploštělá a propojená temena lvích hlav a do stejné výšky vystupující nástavce nad zadní částí těl – plochy pro uložení další nástavby.

Lvi na Leopoldově bráně

Leopoldova brána, postavená před rokem 1670, uzavírá vnitřní část opevnění Vyšehradu. Bránu zbudoval podle vlastních plánů stavitel Carlo Lurago (Karel Luragho) ve slohu severoitalské pevnostní architektury z období raně barokního klasicismu. Bylo to v době vlády císaře Leopolda I. (vládl v letech 1657–1705), kdy na území Čech kupodivu neválčily cizí armády, ale „pouze“ propuklo v roce 1680 selské povstání se související známou popravou Jana Sladkého-Koziny (1695).

Vnější průčelí brány bylo ozdobeno plastikami od sochaře Giovanni Battisty Allia, ke kterým náleží také dvojice lvů, ležících napříč na bocích štítu věže, s hlavami obrácenými k cestě do pevnosti (**obr. 4**).

Pár lvů hlídá Rudolfinum

Malé náměstí Jana Palacha na předmostí Mánesova mostu obklopují ze zbývajících stran tři veliké budovy. Na straně východní je to známé Rudolfinum, novorenesanční stavba, která byla zahájena v roce 1884. Budova byla řešena architekty J. Zitkem a J. Schulzem. Přední část budovy byla předurčena hudbě, zadní výtvarnému umění. Stavbu zadala Česká spořitelna a zaplatila za ní dva miliony zlatých. Skutečné využívání budovy bylo však ve 20. století ovlivňováno politickou situací. V době první republiky, v letech 1927–1928, byl objekt rekonstruován pro potřeby parlamentu; v období Protektorátu Čechy a Morava proběhla další rekonstrukce umožňující zde činnost Německé filharmonie; po skončení druhé světové války vrátila poslední rekonstrukce Rudolfinum opět umění.

Dva lvi hlídají budovu před bočním průčelím do ulice 17. listopadu (**obr. 5**). Vytesání jsou z hrubozrného pískovce v nadživotní velikosti (téměř dvojnásobně) a sedí po stranách horní části schodiště. Lvi sedící na zadku a zadních tlapách s předníma nohama ve svislé poloze hledí kolmo do ulice. O velikosti tohoto páru lvů je možno si udělat určitou představu z průměru kořenu jejich ocasů, který je přes dvacet centimetrů. Autorem strážců bočního vchodu do Rudolfinu je sochař Bohuslav Schirch (1845–1901). Přes německou podobu příjmení jde o českého sochaře, který se podílel na sochařské výzdobě Národního divadla, Národního muzea, vytvořil Hálkův pomník na Karlově náměstí, známou jezdeckou sochu krále Jiříka z Poděbrad umístěnou v Poděbradech a další díla.

Lvi ze vstupní haly budovy České akademie věd

Impozantní budova České akademie věd na Národní třídě, proti níž je situována skleněná budova Nové scény Národního divadla, vznikala po částech. První část byla postavena v letech 1858–1861, část druhá následovala v letech 1894–1896. Dva bronzoví lvi, stojící po stranách schodiště vstupní haly (**obr. 6**) jsou dílem Josefa Václava

Myslbeka (1848–1922). Sochař J. V. Myslbek byl zakladatelskou osobností moderního českého sochařství. K jeho nejznámějším dílům náleží bronzové sousoší sv. Václava na Václavském náměstí a čtvero kamenných sousoší z parku po pravé straně kostela sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, přemístěné sem z obou předmostí Palackého mostu po jeho velkém poškození bombami při leteckém náletu na konci druhé světové války.

Pár lvů v budově akademie věd je dílo realistické, v životní velikosti, a s bronzovým podstavcem. Lvi stojí nad čtrnácti stupni mramorového schodiště, na podstavcích ze stejného materiálu, s hlavami obrácenými ke vstupním dveřím a pohlížejí na přichozí nebo za odcházejícími osobami. Vnější přední nohy lvů stojí na kouli o průměru dvaceti pěti centimetrů.

Lvi v Rytířské ulici

Na Starém Městě pražském sídlí na fasádách objektů v Rytířské ulici čtyři menší lvi. Dva z nich se nacházejí na budově Staroměstské tržnice. Průčelí bohatě zdobené budovy, situované podél ulice, má tři vchody. Nad portály bočních vchodů jsou tympanony, jejichž vrcholy zdobí barevné městské znaky. Za každým znakem sedí po způsobu panáčkujícího zajíce lev a předními tlapami ho přidržuje. Takto ztvárnění lvi mají výšku jednoho metru (**obr. 7**).

Další dvojice lvů na Rytířské ulici vytváří velmi zdařilé domovní znamení nárožního domu U Dvou červených lvů v Rytířské ulici 27 a v ulici Melantrichově 1, postaveného podle návrhu stavitele M. Hausknechta v roce 1825 ve stylu pozdního klasicismu. Dřevěné plastiky lvů ležících na taktě dřevěných zidkách (**obr. 8**) jsou hlavami obráceny kolmo do ulice. Lev na domu v Rytířské zírá směrem k Můstku a druhý k Nosticovu divadlu. Plastiky jsou usazeny nad výlohami obchodů v přízemí, ve výšce čtyř metrů.

Domovních znamení se lvy bývalo v Praze celkem dvacet devět, ale převážně to byly reliéfy a malby. Štuková plastika lva se nachází na domu U Minuty (viz další text) a plastikami ze dřeva jsou pouze lvi z Rytířské ulice. Těla těchto lvů mají nátěr provedený červenou nenápadnou barvou. V první polovině 20. století byla domovní znamení při opravě okapu z fasády domu sejmuta a bylo na ně jaksi zapomenuto. Jednoho ze lvů objevili památkáři v roce 1955 při úpravě přízemní části fasády domu, druhý se nenašel. Tak byl „zaběhlý lev“ nahrazen dílem současného řezbáře Pavla Janáka. Oba pak byli opět usazeni na svá stará stanoviště a jsou od sebe zcela k nerozeznání.

Lví smečka u kašny před Karolinem

Komplex budov Karolina byl vytvářen od gotiky až po 20. století. V roce 1383 daroval Václav IV. někdejší Rothlevův dům Karlově univerzitní koleji. Barokizaci budov Karolina uskutečnil v roce 1718 známý architekt František Maxmilián Kaňka (1674–1766); od roku 1946 byla prováděna adaptace komplexu pro účely Karlovy univerzity Jaroslavem Fragnerem.

K úpravě vnějších prostorů před Karolinem byla na konci Ovocného trhu zřízena kruhová kašna. Za obrubníkem kašny jsou na nízkých podstavcích symetricky umístěni tři statní kamenní lvi ve skoku. O jejich auto-

rovi a době vzniku informuje signatura na boku jedné z plastik: „S. Hanzík. 75“. Sochař Stanislav Hanzík (nar. 1931) vytvořil lvy z leštěné hudčické šedomodré žuly podle návrhu svého učitele Vincence Makovského a vybavil je mohutnými drápy a rozštěpenými ocasey (**obr. 9**). K instalaci soch lvů došlo až po smrti obou umělců.

Pachtův palác hlídá také pár lvů

Státní nemovitou kulturní památku, rokokový Pachtův palác, byl postaven pro hraběte Huberta Karla Pachtu z Rájova v šedesátých letech 18. století. Před palácem je čestný dvůr a do dvora se prochází průjezdem bývalého klasicistního Pachtova činžovního domu, který byl postaven v roce 1836 stavitelem Janem Maxmiliánem Hegerem. Celý areál Pachtova paláce a Pachtova domu, podařeně renovovaný počátkem tohoto století (v roce 2005 byla stavba označena za stavbu roku), zabírá poměrně rozsáhlou plochu ohraničenou ulicí Na Zábradlí, Anenským náměstím, ulicí Stříbrnou, Náprstkovou a Karoliny Světlé. Do ulice posledně jmenované směřuje průčelí Pachtova domu čp. 208, jehož průjezdem se vchází na čestný dvůr před Pachtův palác.

Pár lvů z Pachtova domu má stejnou dispozici jako lvi před Rudolfinem, odlišují se však od nich tím, že sedí na zadku, v průjezdu domu (**obr. 10**). Jsou také menší – v životní velikosti, výška temen hlav je sto třicet centimetrů od podlahy. Sochy nechal dopravit do objektu, krátce po jeho dokončení, nový majitel pravděpodobně z Francie. Podrobnější údaje o tomto páru lvů nám současní majitelé komplexu neposkytli.

Na jižním schodišti Pachtova paláce je ještě původní sousoší chlapce se lvem, pocházející patrně z ateliéru Ignáce Františka Platzera v rámci rokokové přestavby celého stavebního komplexu.

Lvi samotáři

Lev na rohu domu U Minuty

Dům U Minuty vznikl ze staré gotické stavby situované na rohu Staroměstského a Malého náměstí. Na počátku 17. století byla jeho fasáda ozdobena sgrafity, která představují antické a biblické výjevy, a je zde též alegorie Ctnosti. Na konci 18. století byla v domě lékárna U Bílého lva. Z doby provozu lékárny je zde, orientovaná ke Staroměstskému náměstí, štuková socha lva, která byla patrně domovním znamením. Na rohu domu se nachází ve výši oken prvního patra konzola a ve zdi mělká nika. Lev stojí na konzole na zadních nohách, zády se opírá o stěnu niky. Před lvem je pařez (nebo balvan) a na něm oválné zrcadlo (kartuš). To lev přidržuje přední levou tlapou v jeho horní části, pravou tlapou pak zdola.

Kamenný strážce Pražského hradu

Pomník nazývaný „Český lev“, z roku 1852 (**obr. 11**), je dílem Josefa Maxe (1804–1855). Josef a jeho bratr Emanuel (1810–1901) byli v polovině 19. století významnými pražskými sochaři (podíleli se mimo jiné též na výzdobě Karlova mostu).

Plastika dvouocasého lva se svatováclavskou korunou na hlavě vznikla k počtě hrdinů z let 1848 a 1849. Lev leží na masivním pískovcovém podstavci tvaru kvádrů s půdorysným rozměrem čtyři a půl na jeden a půl metru, o výšce jeden a půl metru. Sokl by již vyžadoval

částečnou opravu. Tento lev měl osud podobný některým jiným pražským pomníkům. Pražané jaksi nevěděli kam s ním. Plastika stála původně na novoměstských hradbách, po jejich zboření byl pomník přemístěn do Poříčského parku před kavárenským pavilon, který se později stal první budovou Muzea hlavního města Prahy (zbořen 1974). Do zdejší zelené plastika docela vkusně zapadla. Parčík však musel ustoupit potřebám rozvoje pražské dopravy – jednak venkovním stavbám metra, jednak přemostění prostoru Severojižní magistrálou. A tak se socha stěhovala v roce 1960 potřetí, tentokrát na trávník v ostré zatáčce Chotkovy ulice proti vjezdu do spodní části Jeleního příkopu. A zde pak přečkal i demolici blízkého tzv. Rožánkova domu a rozšíření vozovky frekventované ulice, pro které musel být o několik metrů posunut. Pro svou polohu před vjezdem do Jeleního příkopu je plastika nazývána Kamenným strážcem Pražského hradu.

Dvě generace dětí z rodu autora těchto řádek mají ke lvu v zákmutě Chotkovy ulice vřelý vztah. Kdykoliv ho mýjely ve voze elektrické dráhy, v autobusu nebo v automobilu, zdravily se s ním. Poté oznamovaly ostatním, že jim opět odpovídal. Lev prý odpovídá nejrůznějšími způsoby: mrskně jedním či druhým ocasem (i oběma); pozdvihne některou z tlap; pokrčí nos; vycení zuby; mrkne jedním či druhým okem (i oběma), nebo zdvihne některé ucho. Někdy kývá i celou hlavou, jen vstát mu přežené nohy nedovolují ...

Mimochodem, je vhodné u tohoto lva s rozštěpeným ocasem a královskou korunou na hlavě krátce odbočit právě k problematice dvouocasého českého lva. Ottův naučný slovník o tom hovoří takto:

„Prvním erbovním znakem České země byla orlice v plamenech. Lev byl rodinným znakem Přemyslovců, plně se vyskytuje u markraběte Vladislava v roce 1202 a od Přemysla II., který lva již jako markrabě nosil, zůstal erbem všech panovníků Českého království. Český lev má velikou zvláštnost, totiž ocas rozštěpený, což se jinde nenajde; v rukopisu kardinála Oseckého vyloženo jest to jako dar císařský učiněný Přemyslu I. roku 1204.“

Dodejme ještě, že císařem, který rozštěpený ocas českému lvu udělil, byl Leopold VI. (vládl v letech 1198–1230) a že tento dar věnoval Přemyslu I. Otakarovi, českému knížeti v letech 1197–1198 a od roku 1198 do 1230 králi země české.

Lev z Vodičkovy ulice

Na rohu Vodičkovy a Navrátilovy ulice stával dům u Hopfenštoků (Nové Město čp. 674), který byl ve 20. století zbořen a nahrazen moderní stavbou, určenou pro biograf Loyd (v současnosti je zde sídlo divadla Minor). Z původního domu však byl do nové stavby zakomponován barokní portál. V pasáži zalomené z průchodu domu Vodičkovy ulice 8 v pravém úhlu do průchodu domu Navrátilovy ulice 2 je schodiště k Malé scéně divadla Minor. Tam leží na kamenném podstavci lev z hrubozrnného pískovce, v podstatě v životní velikosti (**obr. 12**). Lev drží v předních tlapách dvoudílnou kartuš tvaru erbu, avšak bez jakýkoliv nápisů či znaků. V horní části kartuše je prohlubenina, jež mohla kdysi sloužit po naplnění vodou ke zhašení loučí, které nosili běžci v Praze po setmění před kočáry panstva; v současnosti

slouží tato prohlubenina jako popelník pro kuřáky. Zajímavý je rozštěpený ocas lva do dvou dílů.

Na plastice nejsou žádné signatury či letopočty, které by pomohly určit autora nebo dobu jejího vzniku. Pokud byl lev součástí domu u Hopfenštoků, mohl být jeho autorem Michal Jan Josef Brokof (1686–1721), syn Jana Brokofa a bratr F. M. Brokofa, jehož dílem je portál u vchodu z Navrátilovy ulice. Možná však lev stával před branou některého z pražských paláců.

Lev z nádvoří Strahovského kláštera

Lev v areálu Strahovského kláštera (**obr. 13**) stojí na podstavci za branou vlevo od budovy Strahovské obrazárny. Jen zdánlivě se tato výrazná plastika zdá zastrčena, je totiž viditelná otevřenou klášterní branou již po zdolání schodiště vedoucího průchodem z náměstí Pohorelec.

Autorem bronzové plastiky je sochař Bohumil Kafka (1878–1942), který převážně tvořil v duchu secesního symbolismu prvního desetiletí 20. století. Jeho největším a nejznámějším dílem je jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova (označovaná za největší světovou jezdeckou sochu) umístěná na pražském Vítkově, známá je také plastika Josefa Mánesa stojící u pražského Rudolfinu. Další jeho díla jsou na Vinohradském divadle i na dalších místech v Praze.

Lev ze Strahova je umístěn na omítnutém podstavci s výškou dva metry a s půdorysnými rozměry dva na jeden a půl metru. Asi dvacet centimetrů nad zemí zdobí všechny strany podstavce vlys, ve kterém je z bronzových písmen velké abecedy napsán nápis ve znění: ČLOVĚK JENŽ SE / DÁ VĚSTI PŘÍRODOU A KNIHOU / MŮŽE PRONIK / NOUT K POZNÁNÍ VŠECH VĚCÍ. (Autor se domnívá, že jde patrně o citát slov T. G. Masaryka). Postava lva stojí ještě na bronzové podložce, na níž je na přední straně vlevo signatura autora: „B. Kafka 1936 odl. č. 1“.

Vlastní plastika statného lva je vypracována zhruba v životní velikosti, přední i zadní část zvířete přesahuje mírně podstavec. Šelma má zdůrazněny svaly na nohou a žebra na bocích, hřívka je poněkud zjednodušena. Ocas (nerozštěpený) je poblíž zadku zvířete po obvodu prasklý s viditelnou trhlinou (stav na konci roku 2002). Levá přední tlapa lva přidržuje státní znak Československé republiky vysoký jeden metr, který je horní částí předkloněn, takže také přesahuje podstavec.

Malý lev z Letné

Na Letenském náměstí, na území Městské části Praha 7, stojí světlá, kachličkami obložená budova Ministerstva vnitra ČR. Na průčelí budovy, vlevo od vchodu, je upevněná bronzová pamětní deska rozměru tři na dva metry. Desku pořídil „Spolek pro postavení památníku květnového povstání a padlým barikádníkům v Praze VII. na Letné“, na věčnou paměť věrným synům českého lidu padlých 5.–9. 5 na barikádách v okruhu vojenského velitelství „Studánka“ v Praze VII. Jména padlých jsou plastickým písmem uvedena na ploše desky. Uprostřed v horní části desky je umístěn na konzole řvoucí lev se zdviženým rozštěpeným ocasem. Lev přední levou tlapou přidržuje pražský znak ohrožený pádem, pravou se chystá udeřit (**obr. 14**). Autoři vytvořili lva, dlouhého asi jeden metr, zcela realisticky a zřejmá je i symbolika

jejich díla: Staroslavná Praha je v nebezpečí, nutno ji bránit.

Dílo vzniklo kolem roku 1949. Signatura autorů je v levém spodním rohu desky: „Stan. Ulman, Jan Červ. Lil ANÝŠ N. P.“

Pražská sousoší se lvem

Lev bojující s Herkulem

Na Starém Městě v Celetné ulici 11 se nachází dům čp. 595, nazývaný Šrámkův či Menhartův, ale i U Čerta. Nádvořím tohoto domu postaveného v letech 1700–1706 vede průchod do Štupartské ulice. Na nádvoří je pokladna a schodiště do Divadla V Celetné, kryté přesahem střechy. Na pravé straně schodiště k divadelnímu sálu stojí dva metry vysoký podstavec s římsou, na které je umístěna pěkná kopie dřevěné plastiky znázorňující boj lva s Herkulem (**obr. 15**). Originál sochy je ve sbírkách Muzea hlavního města Prahy.

O autorství originálu není v odborných kruzích zcela jasno; může jím být Jan Jiří Bendl (1620–1680), nebo dvorní sochař císaře Rudolfa II. Andrian de Vries (1546 až 1560–1626), či plzeňský sochař a řezbář Lazar Widmann (1697–1768). Kopie, vyřezaná patrně z hruškového dřeva ošetřeného bezbarvým lakem, znázorňuje boj lva s Herkulem ve fázi, kdy lev je na tom špatně. Leží na boku, Herkules na jeho těle klečí pravou nohou, zatímco údery tlapy lva s mohutnými drápy marně tloučou do vzduchu. Obě ruce Herkula do široka rozevirají lví tlamu, takže lev se zdá být udolán. Plastika je poněkud menší než proporce lva a zřejmě i siláka Herkula.

Staropražané považovali kdysi sochu Herkula za čerta, proto dostal dům na nějaký čas v úvodu uvedený název U Čerta.

Lev ve stínu gladiátorů

První nádvoří Pražského hradu odděluje od Hradčanského náměstí dlouhá rokoková kovaná mříž s osmi kamennými pilíři a třemi vjezdy. Stále otevřen je vjezd prostřední, před kterým stojí dvojice příslušníků hradní stráže, boční vjezdy se otvírají pouze příležitostně. Na všech pilířích jsou kamenné plastiky vytvořené sochařem Ignácem Františkem Platzerem v roce 1768. Na pilířích u vjezdu prostředního bojují dva páry gladiátorů – nazývaných též giganti. Na dalších pilířích jsou vázy, putti a na jednom pilíři je usazena plastika lva.

I. F. Platzer (1717–1787) se narodil v Plzni, kde se v řezbářské rodině se naučil „řemeslu“. Po příchodu do Prahy založil sochařskou dílnu pracující pro šlechtu a církev. Císařovna Marie Terezie ho povolala do Vídně a tam byl jmenován dvorním sochařem. Po návratu do Prahy spojil vídeňský klasicismus s domácí tradicí vrcholného baroka a vytvořil osobitou syntézu, někdy přecházející (při tvorbě soch pro Pražský hrad a dalších objektů v Praze a v Čechách) až v dílenskou manýru.

Lev na pilíři mezi prostředním a pravým vjezdem na první nádvoří Pražského hradu není sám, sochař mu poskytl stálou přítomnost dvou putti (**obr. 16**). Jeden andílek se veze na jeho hřbetu, druhý před ním stojí. Proto je informace o lvu na prvním nádvoří Pražského hradu zařazena do odstavce o sousoších. Zvíře stojí hrudí otočenou k prostřednímu vjezdu, levou přední

tlapou se opírá o nízký podstavec; v pravé tlapy drží pozlacené žezlo. Na hlavě má lev posazenou pozlacenou královskou korunu, nemá však rozštěpený ocas, a tak ho nelze považovat za českého heraldického lva.

Lev a rytíř Bruncvík

Původní pražské sousoší rytíře Bruncvíka se lvem vytvořil na počátku 15. století s určením pro pilíř Karlova mostu Matyáš Rejssek. Tento český sochař, kameník a stavitel žil přibližně v letech 1445–1506; byl samouk a představitel pozdní gotiky. Tvořil zánrově rozmanité sochy, k jeho hlavním dílům náleží Pražská brána v Praze, ale činný byl také v Kutné Hoře.

Plastiku Bruncvíka a lva na vysokém pilíři, vážně poškozenou dělostřeleckou střelbou ve válečném roce 1648, bylo nutno sejmut a její torzo bylo uloženo v Lapidáriu Národního muzea. Lev z dílny Matyáše Rejska, ukrytý za erbem a lízající cosi z převrácené misky, zůstal na rozdíl od rytíře Bruncvíka zachován nepoškozený. Znázornění lva v pojetí M. Rejska jako téměř domácí kočky příliš neodpovídá pozdějšímu hrdinskému chápání lvů v českých dějinách.

Rejskova Bruncvíka se lvem nahradilo v roce 1884 dílo Ludvíka Šimka (1827–1886), sochaře vycházejícího z klasicismu, jehož nejvýznamnějším dílem je pomník Josefa Jungmanna v Praze. Bruncvík a lev od L. Šimka (**obr. 17**) je volnou rekonstrukcí původního Rejskova symbolu celních práv staroměstských občanů na Karlův most a malostranský břeh Vltavy.

Bruncvíkův lev není z malostranského břehu Vltavy vidět, je totiž ukryt za velkým štítem rytíře se znakem Prahy. Kdo si chce lépe prohlédnout nejen rytíře, ale zejména jeho lva musí vyjít na Karlův most. Až odsud je pohled na bronzového lva nerušený. Avšak je docela možné, že divák ani tento pohled příliš neuspokojí; také lev v podání L. Šimka není zvířetem příliš majestátným.

Sousoší se lvem nad bankou Na Příkopě

Na živé pražské třídě Na Příkopě (příkop plný nečistot mezi Starým a Novým Městem zde skutečně býval) je budova České národní banky, postavená Františkem Roithem v roce 1938. Na střeše nad hlavním vchodem budovy, vysoko nad ulicí, stojí bronzové sousoší Génia s pochodní ve vztyčené ruce a se lvem u nohou, Géniova pochodeň a hlava lva přecházejí nad fasádou průčelí banky nad chodník (**obr. 18**). Autorem sousoší je v Praze roku 1850 narozený zručný sochař Antonín Popp, jenž byl ve své době sochařem z nejproduktivnějších. Vytvořil skulptury pro řadu budov v Praze, sochy Palackého a Komenského pro Pantheon Národního muzea a další díla.

Sousoší Génia a lev bylo ovšem původně instalováno nad Živnostenskou bankou, která stála na místě dnešní banky od roku 1898. Nepříliš starý objekt Živnostenské banky a sousední hotel U Modré hvězdy však musely nové bance ustoupit a Génia se lvem se tedy stal další z putujících pražských soch.

Poppovo sousoší je pojata vcelku realisticky, poměr velikostí lva a Génia je přijatelný, lev se jeví mírně zvětšený. Stojící zvíře má pod pravou přední nohou kouli. Tento motiv použil také J. V. Myslbek u dvojice svých lvů pro vstupní halu budovy České akademie věd na Národní třídě.

Zdržme se několika větami u koulí pod nohama lvů. Koule je obecně v ikonografii považována za symbol zeměkoule. Známým příkladem je atlant na bráně Vrtbovské zahrady nesoucí zeměkouli na svých bedrech. Atribut koule pod nohama plastik lvů je zřejmě též zemským globusem. Tuto domněnku podporuje okolnost, že na kouli pod nohou lva, stojícího u boku Génia nad budovou banky Na Příkopě, se patrně odlišují patinou pokryté obrysy pevnin od hladkých ploch oceánů.

Výše uvedený výčet lvích plastik nezahrnuje všechny, které se v Praze nacházejí. Důvodem je zejména fakt, že příspěvek by byl velmi rozsáhlý. Nejsou zde například sousoší z Lapidária (polychromovaná pískovcová socha Herkula bojujícího s Nemejským lvem; torzo původní plastiky Bruncvíka se lvem; torzo skupiny sv. Ignáce z Loyoly, kde lev je alegorií Evropy; socha sv. Ezyseuse se lvem u nohou), dále sousoší sv. Víta z Karlova mostu se lvy pod jeho nohama; lvi z Muzea miniatur českých staveb z Albertova; lev z památníku padlých v první světové válce v Kunraticích; lvi z několika soukromých pozemků apod. Takže lvům a jejich majitelům, které jsme do předcházející informace nezařadili, se omlouváme.

Zmizelé lví plastiky

Dva lvi z Karlova Mostu

V roce 1695 vytvořil pro Karlův most Jan Brokoff barokní pískovcové sousoší Piety. Na soklu sousoší seděli

dva lvi a drželi ověšený erb. Sousoší bylo v 19. století přemístěno ke zdi nádvoří Nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského pod Petřínem.

Zde stojí dodnes, ovšem bez lvů, ti se při stěhování kamsi ztratili.

Lev na kašně Malostranského rynku

Od roku 1662 stála v dolní části Malostranského náměstí, tehdy nazývaným Malostranským rynkem, pěkná kašna, zdobená stejně pěkným královským lvem. Lev na kašně svíral v předních tlapách erb Malé Strany. Žel, kašna i lev museli ustoupit v roce 1859 jezdecké soše maršála Radeckého.

Lvice z Ameriky

Letohrádek zvaný Amerika, nacházející se na Novém Městě čp. 462, v ulici Ke Karlovu 20, postavil pro Jana Václava Michnu z Vacínova (proto dříve nazývaný též Michnův letohrádek) stavitel vrcholného baroka Kilián Ignác Dientzenhofer (1690–1752) v průběhu let 1717–1720. Uvnitř letohrádku střežila dřevěné schodiště o dvakrát patnácti schodech v jeho horní části krásná socha lvice, jejímž autorem byl patrně M. B. Braun nebo některý z jeho žáků. V blízkosti letohrádku bydlela mladičká Růženka Nosková, jež později, již jako známá herečka, přijala jméno Růžena Nasková. Růženka často chodila do letohrádku za lvicí jako za svou důvěrnici. Při přeměně letohrádku na muzeum Antonína Dvořáka byla plastika z budovy odvezena.

Stanislav Srnský

ZDENĚK ŠESTÁK: JAK ŽIL ŽIŽKOV PŘED STO LETY

ACADEMIA, PRAHA 2005

Přírodovědec Zdeněk Šesták, též člen Klubu Za starou Prahu, zúročil v nedávno vydané knize Jak žil Žižkov před sto lety a též v jejím pokračování Jan hřešil Žižkov před sto lety svoji zálibu ve studiu dobového tisku. Zevrubnému zkoumání podrobil periodika obecná i lokální, zvláště oblíbená našel v Pražském ilustrovaném kurýru, z něhož hojně čerpal i obrazový doprovod knihy. Ze zorného úhlu každodenních informací o událostech, problémech, trápeních, radostech, jejichž význam nemá charakter dějinných pilířů, se zrodil přesný a překvapivě podrobný popis reálií života samostatného města před branami Prahy.

S důkladností vědce zkoumá autor knihy nejprve své zdroje a jejich charakteristiku, v úvodních kapitolách proto popisuje obsahovou i jazykovou úroveň deníků a dalších periodik, vžívá se do těžké role odpovědných redaktorů při jejich potížích s cenzurou. Žižkovské reálie přibližuje čtenáři v promyšleném sledu, nejprve z důvodu orientace ve zvoleném terénu popisuje

a vysvětluje tehdejší názvy ulic, náměstí, ale též domů, usedlostí a hostinců. Odtud přechází v další kapitole plynule k žižkovskému obchodu s realitami, sleduje vývoj cen domů a zamýšlí se nad motivacemi jejich prodeje či koupě. Další pasáže knihy jsou věnovány komunálním problémům, dobové kritice stavu a čistoty ulic. Od těchto témat je blízko na žižkovskou radnici a k popisu jejího fungování včetně obecních zájmů a kulturních snah. Samostatná kapitola je věnována císařským návštěvám Žižkova (1901, 1907) a jejich průběhu včetně popisu slavnostní výzdoby města. Problém vyjednávání spojení Žižkova s Prahou, jeho politické i technické výhody jsou rovněž rozebrány v samostatné kapitole, na niž navazuje několik statí přibližujících politickou situaci na Žižkově, žižkovské vlastenectví, anarchismus, dobročinnost, náboženskou a sociální situaci. Opět plynule dospíváme k tématům obchodu, pohostinství a zábavy. Poslední kapitoly knihy jsou věnovány žižkovským senzacím, kuriozitám, katastrofám a nadpřirozeným úkazům.

Protože autor knihy je vědec, znalý toho, co se v odborné literatuře sluší a patří, je v závěru svazku zařazen podrobný soupis literatury, rejstřík osob a rejstřík domů. Kniha o 344 stranách obsahuje 45 kapitol a řadu dobových ilustrací v textu i barevné příloze. V prodeji (zejména v knihkupectvích Academia, ale i v dalších velkých pražských knihkupectvích) je nyní již i druhý díl, jak bylo výše uvedeno, s názvem *Jan hřešil Žižkov před sto lety*, který je zaměřen na kriminalitu, obecní skandály i zábavné příběhy od okresního soudu opět ze zorného úhlu dobového tisku.

Práce Zdeňka Šestáka je velmi podrobnou sondou do světa našich předků, která nemá význam jen pro žižkovské patrioty nebo čtenáře zaměřené obecně na dobu Belle époque, ale poctivostí a seriózností zpracování je cenným pokladem pro velmi přesnou, reálnou, nostalgii a nánosy sentimentu nezkráslou představu o životě městského organismu v prvním desetiletí 20. století.

- b -

SMÍCHOV MĚSTO ZA ÚJEZDSKOU BRANOU K VÝSTAVĚ V MUZEU HLAV MĚSTA PRAHY

Dne 17. dubna 2007 byla zahájena v hlavní budově pražského městského muzea na Florenci výstava přibližující proměny Smíchova zejména v 19. a 20. století. Její autor PhDr. Jan Jungmann vyhověl prosbě členky Klubu Za starou Prahu a dal k dispozici pro publikování v našem Věstníku svůj úvodní projev, kterým na zmíněné vernisáži výstavu zahajoval. Tento text berte laskavě jako literární předkrm, po němž již nebudete s návštěvou výstavy, která potrvá do 16. září 2007, váhat ani minutu.

Vážení přátelé,

Srdečně Vás vítám. Když dovolíte, začnu citátem z autobiografického románu smíchovského spisovatele Jiřího Karáska ze Lvovic „Ztracený ráj“:

„Smíchov bylo jen venkovské městečko. Žili v něm drobní, počestní lidé. Domky byly nízké a za nimi byly zahrádky nebo dvorky, do nichž vcházeli podomní obchodníci, volající zvučně „Okna zasklívat!“ nebo „Dříví drobně štípané, laciné!“ vcházeli tam dráteníci volající „Drátovat!“ nebo žid s rancem křičící „Handrlevů!“ Vnesl tam na chvíli stařeček dýchavičný flašinet a hrál dojemnou melodii „Na hranicích města německého...“ Viktorka znal už všechno a všechno se rok co rok opakovalo. Když se díval mřížovím do Bukvojky na Hlavní třídě, viděl každého léta tytéž hyacinty malinové barvy, jež tam pěstoval zahradník šlechtice z Portheimu. ... Každého chodce na Smíchově znal. Když šel do školy, věděl, koho na náměstí potká u lékárny, koho před

kavárnou U tří korunek, a koho v Lesíčku. Věděl a cítil, jak je ten Smíchov malý a chudý. A přece jej měl rád, docela silně jej miloval, s jakousi tělesností, jež cítila lásku k akátu přečnivajícimu přes zed' do Kartouzské ulice a ke svatojánské soše.“ Tak popisoval krajinu svého dětství Jiří Karásek ze Lvovic.

Asi 100 let po malém Viktorovi jsem se po Smíchově potuloval já. Nebylo to již malé „venkovské městečko“, ale mnoho z atmosféry Karáskova dětství zůstalo dosud zachováno včetně onoho akátu v Kartouzské ulici (kde je mu dnes konec). Chodil jsem do školy v Drtinově ulici, kde nám paní učitelka vykládala o Portheimově kartounce, bájně aleji, která vedla ze zahrady Portheimky až k Vltavě; zemědělské dovednosti (zejména v pleni) jsem získal v městské stanici mladých přírodovědců, obklopené tehdy divokými křovisky kolem tzv. kozí stezky, která nám sloužila o přestávkách jako indiánská loviště. Na obávanou fluorizaci zubů jsme chodili do stře-

diska ve Stroupežnického ulice kolem továrny Tatra, před níž se křížovaly koleje tramvaje a železniční vlečky, vedoucí na Smíchovské nádraží. Poněkud tajemný nápis „Mír dalekému i blízkému“ na smíchovské synagoze rozněcoval moji fantazii a dodnes mi zní v uších typické zvuky starých tramvají, zahýbajících kolem domu U Anděla do Plzeňské třídy. A co teprve trolejbusy, kterými jsem jezdil Holečkovou ulicí ke Strahovskému stadionu. Paní průvodčí seděla ve své kukani, před sebou sloupky mincí zabalené v papíru. Člověk měl slušnou šanci dostat nazpátek omylem nějakou cizí minci nebo korunu se starým znakem a obohatit svou numismatickou sbírku (pak-liže ovšem korunku neproměnil v cukrárně U čísla jedna, kde stál kopeček zmrzliny celých 70 haléřů!). Mimoškolní aktivity se odbývaly na Dětském ostrově (kterému jsme neřekli jinak než původním jménem Židák). Pod lávkou projížděly lodě naložené pískem a nás se zmocňovala neodolatelná touha skočit dolů a podniknout dobrodružnou plavbu, nebo alespoň plivnout na cestující některého z osobních parníků. Dalším eldorádem nám byly sklepy starých domů, kde jsme jednou narazili na nápisy označující letecký kryt ještě z války. V jednom takovém sklepe jsem ochutnal první cigaretu, kterýžto koníček mi zůstal dodnes.

Není divu, že s takovouto „odbornou přípravou“ jsem měl ke Smíchovu vždycky blízko, a když mi osud dopřál pracovat v Muzeu hl. m. Prahy, začal jsem se zabývat myšlenkou uspořádat o jeho historii výstavu. Bylo to shodou okolností v době, kdy se rozsáhlé části starého Smíchova začaly propadat do

nenávratna. Myšlenka se stala skutkem a dnes Vás mohu pozvat na společnou procházku „Ztraceným rájem“. Začneme od Újezdské brány na hranicích Malé Strany a po hlavní smíchovské třídě se projdeme až pod Zlíchov. Shlédneme přitom nejdůležitější historické památky, seznámíme se s historickým proměnami ulic a prostranství a zajdeme na návštěvu do Portheimky do rodiny Porgesů z Portheimu, kteří se významně zapsali do dějin Smíchova. Při návratu zpět kolem Vltavy se vrátíme do časů, kdy tu přistávaly vory a parníky a klapaly Šitkovské mlýny. Shlédneme rovněž symbolicky představení ve slavné smíchovské Aréně a po nábřeží dojdeme až k mostu Legií. Po odpočinku v Kinského zahradě budeme pokračovat v pouti ulicemi od křižovatky Anděl po Plzeňské třídě kolem Ringhofferovy továrny až k Bud'ánkám na hranici Košíř. Další kapitoly jsou věnovány smíchovským živnostníkům a obchodníkům, početným spolkům, společenskému životu a zábavě. Zvláštní pozornost jsem věnoval osobitému světu smíchovských usedlostí, kterých se na Smíchově zachovalo nejvíce ze všech čtvrtí Velké Prahy. Pouť zakončíme na smíchovské radnici. Další část výstavy, na kterou bych Vás chtěl pozvat, bude otevřena 25. dubna v letohrádku Portheimka a zabývá se s dějinami smíchovského průmyslu. Tam budete mít možnost seznámit se s dějinami některým význačných průmyslových podniků, které vtiskly Smíchovu charakter na dlouhá desetiletí, jako např. Ringhofferova továrna na vagony, akcionářský pivovar, Kohoutova továrna a další.

Jan Jungmann

